

قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ
قُلْ اللَّهُ يَهْدِي لِلْحَقِّ أَفَمَنْ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ
أَحَقُّ أَنْ يُتَّبَعَ أَمَّنْ لَا يَهْدِي إِلَّا أَنْ يَهْدِيَّ

دینی، علمی، ادبی، تحقیقی و اجتماعی
میاشتنی، خپرونه
دامتياز خاوند: دارشاد، حج او اوقافو
وزارت
د قاسيس نېټه: ۱۳۳۱ لمريز کال

مدیر مسوول

مولوی عنایت الله شریفی

سکرتر مسوول

سید مسلم شاه اسدی

هیأت تحریر

محترم فضل محمد حسینی

استاد غلام الدین کلانتری

استاد محمد شریف رباطی

استاد محسن حنیف

مولوی عبدالملک حمیدی

دور دوم، سال هجدهم، شماره سوم

ماه جوزا ۱۳۹۹ هجری شمسی

شوال المکرم - ذوالقعدة الحرام

۱۴۴۱ هجری قمری

فهرست مطالب

۲	سر مقاله / پدیده شوم [احتکار] و اوضاع جاری بازار اداره مجله
۵-۳	آیا دولت د خلکو په چارو کې... درېمه برخه مولوی عبدالملک حمیدی
۱۰-۶	روش درست مبارزه، باویروس کرونا / قسمت اول سید نصیر هاشمی
۱۳-۱۱	د ماشومانو پېژندنه او روزنه استاد محسن حنیف
۱۶-۱۴	جایگاه مادر در متون ادیان الهی استاد امین الدین مظفری
۱۹-۱۷	تکدی یا گدایی در مساجد / قسمت اول استاد غلام الدین کلانتری
۲۳-۲۰	آشنایی با بزرگان دین / قسمت اول استاد محمد شریف رباطی
۲۵-۲۴	بیع (خرید و فروش) از دیدگاه اسلام / قسمت سوم و آخر مجیب الرحمن افضلی
۲۹-۲۶	احتیاج بشر به دینداری و دیانت / قسمت دوم و آخر استاد زین العابدین کوشان
۳۲-۳۰	په اسلام کې د خوراکي توکو... شاه محمود درویش
۳۶-۳۳	تکفیر، ارتداد و الحاد... / قسمت سوم مولوی عبدالعزیز
۴۰-۳۷	احکام تدفین / قسمت اول مولوی عنایت الله شریفی
۴۳-۴۱	اعجاز اثر انگشت از دیدگاه قرآن و ساینس ستاره مخبت
۴۶-۴۴	درس و اندرز هایی در ارتباط با... دوکتور عبدالباری حمیدی
۴۹-۴۷	بررسی فقهی و حقوقی سن بلوغ و رشد / قسمت اول فریدالله ازهری
۵۳-۵۰	فساد اداری یا پدیده منفی فضل الرحمن وحیدی
۵۶-۵۴	چاپیریال ساتنه لوی الهی نعمت... ابو نافع حمیدی
۶۰-۵۷	کارکرد ها و گزارش ها حاجی توکل بخشی

پدیده شوم [احتکار] و اوضاع جاری بازار

حبس و ذخیره نمودن هرگونه [ما یحتاج عمومی] که باعث فقر، زحمت و پریشانی مسلمانان و [فلج شدن] جامعه شود [احتکار] محسوب شده و شرعاً حرام است. به عباره دیگر، یکی از موارد کسب درآمد و سودی که اسلام آن را منع کرده و حرام می داند، احتکار است.

همان گونه که اخلاق جزء لا ینفک روابط انسانی و احکام اسلامی است، با مسائل اقتصادی اسلام و جامعه انسانی نیز پیوند محکمی دارد.

دخالت دادن اخلاق در داد و ستد و مشترکات انسانی آنچنان اهمیت دارد که دستورات فراوان و سفارشات اکید در منابع دینی پیرامون آن آمده است که همه آنها حاکی از اهمیت فراگیر و پیوند نا گسستنی اخلاق با اقتصاد در اسلام است .

اگر اخلاق در لایه های مختلف اقتصاد بازار حاکم شود، یعنی تولید، توزیع و مصرف ما یحتاج جامعه آمیخته با اصول اخلاقی گردد، فاصله بین فقیر و غنی کم شده، ثروت به طور عادلانه در میان همه مردم به دوران خواهد افتاد.

بناءً یکی از روش کسب درآمد و سودی که دامنه اش نظام اقتصادی خانواده ها را متأثر و مخدوش نموده و حقیقتاً یک آفت محسوب می شود، [احتکار] است؛

زیرا این شیوه ای کسب درآمد و سود، حرام، غیر انسانی و آفت در نظام اقتصادی و معیشت خانواده ها و مردم است؛ حکومت موظف است در برابر افرادی که به تعادل نرخ مواد اولیه و کالا در بازار صدمه وارد ساخته و از این راه سود می برند، برخورد جدی نموده و افراد متخلف را مجازات کند.

زیرا اسلام این نوع کسب درآمد و سود را در جامعه دینی حرام می داند و به پیروانش اجازه نمی دهد برای منفعت شخصی خود، افراد جامعه را در مضیقه قرار دهند و با وارد نمودن ضرر و فشار مالی بر مردم، کسب درآمد کنند، ضمن ذخیره سازی اجناس و عرضه نکردن به موقع آن در بازار و ایجاد تشنج ضد و بند در مورد عرضه و تقاضا، باعث افزایش قیمت آن شوند و در نهایت سود بیشتر کنند!

{ در اسلام قوانین مشخصی برای تجارت و کسب سود در معاملات وجود دارد که متعارف، منطقی، عقلی و انسانی است. }
در حالیکه نا هنجاری های امنیتی و اجتماعی، آثار شوم و نامقدس جنگ و خونریزی ها از یکطرف، فقر اقتصادی، بیکاری و درآمد ناچیز اکثریت قاطع مردم از جانب دیگر و شیوع ویروس کشنده کرونا در کشور، غوغا می نماید؛ با این وضع، فرصت طلبان بی خبر از آداب و معاشرت انسانی و دینی از مجبوری مردم و نوسانات اوضاع فعلی استفاده نا جایز کرده، دست به احتکار اجناس و گرانفروشی می زنند؛ شناعة این عمل شیرازه اجتماعی را متأثر نموده چنانچه دیده می شود بر روان کلیه افراد اجتماع فقیر ما سایه افکنده است؛

روی همین ملحوظ، اسلام برای حفظ سلامت و پویایی نظام اقتصادی فردی و جمعی، به پیروانش اجازه کسب درآمد و سود با چنین شیوه ای را هرگز نمی دهد، و از این عمل قاطعانه نهی نموده و عامل آنرا خطا کار معرفی کرده است؛
رسول اکرم ﷺ فرمودند:

{ لا یحتکر الطعام الا خا طی؛ خوراک مردم را کسی احتکار نمی کند، مگر گناهکار خطا پیشه }

زیرا این عمل مغایر کلیه ارزشهای انسانی و اسلامی بوده، در شرایط فعلی جامعه را بیشتر به اضطراب کشانیده، عامل بی ثباتی در بازار و پریشانی مزید ملت می گردد؛

وزارت ارشاد، حج و اوقاف به عنوان حامی و تأمین کننده نظام شرعی در کشور، این عمل غیر انسانی و دینی محتکرین را شدیداً محکوم می نماید و از عاملان سود جو و فرصت طلب جداً می خواهد که بیشتر از این به مصایب اجتماعی دامن نزنند.

اداره مجله

آيا دولت د خلکو په چارو کې مداخله کولی شي؟

درېيمه برخه:

د مولوی عبدالملک حمیدي لیکنه

مخکې مو دا خبره ياده کړه چې د اسلام مقدس دين خپل پيروان کار او فعاليت ته هڅوی او دوی ئې په هغو کارونو انتخاب کې آزاد پریښی دي چې د شریعت سره برابر او کنور وي او د هغو پایلې او گټې چې د خپلو کارونو له لاری ئې ترلاسه کوي، د دوی ملکیت وگړزی او همدا رنگه ئې آزاد پریښی دی چې هر ډول تصرف په کې کوي، کولای ئې شی خو په دی شرط چې په اسلامی اصولو ولاړ وي.

نو د دغه اصل پر بنا چې خلک د کارونو په کولو او یا نه انجامولو په اړوند کامل اختیار لري او آزاد دی.

د افرادو آزادی او د دوی منافع په اسلامی شریعت کې محفوظ دي، البته تر هغې کچې پورې چې د ملی یا انفرادی وگړیزو منافعو سره په تضاد او ټکر کې نه وي، خو کله چې افرادو له خپلو آزادیو څخه بیخایه استفاده وکړه او یا هم له مستقیمی لارې نه ئې انحراف وکړ او د نورو د آزار او اذیت لامل شي، نو په دی صورت کې شرعی نصوص صحنې ته راځی مداخله کوي او ولی الامر ته امر کوي چې د اسلامی تعلیماتو په رڼا کې د دا رنگه بیلابیلو او مفاسدو مخه ونیسی او ټولنه وقایه کړي.

تسعیر یا د نرخونو ټاکل:

دا چې د نرخونو پیژندل تر (ثمن) یعنی پیسو پورې تړاو لری، نو لومړي باید د ثمن پیژند کولی وشي.

ثمن (قیمت):

قاضی عبدالجبار ثمن دا رنگه تعریفوی: (ثمن هغه څه ته ویل کیږی چې د بیعی) خرڅلاو وړ توکی) په مقابل کې ئې یو څوک مستحق گړزی).^۱ او یا دا چې: ثمن داسې شی دی چې پلورونکی یی د بیعی په بدل کې لاسته راوړي، او یا هغه شی چې د یوه بل شی په مقابل کې لاسته راځی، ثمن ورته ویل کیږي.^۲

د تسعیر تعریف:

تسعیر په لغت کې د سعر (نرخ) اندازې ټاکلو ته وایی او په اصطلاح کې فقهاؤ متعدد تعریفونه ور څخه کړی خو ټول بیا سره قریب المعنی دي.

امام نودی لیکي: تسعیر د غذایي توکو او هغو ته ورته شیانو د نرخونو ټاکلو ته وایی، په داسی یوه قیمت سره چې بیا باید ورڅخه سرغړونه ونشی.^۳

د مغنی المحتاج مؤلف وایی: (دا چې زمامدار یا والی دکاندارانو ته هدایت ورکړی ترڅو خپل توکې په یوه ټکال نرخ سره وپلوری، نو د هر جنس توکو لپاره ورته قیمت یا نرخ معلوم کړي).^۴

امام شوکانی وایی: (دا چې زمامدار یا یی نایب خلکو لپاره نرخ وټاکي، او دوي مجبور کړي ترڅو د هغې مطابق اخیستل او خرڅول وکړي).^۵

د پورتنیو تعاریفو په رڼا کې علماء په دي اړوند سره اختلاف نظر لري چې په یوه ټاکلی نرخ باندې الزام څنگه دي؟ دغه موضوع درې حالت ته لري:

الف: په عادی حالاتو کې د نرخونو ټاکل.
ب: د قیمتونو لوړوالی صورت کې د نرخونو ټاکل (د خرڅوونکو له لورې).
ج: د کارونو قیمت ټاکل او د مزدوری مشخص کول.
لومړی مطلب: په عادی حالاتو کې تسعیر یا نرخ ټاکل:

د عادی حالاتو نه مطلب دا دي چې خلک په طبعی او عادی توگه خرید او فروش وکړي، د قیمتی او ارزانی په حالاتو کې له حده تیریدنی او ناوړه استفادی څخه ډډه وکړي، البته هغه قیمتی چې په کې د انسان مداخله نه وي، بلکه نرخونه په دی وجه لوړ شوي وي چې اجناس لږ او د خلکو تقاضا زیاته وي، چې ورته په اقتصادی اصطلاح کې عرضه او طلب وایی. جمهور علماء (احناف شوافع، مالکیان او حنابلہ) په دي نظردی چې په عادی حالاتو کې تسعیر یا نرخ ټاکل جواز نلري.^۶

شیخ الاسلام ابن تیمیه رحمۃ اللہ علیہ وایی: (که چیرې خلک په صحیحه توگه خرید او فروش کاوه او د ظلم نه ئې کار نه اخیست او نرخونه په دی وجه لوړ شول چې د خلکو اړتیاوی زیاتی او یا نفوس ډیرؤ، نو دا حالت هغه دي چې د الله تعالی له پلوه راغلی او د خلکو مجبورول په دی سره چې توکی په یوه ټاکلی قیمت او مشخص نرخ سره وپلوری، دا کار یی له حقه اکراه او جبر گنل کیږي).^۷

امام ماوردی وايي: (ټول فقهاء په دی سره یوه خوله دي چې په عادی حالاتو کې د نرخونو ټاکل جواز لري.)^{۸۰}

ابوالولید باجی له سعید بن المسیب، ربیعہ بن عبدالرحمن او یحیی بن سعید الانصاری نه را نقل کړي چې هغوی تسعیر یا نرخ ټاکل په ارزانی او قیمتي او پرته له کوم ضرورته مجاز (روا) بللی، امام مالک رحمہ اللہ هم په یوه روایت کې نرخ ټاکل په دی حالت کې روا بللی.

دغه ډله دخپلو نظریو د وضاحت په موخه وايي: « خلک باید په پلورلو او پیرودلو باندې مجبور کړل شي، خودهغه قیمتونه باید سرغړونه و نکړي چې دولت ورته تعیین کړي، دا چې خرڅوونکی کومه گټه په لاس راوړي نو باید اخیستوونکی ته هم تاوان وارد کړي. »^{۸۱} دوی وايي دا کار دیوه مصلحت له وجې کېږي او د ټولنې مشر یا زعیم ته لازمه ده چې د ملت مصالح په نظر کې ونیسی. د خرڅوونکوله طرفه د نرخونو لوړول یوه مفسده ده چې د دولت مشري باید مخه ونیسی، ځکه دغه خرڅوونکی د خلکو د اړتیاوو او محتاج حالت نه گټه پوره کوي او قیمتونه لوړوي.

د جمهورو علماوو دلائل:

جمهور علماء چې په عادی حالاتو کې د نرخونو ټاکل ممنوع بللی، لاندې دلائل وړاندې کوي:

۱- الله تعالی فرمائي: ﴿لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَتْ بِحْرَةً عَنْ رِجَالٍ مِّنْكُمْ...﴾ النساء: ۲۹

ژباړه: ای مؤمنانو! مه خوری خپل مالونه په خپل منځ کې په ناحقه، مکر دا چې هغه د تجارت راکړه ورکړه وی او یو د بل په خوښه وشي.

نو د پورتنۍ مبارک آیت په استناد سره اصل او قاعده عمومي په تجارتی کارو بار او بیع کې، د دواړو لخوا رضایت دي او ټول په خپلو تصرفاتو کې د کاملی آزادی نه برخمن دي.

۲- حضرت انس رضی اللہ عنہ روایت کوي چې یوه ډله خلک رسول الله ته راغلل او ورته عارض شول چې ای د الله رسوله! نرخونه ډیر لوړ شوي نو ته موږ ته د هرڅه نرخونه وټاکه، رسول الله ورته

د افرادو آزادی او د دوی منافع په اسلامی شریعت کې محفوظ دي، البته ترهغې

کچې پورې چې د ملی یا انفرادی وگړیزو منافعو سره په تضاد او ټکر کې نه وي، خو کله

چې افرادو له خپلو آزادیو څخه بیخایه استفاده وکړه او یا هم له مستقیمی لارې نه ئې

انحراف وکړ او د نورو د آزار او اذیت لامل شي، نو په دی صورت کې شرعی نصوص

صحنی ته راځي مداخله کوي او ولی الامر ته امر کوي چې د اسلامی تعلیماتو په رڼا کې

د دا رنگه بیلابیو او مفاسدو مخه ونیسی او ټولنه وقایه کړي.

د نرخونو ټاکل د افرادو اقتصادي فعالیتونو د کمبود لامل کېږي، ځکه ټول اقتصادي فعالیتونه د زیاتې گټې لاسته راوړلو په موخه سرته رسیږي، خونړخ تعینول بیا دغه دروازه د دوی پرمخ بندوی او د دوی هیلی منجمدی کوي، چې په پایله کې د تولید نه لاس په سر کېږي، نو په بازار کې به بیا د اجناسو او تولیداتو عرضه کمزگه کېږي.

خوکه چېرې دوی ته آزادی ورکړل شي، څو خپل اجناس او تولیدات د مساومی مطابق اخیستوونکو باندې وپلوري، نو پدی صورت کې به د زیاتې گټې لاسته راوړلو په فکر کې کیږي، او تولیدات زیاتوي، چې په پایله کې د اجناسو او تولیداتو عرضه په بازارونو کې زیاته شي او شرکتونه یو له بل سره په رقابت کې لویږي، قیمتونه به راټیټیږي او پرمانی به رامنځته شي.^{۸۱}

دوه هم مطلب: د خرڅوونکو له لوری د قیمتونو لوړوالی صورت کې د نرخونو ټاکل:

ډیرو صحابه کرامو، تابعینو، علماو او فقهاو لکه مالکیانو، شوافعو د حنابله و متقدسینو، ابن حزم او شوکانی د نرخونو ټاکل مطلق حرام بللی، هغه که د قوت (غذایی موادو) دي او یا هم د نورو شیانو، خو د احنافو فقهاء بیا د تسعیر نه ممانعت کوي خو هغه یو تحریمی مکروه عمل بولی، نه حرام.

دوی وايي که چېرې خرڅوونکی د غذایی

وفرمایل: (ان الله هوالمسعرالقباض الباسط الرازق و انلی لارجو ان الفی الله تعالی ولیس لاحد منکم یطلبنی بمظلمه فی دم ولا مال).^{۸۰}

ژباړه: یعنی په حقیقت کې چا چې نرخونه تعیین کړي، هغه الله دي او هغه داسې ذات دي چې بندوونکی پراخوونکی او روزی ورکوونکی دي، او زه دا امید لرم چې د الله تعالی سره په داسې حال کې ملاقی شم چې ستاسی نه هیڅ یو هم د وینې یا مال مظلمه لمانه و نه غواړي.

۳- جمهور علماء په عقلی دلائلو هم استناد کوي او وايي: دا چې ځینو د نرخونو ټاکل او تعینول مصلحت بللی، موږ ورسره موافق نه یو، ځکه مصلحت په داسې حالت کې یو وهمی خیال دي او د ټولنې په ضرر تمامېږي، که څه هم په ظاهره توگه مصلحت بلل کېږي مگر که ښه ورته په دقیقه توگه وکتل شي چې د ټولنې په ضرر ختمېږي.

له هغې جملې نه که چیرې نرخونه وټاکل شي هغه جلابان چې اجناس او نور ضروری توکي د نورو ځایونو نه را واردوی د هغې نه خبر شي، د اجناسو او مایحتاجو ضروری توکو له واردولو نه به ډډه وکړي نو هله به ضروری مایحتاج شیان په بازارونو کې کمیږي، نو کله چې د عرضه او طلب ترمنځ توازن له منځه ولاړ شي، عرضه لږه او طلب زیات شي نو نرخونه به خامخا لوړیږي.

خو که چېرې خلک آزاد پریښودل شي څو دخپل میل مطابق هغه مفاد چې په نظر کې لري، پلورل او پیرول وکړي نو هله به فعالیت زیات او د نورو ځایونو به ډیر توکي راوړی چې دا کار به په بازارونو کې ارزانی راوړي.

موادو او يا نورو ضروري مايحتاج شيانو په خرڅولو کې له حده تجاوز وکړي او يو توکي مثلاً دوه چنده وپلوري، نو په دې صورت کې تسعير يا د نرخونو ټاکل جواز لري.

امام مرغینانی وايي: (که چېرې د غذايي موادو خرڅوونکي له حده تجاوز وکړ، نو قاضي د مسلمانانو د حقوقو د صيانت او ساتنې لپاره بله چاره نلري پرته لدینه چې د اهل خبره شخصيتونوسره په مشوره سره تسعير يا نرخ گذاري وکړي).^{۱۲}

د احنافو متأخرين وايي: په هرڅه کې چې ضرر ئې ملت ته متوجه کېږي د نرخونو ټاکل جواز لري. لکه هر هغه څه چې ذخيره کول ئې عام ضرر باندې تمام شي، احتکار گنل کېږي، حتی که چېرې، سره زر، سپين زر او يا لباس هم وي.

هغه قيمتي چې پکې د تاجرانو لاس وي او د يوه سازش او اتفاق په پايله کې رامنځته شوي وي، نو دولت د دغو تاجرانو د شومو اهدافو او مقاصدو د مخنيوی لپاره لازم تدابير ونيسي او پرې نږدې څو رعيت د دوی د ظلم او تيريو ښکار شي.

نو دولت بايد مخکې مخکې د دا رنگه حالت د رامنځته کيدو په اړه لازم او کتور تدابير ونيسي او د دا رنگه احتمالي بحران د مقابلي لپاره خزاني بايد د اوليه ضروري موادو او اجناسونه ډکي وساتي، ترڅو د غذايي مواد د قلت او د نرخونو لوړيدو په صورت کې د خلکو په درد ورسېږي، هغه مواد بازار ته وباسي او په ټيټ نرخ سره ئې خلکو ته عرضه (وړاندې) ترڅو د نرخونو کنترول او کمښت بيرته رامنځته شي.

دولت بايد تل د خپل رعيت په غم کې وي، غريبانو او محتاجو کسانو باندې ضروري غذايي او نور مهم توکي وويشي.

حضرت عمر فاروق رضي الله عنه د خپل خلافت په زمانه کې فرمان صادر کړ ترڅو ترهرې کورنۍ لپاره فاميلى دوسې ترتيب شي چې په کې د کورنۍ د يوه غړي، هلک يا نجلي نوم وليکل شي، دا کورنۍ که مسلماني وي يا اهل ذمه، هر محتاج ته به ئې سل درهمه او يوه اندازه غذايي توکي وټاکل، لکه وچه ډوډۍ، غوړي، سرکه يا.... او د بيت المال څخه به ئې

ورسره مرسته کوله.^{۱۳}

که چېرې دولت ونشي کولای د نرخونو د لوړوالی مخه ونيسي، نو بايد د احتکار او نرخونو د لوړوالی سره مبارزه وکړي، سوداگرو او تجارانو ته امر وکړي چې هرڅومره مواد چې لري بايد بازار ته ئې وړاندې کړي، پرته لدینه چې ورباندې يو ټاکلی نرخ تحميل کړي، په بازار کې د خپل توکي پلورې، که چېرې تجارانو د دغه کار څخه ډډه وکړه نو دولت بايد دوی له بازاره اخراج کړي او پرې ئې نږدې چې خپلو کارو بارو ته دوام ورکړي، دا کار پر بېعه باندې اجبار ندي، بلکه د خرڅولو او اخيستلو څخه ممانعت دي چې پرته له کوم ټاکلي نرخ څخه د دولت لخوا نه صورت نيسي.

خو که چېرې لدې لارې هم ستونزه حل نه شوه، نو دولت بايد د نرخو په تعينولو باندې اقدام وکړي، لکه چې احناف فقهاء هم په همدې نظر دي، او پدې لاره کې د اهل خبره کسانو او متخصصينوسره سلا مشوره وکړي ترڅو داسې نرخ وټاکي چې د پلورونکو او پېرودونکو حقوق ترپېسو لاندې نشي او خلک د تاجرانو له فريب او ظلم نه وژغورل شي.

ځکه د خلکو ضرورتونه اوس مهال ډير شوي او د ټولو شيانو له نرخونو نه خبرتيا نلري، بيا په تيره چې نن سبا د کرونا او نورو مهلکو ناروغيو خبر خپور شوي، هم ټول ملت وارخطا وي چې د قحطۍ سره مخامخ نشو، ځکه د گاونډيو هيوادونو لارې بندې او خوراکي توکي له بهر نه راځي او په خپل هيواد کې خو مو هسي دا مواد د ټولو وگړو لپاره بسنه نه کوي او افغانستان يو واردوونکی او مصرفي هيواد دي، جنگونه، بدمرغي او ناخوالی يوه ورځ تربلي زياتېږي، نو وارخطا او حيرانېږي، کله چې د بازار له نرخونو او خوراکي ضرورتو کو د کمبود نه خبر شي، نو په ډيره وارخطاي سره منډې وهي، د يوې بوجۍ اوږه او غوړيو پرځای شل شل بوجۍ په ډير جگ قيمت سره رانيسي.

بالمقابل يوه ډله بې احساسه او خدای ناترسه تجاران هم چې همدا حالت وويني نو ډير ورته خوشحاليږي

يوه اووړو بوجۍ د ۱۵۰۰ افغانۍ پرځای په ۳۰۰ افغانۍ پلوري، او ياهم دا وائی چې هرڅه خلاص شول، خو هغه ظالم دا مواد

احتکار کړي وي او هيڅ ډول ديني، ملي او انساني احساس نه لري، دا يې هيروی چې احتکار خو د اسلام له نظره يو حرام عمل دي او محتکر انسان د خدای دشمن دي!!

نو په داسې حالاتو کې ډير ضرورت احساسېږي ترڅو د اجناسو او نورو ضروري خوراکي او مايحتاج توکو نرخونه د دولت له لوري تعين او کنترول شي او د نرخنامې د سرغړوونو سره سخت قانوني چلند وشي.

دا رنگه کړنه (د نرخونو ټاکل) د عمومي قاعدې يعنې د نرخونو په ټاکلو فورمول نه مستثني ده، ځکه بايد د يوه محدود وخت لپاره وي، دا نه چې دولت دا رنگه سياست دوامداره او په هر حالت کې عملی کړي.

نو په دې اساس د نرخونو ټاکل، تعينول او کنترول د دوا حيثيت لري چې د ناروغۍ پېښيدو په صورت کې ورڅخه کار اخيستل کېږي، کله چې ناروغی له منځه ولاړه شي نو بيا د درمل خوراک څه گټه نه لري بلکې گټی پرځای تاوان پېښوي. نور بيا...

اخځليکونه:

- ۱- شرح الاصول الخمسة، القاضي عبدالجبار، ص ۷۸۸
- ۲- التعاريف، المنادی، ج ۱، ص ۲۲۴
- ۳- تحرير الفاظ التنبيه/ الامام النودی، ج ۱، ص ۱۸۶
- ۴- مغنی المحتاج، ج ۲، ص ۳۸
- ۵- نيل الاوطار، الامام الشوکاني، ج ۵، ص ۳۴
- ۶- کشاف القناع، ج ۳، ص ۱۸۷
- ۷- الحسبة، الامام ابن تیمیة، ص ۴۹۸
- ۸- الحاوی الکبير، للامام الماوردي، ج ۵، ص ۴۰۸
- ۹- المنقلى للامام الباجي، ج ۵، ص ۱۸

- ۱۰- سنن الترمذی مع تحفة الاحوذی، ابواب الیئوع، باب ۷۱، حديث ۱۳۲۸، ج ۴، ص ۴۵۲
- ۱۱- الحاوی الکبير، للماوردي، ج ۵، ص ۴۱۰
- ۱۲- الهداية مع شرح فتح القدير، ج ۱۰، ص ۶۹
- ۱۳- اخبار عمر، الاستاذ علی الطنطاوی، ص ۱۰۴، ط، دار الفکر دمشق.

روشای درست مبارزه

با ویروس کرونا از دید گاه اسلام و طب

قسمت اول:

سید نصیر هاشمی

کرونا یک مرض انتانی و کشنده، ویروسهای آن یک فامیل بزرگ اند، دارای منشأ حیوانی و مسرای انسانی می باشند. ویروس پشرفته، و جهش یافته این خانواده را، (COVID-19) نامیده اند. این ویروس جدید، با سرعت و شراست بی سابقه یی، ناگهان در جهان امروزی پدید آمد، و به سرعت انتشار یافت، برای نخستین بار، در اواخر ماه سبتمبر ۲۰۱۹م، در شهر «ووهان» استان «هوبی» کشور چین، دومین شهر پرجمعیت جهان که یازده میلیون نفوس دارد، شیوع گسترده و مداومی پیدا کرد، در ظرف دو ماه ده ها هزاران شخص به آن مبتلاء گردیدند، و هزاران تن دیگر جان باختند، در همین مدت، به سرعت فوق العاده یی به سایر کشور های همجوار چین سرایت نمود، حتی بلاخره سیر نزولی را بخود گرفته، الی تاریخ ۲۸ مارچ ۲۰۲۰ میلادی، از آن کشور رخت بست، و شهر «ووهان» از قرنطین خارج شد. اما این ویروس مرگبار، در فاصله سه ماه تمام کشور های جهان را فرا گرفت و الی تاریخ ۱۰ اپریل ۲۰۲۰م، ده ها هزار انسان را به کام مرگ فرو برد، وضعیت بحرانی و فاجعه انسانی را در

تمام عرصه های زندگی و در سطوح اقشار مختلف جوامع بشری به میان آورد.

کشور های غربی و اروپایی، ناگهان و به سرعت غیر قابل تصور، به شیوع (COVID-19) مواجه گردیدند، و با وجود توانمندی های شان در عرصه مختلف علوم و تکنولوژی عصری، در شناخت ویژگی های ویروس، کنترل، جلوگیری از شیوع، و علاج مبتلایان آن، عاجز آمدند.

بنابر گزارش سازمان صحت جهانی، و به نشر از تلویزیون (بی بی سی)، تعداد مجموعی مبتلایان در جهان الی تاریخ ۲۵/۴/۲۰۲۰م، به مرز (سه میلیون) و تعداد جان باختگان بیشتر از (دو صد هزار) نفر رسید، و با گذشت ده روز دیگر، تعداد مبتلایان بیشتر از سه میلیون و هفتصد هزار و تعداد جان باختگان در حدود دو صد و پنجاه هزار نفر بالغ گردید.

تا همین تاریخ، نصف این تعداد مجموعی مبتلایان و قربانیان ویروس، در کشور های اروپایی تثبیت شده است. اکنون ایالات متحده امریکا با داشتن بیشتر از (۱۵۰۰۰۰۰) یک و نیم میلیون مبتلاء و بیشتر از (۱۰۰۰۰۰) صد هزار جان باخته، بیشترین آمار

مبتلایان و قربانیان COVID-19 را، در سطح جهان، دارا می باشد، به این ترتیب آمار قربانیان این ویروس مرگبار، در سراسر جهان مخصوصاً در کشورهای غربی و اروپایی رو به افزایش است.

قرآن عظیم الشأن علت اساسی تحول ناگهانی احوال انسانها را چنین بیان می نماید: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ﴾ (الرعد: ۱۱) هر آئینه الله جل و اوضاع هیچ قوم و ملتی را تغییر نمی دهد مگر اینکه آنان احوال خود را تغییر دهند.

و می فرماید: ﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكْ مُغَيِّرًا نِعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَى قَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ (الأنفال: ۵۳) این بخاطر آنست که خداوند هیچ نعمتی را، که به گروهی داده، تغییر نمی دهد، جز آنکه خود آنها، آنچه در نفس های شان است؛ تغییر بدهند، و خداوند شنوا و دانا است.

این تغییر می تواند از خوبی به زشتی باشد، و یا برعکس از زشتی به خوبی، از خوشی به غم، و از غم به خوشی، از تمدن به تخلف و برعکس از تخلف به پیشرفت و تمدن و همین طور از سعادت به شقاوت و عکس آن..

یکی از نمونه های تغییر در احوال انسانها، دگر گونی نعمت صحت و تندرستی به بیماری و ناتوانی است که

در نتیجه نا سپاسی از نعمتهای عظیم خداوند متان، سرکشی از فرامینش و پیروی از غرایز شهوانی بوجود می آید، و این حالت دردناک انسانی، زمانی دگرگون خواهد شد؛ که همگی به اسلام برگردند، از ظلم، سرکشی، ناسپاسی و سنگدلی و پیروی از هوی و هوس دست بردارند.

امت اسلامی را در این مقطع حساس، شایان است که از این واقعه المناک عبرت گیرند و با نفسهای خویش محاسبه نموده، بر خود و هموعان خویش رحم نمایند.

اسلام دین رحمت است و پیامبرش مبعوث رحمت و متمم اخلاق برای عالمیان. وی پیروانش را دستور می دهد که در ایام ابتلاء به آفات و امراض، دست عطف و مهربانی را به اهل ابتلاء و سایر هموعان شان دراز نمایند.

امام مالک رحمه الله در الموطأ روایت نموده است: هر آئینه عیسی بن مریم می گفت: (لَا تُكْثِرُوا الْكَلَامَ بِغَيْرِ ذِكْرِ اللَّهِ، فَتَقْسُو قُلُوبَكُمْ، فَإِنَّ الْقُلُوبَ الْقَاسِيَةَ يَعِيدُ مِنَ اللَّهِ وَلَكِنْ لَا تَعْلَمُونَ، وَلَا تَنْظُرُوا فِي ذُنُوبِ النَّاسِ كَأَنَّكُمْ أَرْبَابٌ، وَانْظُرُوا فِي ذُنُوبِكُمْ كَأَنَّكُمْ عِبِيدٌ، فَإِنَّمَا النَّاسُ مُتَعَلِّقُونَ وَمُعَاقِبُونَ، فَارْحَمُوا أَهْلَ الْبَلَاءِ، وَاحْمَدُوا اللَّهَ عَلَى الْعَافِيَةِ).^۱ بجز از ذکر الله تعالی از کثرت کلام (پرگویی) بپرهیزید؛ زیرا قلب های تان سخت و سرکش می شود، و قلب سنگین از خداوند دور است، و همانند ارباب به گناهان مردم منگردید. اما به گناهان خویش، چنان بنگرید، که بنده و فرمانبردار هستید، جز این نیست که مردم یا ابتلاء می شوند، و یا اینکه واگذار می شوند (جان بسلامتی می برند) پس بر مبتلایان به آفات و امراض، رحم کنید، و بر عافیت و سلامتی خویش، الله تعالی را، سپاسگذار باشید.

عامل اساسی شیوع امراض طاعونی:

عامل اصلی بروز تمام آفات، و امراض وبائی در جهان، واقعاً خود انسان است که از حقیقت بزرگی که آفریدگار در سرشتش به ودیعت گذاشته، غافل شده و از حدود الله تعالی تجاوز نموده است. این غفلت ایمانی و انحراف عقیدتی باعث گردیده، که از هوی و هوس و غرایز شهوانی پیروی نماید، و فطرت و شریعت سلیم خود را، عفونت زا سازد، و غرض اشباع غرایز نفسانی خویش، انواع ظلم و فساد را، بطور علنی و آشکارا، مرتکب می شود.

رسول گرامی اسلام می فرماید: (لَمْ تَطْهَرِ الْفَاحِشَةُ فِي قَوْمٍ قَطُّ حَتَّى يُعْلَبُوا بِهَا إِلَّا فُشَا فِيهِمُ الطَّاعُونُ وَالْأَوْجَاعُ الَّتِي لَمْ تَكُنْ مَضَتْ فِي أَسْلَافِهِمُ الَّذِينَ مَضَوْا).^۲ قطعاً، فحشاء در قومی هرگز، ظهور نمی کند؛ تا اینکه آنرا علنی و آشکارا گردانند، مگر اینکه در میان آن ها طاعون قحطی و امراضی انتشار پیدا می کند که در زمان پدران و نیاکان شان نگذشته باشد.

ویروس نو پیدای (COVID-۱۹) این موجود حقیر ذره بینی، چنان فاجعه المناک انسانی را در جهان به میان آورده است که قدرت تخریب آن نه تنها برای نوابغ و مکتشفین عصر، قابل درک و تصور نبود؛ بلکه ابر قدرتان جهان با این همه داشته های مادی و پیشرفت های علمی در تکنالوژی عصری، در جلوگیری و وقایه از سرعت شیوع، دفع اضرار، و علاج مبتلایان آن، حتی در شناسایی خصایص این ویروس ذره بینی، عاجز آمدند.

آری! این ویروس با همه کوچکی اش، این پیام بزرگ را به همراه داشت که ای انسان! چه چیز تو را نسبت به پروردگار کریمت مغرور کرده است. (يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ)^۳ الانفطار: ۶

دستکاری این ویروس، چه در زراد

خانه بیولوژیک، به هدف نسل کشی و یا ضربه زدن یک کشور، به اقتصاد کشور دیگری باشد که احتمالش می رود و چه در نتیجه خوردن مورچه خوار یا خفاش توسط مردم «ووهان» کشور چین، هر کدام که باشد؛ پیامد های آن، این کلام رب العالمین را به یاد مان می آورد؛ که می فرماید: (ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْوَحْيِ وَالْخَيْرِ مَا كَسَبَتِ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ)^۴ آشکار شد فساد در خشکی و دریا بخاطر کارهای می که مردم انجام داده اند- الله تعالی می خواهد- نتیجه بعضی از اعمال آنها را به آنها بچشانند، شاید (بسوی حق) باز گردند.

این بیماری شایع شده در تمام کره خاکی به ما روی تلخ کردار مان را می چشانند و به ما می فهماند که راهی جز بازگشت به دامن خداوند یکتا و بی همتا، حاکم بر هستی، بخشاینده و مهربان، نداریم.

آری! اگر بشریت از فحشاء و اباحتگری توبه نکند، بنابر پیش بینی پیامبر گرامی اسلام، بیماری های دیگری خطرناکتر از کرونا گریبانش را خواهد گرفت: (إِلَّا فُشَا فِيهِمُ الطَّاعُونُ وَالْأَوْجَاعُ الَّتِي لَمْ تَكُنْ مَضَتْ فِي أَسْلَافِهِمُ الَّذِينَ مَضَوْا). مگر اینکه در میان آن ها طاعون قحطی و امراضی انتشار پیدا می کند که در زمان پدران و نیاکان شان نگذشته باشد.

در عصر حاضر فحشاء و اباحتگری به اوج خود رسیده است، که در جهان غرب و نیز در

کشورهایی که ارزشهای انسانی، زیر پا گذاشته شده، چنان ظهور نموده است که اماکنی برای اشباع نامشروع غرایز جنسی اختصاص داده می شود، خراب کاریها، فحشاء و اعمال فظیح و غیر اخلاقی در رسانه های

گروهی چاپی و تصویری، اعلام می شود.

«این نوع بیماری های واگیردار و مرگبار در گذشته نبوده، خداوند متعال بنابر حکمت خود خواسته که کیفر از نوع عمل باشد، و این بیماری های خطرناک- در واقع- پاسخی به انحراف و فساد بشریت است، و می تواند دیگران را نیز آلوده کند. این عذاب هشدار برای دیگر گناهکاران و کسانی باشد که قصد گناه دارند.. و تشویقی باشد برای دیگر نیکوکاران و آنهایی که قصد نیکو دارند.»^۳

امروز، علماء و دانشمندان جهان به این نتیجه رسیده اند که یگانه راه نجات از هیولای مرض کرونا، و بیرون رفت از این وضعیت بحرانی و فاجعه انسانی در جهان، باز گشت به اسلام و پابندی به ارزش های دینی و ضوابط اخلاقی و تطبیق برنامه های حیات بخش الهی در تمام عرصه های زندگی فردی و اجتماعی است.

برنامه های نورانی و حیات بخش اسلام، جامعه بشری را به راه های تأمین صحت و سلامتی، و صعود به اعلا ترین مدارج پیشرفت و نیل به خوشی و سعادت در زندگی فردی و اجتماعی رهنمون می کند.

خداوند متعال تصریح می کند:

﴿قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيرًا مِمَّا كُنْتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَعْقُو عَنْ كَثِيرٍ قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ مَجْلِبَ السَّلاَةِ وَيُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾
المائدة: ۱۵-۱۶

« قطعاً برای شما از جانب خدا روشنایی و کتابی روشنگر آمده

است. الله ﷻ هر که را از خشنودی او پیروی کند به وسیله آن (کتاب) به راه های سلامتی (از تمام آفات و امراض)، رهنمون می شود. و (به توفیق خویش) آنانرا از تاریکیها به سوی روشنایی بیرون می برد و به راهی راست هدایتشان می کند.»

ارشادات دینی و صحی برای وقایه از شیوع و علاج مبتلایان:

دانشمندان علوم طبی، در پرتو تعالیم والای اسلام با گذشت هر روز، بُعد جدیدی از ابعاد گوناگون اعجاز علمی قرآنی و ارشادات نبوی را، در رابطه با وقایه، کنترل و جلوگیری از شیوع امراض ساری برای ما روشن می سازند.

از دیدگاه اسلام و طب، وقایه «بهداشت» مهمتر و بهتر، آسانتر و ارزانتر، از علاج بوده و یگانه راه جلوگیری از شیوع آفات و امراض در بین افراد، خانواده و جامعه است.

در این مبحث، برخی از شیوه های وقایه، کنترل و جلوگیری از شیوع ویروس جدید کرونا، از نگاه اسلام و طب، در نکات ذیل خلاصه می گردد:

۱- برای وقایه، کنترل و جلوگیری از ابتلاء و شیوع به هر گونه امراض بالخصوص امراض طاعونی، ساری و صعب العلاج، لازم است که ارشادات دینی و صحی را رعایت نموده و در صورت بروز علایم اصابت به اینگونه امراض به نزدیک ترین شفاخانه و یا مرکز صحی، به زود ترین فرصت، غرض تشخیص و دریافت علاج، مراجعه شود؛ در صورت اهمال و بی توجهی، حیات مریض، خانواده، و همنوعانش به خطر مواجه می گردد.

۲- مرض کرونا گرچه نسبت به سایر امراض ویروسی، واگیر و کشنده است، اما قابل وقایه و علاج است؛ زیرا هر درد و مرضی را که الله ﷻ فرو

فرستاده، اسباب وقایه و درمان آنرا نیز برای بندگان، نازل و فراهم نموده است که هر کس در جستجویش باشد؛ و مطابق دساتیر اسلام و طب، از آنها استفاده درست نماید؛ به آن دچار نمی شود، و اگر به آن مبتلاء هم شود؛ به امر الله ﷻ صحت یاب نیز می شود.

رسول اکرم ﷺ می فرماید: (تَدَاوُوا فَإِنَّ اللَّهَ لَمْ يُنْزِلْ دَاءً إِلَّا أَنْزَلَ لَهُ شِفَاءً، عَلِمَهُ مَنْ عَلِمَهُ وَ جَهْلَهُ مَنْ جَهْلَهُ.)^۴ «تداوی کنید (به دنبال درمان بگردید)؛ زیرا، الله ﷻ هر دردی را که فرو فرستاده، درمانی هم برایش نازل کرده که هر کس به دنبالش باشد؛ می داند و هر کس در جستجویش نباشد؛ نمی داند.

از اسامه بن شریک رایت است که یک اعرابی گفت: یا رسول الله! آیا تداوی نکنیم؟ رسول الله فرمود: (نعم، یا عباد الله! تداووا؛ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَمْ يَضَعْ دَاءً إِلَّا وَضَعَ لَهُ دَوَاءً، غَيْرَ دَاءٍ وَاحِدٍ: الهمم.)^۵ «بلی، ای بندگان خدا! امراض خود را تداوی کنید؛ هر آئینه الله ﷻ هیچ دردی را نیافریده است مگر اینکه برای (دفع) آن، دوايي را نیز سبب گردانیده باشد، به استثنای یک مرض: مرض پیری و کهن سالی.

۳- از دیدگاه شریعت اسلامی، عدم وقایه و بهداشت قبل از ابتلاء به مرض، و عدم اقدام به علاج بعد از ابتلاء به مرض، بالخصوص امراض ساری و کشنده، عقلاً و شرعاً، نوعی از مواجه نمودن نفس، خانواده و به هلاکت است: الله ﷻ می فرماید: ﴿وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾^۶ و خود را با دست های خود به هلاکت میفکنید و نیکی کنید که خداوند سبحان نیکوکاران را دوست می دارد.

افرادی مبتلاء به امراض مزمن جهاز تنفسی، بیماری قند، نارسایی کرده (کلیه)، و امراض قلبی، و کسانی

که سیستم ایمنی سرکوب شده دارند و اشخاص ضعیف و مسن را، شایان است که بیشترین توجه داشته باشند، و از ارشادات دینی و صحی پیروی نمایند.

۴- استفاده از ماسک های طبی: برای تأمین صحت و سلامتی خود، بینی و دهان خود را، با ماسک های طبی یکبار مصرف، کاملاً بپوشانید. قبل از لمس پوشیدن ماسک، دستان خود را، با آب گرم و صابون و یا مایع دست شویی به مدت حد اقل (۲۰ ثانیه) بشوید. و از دست زدن به چشمها، دهان و بینی تان جداً خود داری نمایید.

ماسک بهترین و آسانترین وسیله برای وقایه و جلوگیری از ابتلاء به این ویروس و سایر امراض ساری تنفسی و قوی ترین مدافع ضرر از فرد و جامعه است.

اسلام ضرر رساندن به خود و یا دیگران را، بر پیروانش، تحریم نموده است.

از ابی سعید بن مالک بن سنان خدری رضی الله عنه روایت است که رسول اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند: (لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ)^۶ و فی روایة: (لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ فِی الْإِسْلَامِ)^۷ « در اسلام نه زیان رساندن به خود و نه زیان رساندن به دیگران، جواز دارد » و در روایتی: « در اسلام، نه زیان رساندن به خود، جواز دارد و نه زیان رساندن به دیگران. »

بنا بر توصیه (۱۳) سازمان صحت جهانی (WHO): به علت درشت بودن این ویروس؛ هر ماسکی می تواند، در محیط آلوده محفوظ کننده باشد) پارچه یی، و ببری، تهیه شده از دستمال کاغذی و.. بشرطی که خشک باشد و مرتباً عوض گردد.

شیوه استفاده ی درست از ماسک:

قبل از لمس ماسک، دستان خود را

با آب و صابون بشوید، سپس بینی و دهان را، با ماسک طوری بپوشانید،

که (قسمت رنگی) آن، به سمت بیرون قرار گیرد. نوار فلزی یا لبه سخت ماسک را طوری بچسبانید، تا به شکل بینی شما قالب شود. کف ماسک را پایین بکشید تا دهان و چانه شما را بپوشاند. ماسک را بعد از استفاده، بلافاصله در سطل در بسته، رها کنید، بعد از لمس ماسک، دستان خود را، با آب گرم و صابون به مدت (۲۰ ثانیه) بشوید.

افرادی به علت ضعف اقتصادی، نمی توانند از ماسکهای طبی یکبار مصرف استفاده کنند، بهتر است، از ماسکهای پارچه یی کارگیرند. و حین عودت به منزل، قبل از داخل شدن به خانه، اولاً ماسک را، از صورت خود درآورده، و آنرا با آب گرم و صابون شسته، در هوای آزاد، پهن کنند، سپس دستهای خود را با آب و صابون به مدت حد اقل (۲۰ ثانیه) بشویند. فردا می توانید از همان ماسک استفاده نمایید.

۵- بنا بر توصیه (۱-۲) سازمان صحت جهانی (WHO): ویروس کرونا از پوست سالم رد نمی شود، و تا (۱۰ دقیقه) روی پوست، زنده است؛ اما در سطوح پارچه یی، در ظرف (۶-۱۲ ساعت) زنده است، و اگر در هوای آزاد، مقابل نور آفتاب، و یا منبع دیگر حرارتی دیگر، قرار داده شوند، از بین می رود؛ لذا نگران نباشید، و به پوشیدن دستکش نیازی ندارید، زیرا عمر ویروس در دستکش، نسبت به پوست دست بیشتر است؛ فقط نباید دستهای خود را به بینی و دهان و چشم های خود بزنید. از ماسک حتماً استفاده نمایید و به اندازه دو متر فاصله گرفتن از دیگران را رعایت کنید.

در وقت سرفه و عطسه نمودن، از دیگران دور شوید، بینی و دهان تانرا با

دستمال کاغذی، آستین لباس، یا آرنج خود بپوشانید، سپس دستهای تانرا، مدت حد اقل (۲۰ ثانیه) با آب و صابون و یا محلول های ضد عفونی، نظیف کنید؛ تا مسبب ضرر رساندن به خود و یا دیگران نشوید. مطمئن باشید، با توکل به خداوند مهربان، سپس با رعایت نکات مذکور، از شر این ویروس، در امان خواهید بود.

۶- تقویت سیستم دفاعی (ایمنی) بدن، که بیماری ها را مقاومت می کند؛ از بهترین اسباب وقایه و جلوگیری از ابتلاء به ویروس کرونا است که با استفاده از ویتامین C و D و سیاه دانه.. میسر است.

عایشه صدیقه رضی الله عنها می فرماید: شنیدم که رسول الله فرمودند: (إِنَّ هَذِهِ الْحَيَّةَ السُّودَاءَ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ إِلَّا مِنْ السَّامِ). قُلْتُ: وَمَا السَّامُ؟ قَالَ: الْمَوْتُ. ^۸ « این سیاه دانه، علاج هر بیماری است بجز سام. » پرسیدم: سام چیست؟ فرمود: « مرگ ».

برخی سبزیجات، میوه های غنی از ویتامین سی و خوراکی هایی که برای تقویت سیستم دفاعی بدن مفید اند؛ مانند لیمو، نارنج، مالت، کیل، ترنج، کیوی، آلو، گیلان، آلوبالو، شاه توت، آلوچه، شفتالو، انجیر، تربوز، مرچ تازه، پیاز، بروکلی، چکری (رواش)، ماست و چکه و همچنین عسل، خرما،

شیر، مرچ سیاه، دارچینی، زنجبیل، زردچوبه، سرکه سیب، و تیل زیتون نیز، برای تقویه سیستم خود کار دفاعی بدن، بسیار مفید اند. و برای جذب ویتامین D، از جگر، تخم مرغ استفاده نموده و همه روزه خود را، در معرض شعاع آفتاب قرار دهید. و از لبنیات مانند: شیر، مسکه نیز استفاده کنید.

بر اساس توصیه بهداشتی شماره (۷) سازمان صحت جهانی (WHO): به هیچ وجه، آب و غذای سرد نخورید؛ آب گرم، چای و قهوه گرم و دمنوشهای گرم بنوشید.

۷- اجتناب از همنشینی و نزدیک شدن به افراد مشکوکی، که عوارض شبیه سرماخوردگی یا آنفلونزا دارد، مخصوصاً افراد مبتلاء به ویروس امراض وبائی و رعایت فاصله گرفتن، به اندازه حد اقل (۲ متر) در اثنای ملاقات، از هر فرد دیگر، بخصوص از افراد مشکوک و یا مبتلاء؛ زیرا ویروس کرونا (کووید نزده) به آسانی می تواند، با مخاط یا قطرات کوچک بینی یا دهان در هنگام سرفه و عطسه، و سخن گفتن، از فرد مبتلاء به به فرد سالم انتقال کند.

ابوهریره رضی الله عنه از پیامبر صلی الله علیه و آله روایت نموده است که فرمودند: (لا توردوا الممرض علی المصح:)^۹ «مریض مبتلاء را بر سالم صحتمند، وارد نکنید.

از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که رسول الله فرمود: (لا عَدْوَى، وَلَا طَبْرَةَ، وَلَا هَامَةَ، وَلَا صَفْرَ، وَفَرَّ مِنَ الْمَجْذُومِ كَمَا تَقَرَّرُ مِنَ الْأَسَدِ:)^{۱۰} «سرایت بیماری، بدفالی، هامة و صفر (زردی) اصلتی ندارند؛ و از فردی که مبتلاء به جذام است بگریزید همانگونه که از شیر

می گریزید»

بحث واگیرداری (سرایت) را پیامبر گرامی چهارده قرن پیش از این بیان فرموده است:

در صحیح بخاری از ابوهریره روایت شده است که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: (لاعدوي، ولاصفر ولاهامة)، هیچ بیماری واگیردار نیستند، نه یرقان و نه دردهای ناحیه سر. اما یک

بادیه نشین پرسید: ای پیامبر عزیز! پس چرا شتران آهوصفتان، زیبا و تمیز در بیابان می چرند، اما ناگهان شتر مبتلاء به گری (أجرب) می آید و خود را قاطی آنها می کند و آنها را نیز گر می کند؟ پیامبر فرمود: (فَمَنْ أَعْدَى الْأَوَّلِ): پس چه کسی آن شتر را مبتلاء کرد؟^{۱۱}

پاسخی زیبا و بلیغ، به این مفهوم که واگیری و سرایت به تنهایی باعث بیماری نمی شود و کسی را بیمار نمی کند، اما اسباب ابتلاء و مقدمات بیماری را فراهم می کند.

۸- دست های تانرا، حد اقل (۲۰ ثانیه) با آب و صابون، یا مایع دست شویی، مرتباً بشوید و یا توسط یک ماده ضد عفونی کننده الکلی تعقیم کنید: این عمل را در هنگام وضوء، قبل از شروع طعام و بعد از صرف آن، قبل از پوشیدن ماسک و بعد از در آوردن ماسک و لباس کار، و بعد از سرفه و عطسه زدن، قبل از بیدار شدن از خواب، بعد از تماس و دست دادن با دیگر افراد، قبل از دخول به اتاق های رهاشی و یا محل کار، و بعد از خروج از تشناب و رفع حاجت، و قبل از لمس نمودن وسایل شخصی، و بعد از تماس با اشیای آلوده و ناپاک، و لمس نمودن سطوح شخصی و همگانی، و مخصوصاً بعد از دست دادن با اشخاص مشکوک، تکرار نمایید. تب شدید از علایم بیماری محرقه است.

رافع بن خدیج گفته است: از پیامبر صلی الله علیه و آله شنیدم که می گفت: (الحمى من فوج جهنم، فابردوها بالماء:)^{۱۲} «تب شدید از آتش دهانه جهنم است؛ پس آنرا با آب، سرد فرو کش نمایید.

۹- عدم دست دادن، رو بوسی و درآغوش کشیدن تمام افراد خانواده و جامعه، گرچه از عزیز ترین اعضای خانواده و یا دوستان و نزدیکان باشند؛ زیرا نمی توان، اشخاص سالم را، از

مشکوک و مبتلاء را قبلاً از ظهور علایم ابتلاء به ویروس به خوبی تمییز کرد؛ چون علایم ابتلاء به ویروس، در بین (۶-۱۴ روز) ظاهر می شود؛ لازم است که با عملی نمودن این توصیه مهم بهداشتی، از صحت و سلامتی خود، اعضای خانواده و دیگران، حفاظت نمایم.

۱۰- بنابر توصیه (۸) سازمان صحت جهانی (WHO): محل اجتماع اصلی (کلونی) این ویروس، بینی است؛ پس مرتباً بینی تانرا، با محلول آب گرم نمک شستشو دهید.

هیچگاه بینی، دهان و چشم های خود، را با دستان آلوده لمس نکنید، و شستن دست ها را با آب گرم و صابون هرگز فراموش نکنید. ادامه دارد...

مآخذ:

- ۱- روایت امام مالک (رح)، الموطأ، ج ۲، باب مَا يُكْرَهُ مِنَ الْكَلَامِ بِغَيْرِ ذِكْرِ اللَّهِ، ح ۲۸۴۴. قال البخاري عن الموطأ: "من أصح الأسانيد مالك عن نافع عن ابن عمر".
- ۲- سنن ابن ماجه: كتاب الفتن، باب العقوبات، ص ۵۷۹. ح: ۴۰۱۹
- ۳- دایرة المعارف اعجاز علمي، ط ۱، ج ۱، ص ۲۹۷
- ۴- روایت امام احمد بن حنبل در مستندش، (رح) بشماره: ۴۲۳۶ و روایت حاکم، بشماره: ۷۴۲۴
- ۵- روایت امام الترمذی (رح) بشماره، ۲۰۳۸
- ۶- روایت امام مالک در الموطأ، باب الْقَضَاءِ فِي الْمَرْفُوقِ، بشماره، ۲۱۴۸
- ۷- بلوغ المرام من أدلة الأحكام، ص ۳۰۷ و کتاب چهل حدیث (اربعین نووی) ص ۲۷.
- ۸- امام آبی عبدالله محمد بن اسماعیل البخاری، صحیح البخاری، باب: الْحَبَّةُ السَّوَدَاءُ، ۵۳۶۳-۵۳۶۳،
- ۹- صحیح البخاری، شماره حدیث: ۵۳۸۰
- ۱۰- صحیح البخاری، باب الجزام، بشماره های (۵۳۸۵، ۵۳۸۷، ۵۴۳۹، ۵۴۳۷، ۵۴۲۵)
- ۱۱- روایت امام بخاری، صحیح البخاری، شماره (۵۳۸۷)، روایت امام مسلم، صحیح مسلم، شماره (۲۲۲۰)، ابوداود در سننش بشماره (۳۹۱۱) و امام احمد در مستندش بشماره (۷۶۰۹):
- ۱۲- روایت امام بخاری، صحیح البخاری، بشماره، ۵۳۹۴-۳۰۸۹

د ماشومانو پېژندنه او روزنه

ليکوال: استاد محسن حنيف

﴿وَاللَّهُ أَعْرَجَكُمْ مِنْ بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا﴾
الحل: ۷۸

ژباړه: الله تعالى تاسو د خپلو ميندو له خېټو را ايستلي ياست په داسې حال کې چې په هيڅ شي نه پوهېدلایست.

(ب) طفل مميّز: (د ښه او بد په توپير پوهېدونکی)، دا پړاو د اوم کال وروسته پيلېږي؛ ترلسم کاله غزېږي؛ لکه دا حديث چې اشاره ورته کوي وايي: علموا أولادکم الصلاة إذا بلغوا سبعاً. (مسند البزار حديث رقم: ۹۸۲۳)

ژباړه: چې اولادونه مو اوه کلنۍ ته ورسېدل لمونځ ور زده کړئ.

د حديث دغه جمله ښي چې عام ډول په اوه کلنۍ کې ماشوم د زدکړې وړتيا پيدا کوي او تړيوه حده ښه او بد سره بېلولای شي.

(ج) مُراهق: (بلوغ ته نژدې)، دا هغه څوک دی چې بالغ شوی لا نه وي، خو بالغ ته ورته کارونه کولای شي. دا پړاو د لس کلنۍ څخه پيلېږي د بلوغ تر وخته. (وَفِي فَوَائِدِ شَمْسِ الْأَيْمَةِ: إِنَّهُ مُقَدَّرٌ بِعَشْرِ سِنِينَ. (درر الحکام شرح غرر الأحکام کتاب الطلاق باب الرجعة ۱ / ۳۸۶ وفتح القدير کتاب الطلاق فصل فيما تحل به المطلقة ۴ / ۱۸۱).

يعني دغه موده له لسو کلونو پيلېږي تر څو بالغ کېږي. د دې خبرې پخلى له راتلونکي حديثه اخيستل کېدای شي چې پېغمبر ﷺ ويلي دي: علموا أولادکم الصلاة إذا بلغوا سبعاً واضربوهم عليها

وَيَنْهَمُ رُشْدًا فَادْفَعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ ﴿النساء: ۶﴾

ژباړه: يتيمان وازماياست، آن تردې چې کله د نکاح وخت ته ورسېدل، نو که مو هوښياري ورڅخه وليدله، مالونه يې ور وسپارئ.

دغه آيت ښي چې تر بلوغ مخکې انسان ماشوم وي، د نکاح وخت يې نه وي. ماشوم راتلونکي حالات لري:

(۱) جنين: دا هغه حالت دی چې ماشوم د مور په خېټه کې وي. الله تعالى ويلي دي: ﴿وَإِذَا أَنْتُمْ أَجُنَّةٌ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ﴾ النجم: ۳۲

ژباړه: هغه وخت (هم الله ښه در خبر دی) چې تاسو د خپلو ميندو په خېټو کې پټ واست.

(۲) طفل: دا هغه مرحله ده چې د مور له خېټې راووزي، بيا تر هغه وخته چې بالغ کېږي: ﴿وَنُقَرِّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَهُ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلاً ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشَدَّكُمْ﴾ الحج: ۵

ژباړه: په اولادځايونو کې تر ټاکلي وخت هغه څه ته قرار ورکوي چې موږ يې غواړو، بيا تاسو را باسم په داسې حال کې چې واره ماشومان ياست، بيا (موروزم) د دې لپاره چې خپلي ځواکمنۍ ته ورسېږئ. (په دې اړه د نور تفصيل لپاره سورة النساء: ۶ وگوره)

طفل بيا راتلونکو حالتونو ته وېشل شوی دی:

(۱) طفل غير مميّز: (د ښه او بد په توپير نه پوهېدونکی)، دا پړاو د زېږون څخه شروع تر اوم کاله وي. په لومړي سر کې انسان په هيڅ شي هم نه پوهېږي؛ الله تعالى ويلي:

د يو هيواد سمون د هغه د خلکو له سمون سره تړلی او له همدې ځايه وده کوي. د خلکو سمون له سمې روزنې پرته نه کېږي. نو په دې خاطر چې د سمون خوا ته مو يو قدم اخيستی وي او لږ څه د خپلو وطن او هيوادوالو په گټه هڅه وکړو، دغه مختصر بحث د گرانو لوستونکو خدمت ته وړاندي کوو. کوم ټيکي چې موږ ورباندې رغېږو، هغه دا دي: اول د ماشوم پېژندنه: په دې کې د ماشومتوب مرحلې (پړاوونه) بيانېږي. ورسره د ماشوم ارزښت هم په گوته کېږي؛ ځکه د يو شي سم پېژندل د هغه د ارزښت پېژندنه هم له ځان سره لري. دويم: د ماشوم روزنه: په دې کې يې د روزنې ارزښت او د پېغمبرانو او نورو صالحينو په تگلاره کې د سمې روزنې بېلګې يادېږي.

۱- د ماشوم پېژندنه

هر انسان چې نه وي بالغ شوی، ماشوم بلل کېږي. په دې اړه الله تعالى ويلي دي: ﴿وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنْكُمْ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَفْذُوا كَمَا اسْتَفَذَّ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾ النور: ۵۹

ژباړه: چې کله ستاسو ماشومان بالغ شول، نو بيا دې دوی هم داسې اجازه غواړي لکه تر دوی د مخه خلکو چې اجازه غوښتله.

دا آيت ښي چې تر بلوغ مخ کې انسان مکلفيت نه لري، ماشوم بلل کېږي. د يتيمانو په هکله قرآن ويلي:

﴿وَابْتَلُوا الْيَتَامَى حَتَّى إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ فَإِنْ مَا اسْتَمْتُمْ

د پاڪو شيانو ڇڏي ڏي روزي درڪري ده. نو آيا
دوى (بي انصافه خلك) په باطل باور كوي او
د الله د نعمتونو ناشكري كوي؟

ژباړه: چي اولادونه مو اوه كلنۍ ته ورسېدل
لمونځ ور زده كړئ او چي لسو كلونو ته
ورسېدل د لمانځه نه كولو په وجه يې په ادبي
ډول ووهئ او د خوب ځايونه يې سره بېل
كړئ.

دلته ياد شوي وهل تاديبي بڼه لري، نه
جواني؛ ځكه د بلوغ تر وخته طفل مكلف نه
دى، گناه نه ورته ليكل كېږي؛ پېغمبر ﷺ ويلي
دي:

رَفَعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ عَنِ النَّائِمِ حَتَّى
يَسْتَيْقِظَ وَعَنِ الْمُتَبَلِّغِ حَتَّى يَبْرَأَ وَعَنِ الصَّبِيِّ
حَتَّى يَكْبُرَ/ حَتَّى يَخْتَلِمَ. (سنن ابى داود كتاب الحدود
باب في المَخْنُونِ يَشْرَفُ أَوْ يُصِيبُ حَدًّا: ٤٣٩٨ ٤٣٩٩)

ترجمه: د درې قسمه خلكو څخه قلم پورته
شوى (سزا نه پسي ليكل كېږي): د ويده څخه
تر څو ويښېږي، د لېوني څخه تر څو جوړېږي
او د كوچني څخه تر څو بالغ كېږي.

دلته د بلوغ مشهوره نېشه ياده شوې ده چي
هغه احتلام دى. كه له كومي ستونزي يا
ناجوړۍ په وجه يې احتلام نه كېدى، په هغه
صورت كي اسلامي فقهاء د عمر وروستۍ
موده ورته ټاكلې ده: په دې هكله وايي: وَ مُدَّةُ
الْبُلُوغِ بِالسِّنِّ ثَمَانِيَةَ عَشَرَ سَنَةً. (المسوط للرخسي:
١٦٢/٢٤).

ترجمه: د عمر په وجه د بالغ كېدو موده
اته لس كاله ده.

٢- د ماشوم ارزښت

الله تعالى ماشومان خپل د لوري
ور كړه شوى نعمت بللى، په دې اړه
بي ويلي دي:

﴿وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا
وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ أَنْزَلِكُمْ بَيْنًا
وَحَفْدَةً وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ أَفَبِلْبُلٍ
يُؤْمِنُونَ وَيَنْعَسُ اللَّهُ هُمْ يَكْفُرُونَ﴾
النحل: ٧٢

ترجمه: الله تعالى تاسوته ستاسو د
خپلو ځانونو (انساني نسل) څخه
مېرمني دركړي او ستاسو د مېرمنو
څخه يې زامن او لمسيان دركړي دي او

دا چي دلته ولي يوازي زامن ياد شوي دي؟ د
دې وجه د قرآن كريم د لومړنيو مخاطبينو
ذهنيت كېدای شي. خو هر څه چي وي، قرآن
كريم د دوى دغه توپيري ذهنيت نه دى تاييد
كړى: ځكه قرآن كريم بل ځاى دوى ته وايي:

﴿لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَخْلُقُ مَا
يَشَاءُ يَهَبُ لِمَن يَشَاءُ إِنثًا وَيَهَبُ لِمَن يَشَاءُ
الذكورَ أَوْ يَزْوَجُهُمْ ذَكَرًا وَانثًا وَجَعَلَ مَن يَشَاءُ
عَقِيمًا إِنَّهُ عَلِيمٌ قَدِيرٌ﴾
الشورى: ٤٩ - ٥٠

ترجمه: د آسمانونو او مخكي پاچاهي
د الله تعالى ده. څه چي دى غواړي، هغه پيدا
كوي. چا ته چي وغواړي بشپړه اولاد (لوني)
ور بخښي او چا ته چي وغواړي نارينه اولاد
(زامن) وربخښي، يا زامن او لوني دواړي
جوړې ور په برخه كوي او چا ته چي وغواړي
هغه بې اولاده گرځوي: دى بې شكه پوره پوه
بشپړ واكمن دى.

په دغه مبارك آيت كي اولادونه كه زامن وي
كه لوني، ټول دالله تعالى د لوري بخښل شوي
سوغاتونه بلل شوي دي. څوك چي د چا قدر
كوي، د هغه د تحفي او سوغات قدر هم
كوي. نو د الله مؤمن بندگان دي د خپل ستر
څښتن دغه پېرزويني ته د قدر په سترگه
وگوري او سمه پاملرنه دي ورته وكړي. په دې
خاطر چي انسان د مخكي په ودانولو او
خرابولو كي اغېزمن او د الله تعالى با ارزښته

مخلوق دى، نو سمه روزنه يې ډېره اړينه ده.
څومره چي د انسان سمه روزنه مهمه ده په
هم هغه كچه يې له سمې روزني پرته رامنځ ته
كېدل خطري دي. كله د يوه انسان سمه
روزنه د ولسونو په خير تمامه شي او د دې پر
عكس بيا د يوه انسان ناسمه روزنه د ډېرو
ولسونو په زيان تمامه شي. په تاريخ كي د دې
ډېري بېلگي شته. د سمې روزني يوه بېلگه
امام شافعي رحمه الله دى چي خپلي مور ته يتيم
پاته شوى دى خو هغې سم روزلى او دغسي يو
ستر شخصيت يې ټولي ته وړاندي كړى دى.^١

د صالح اولاد روزلو لپاره لاري چاري ټول:

د صالح اولادونو د را منځ ته كېدلو لپاره
صالحه مېرمن غوښتل هم د الله تعالى د
صالحينو بندگانو تگلاره ده چي هغوى د الله
څخه هم سمې مېرمني غوښتي او هم يې سم
اولادونه غوښتي دي. الله تعالى د خپلو
صالحانو بندگانو په هكله ويلي:

﴿وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا
وَذُرِّيَّتِنَا قِسْرَةً آغْنِنا عَنْ عِلْمِ الْفَقْرِ وَاجْعَلْنا لِلْمُتَّقِينَ إِمامًا
أُولئِكَ يُجْزَوْنَ الْفَرَقَةَ بِمَا سَبَقُوا وَيُنْقَرُونَ
فِيهَا حَبْحَبَةً وَسَلَامًا خَلِيدِينَ فِيهَا حَسَنَتٌ
مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا﴾
الفرقان: ٧٤ - ٧٦

ترجمه: دا رنگه (د الله تعالى صالحين
بندگان) هغه خلك دي چي وايي: اې زموږ ربه!
زموږ د مېرمنو او اولادونو په وجه خوشحالي
راكړې او د پرېهزگارو خلكو لپاره مو مخكښان
جوړ كړي. دې خلكو ته د جنت بنگلې د دوى
د صبر په بدل كي وركول كېږي او هركلۍ او
سلامتيا ورته وړاندي كېږي، په داسي حال كي
چي په هغه كي به تلپاتي وي، (دغه جنت د
دوى لپاره) ښه قرارځي او استوگنځى دى.

دلته الله تعالى د خپلو هغو صالحانو بندگانو
دربخ ستايلى دى چي د الله څخه يې صالحه
مېرمني او سم اولادونه غوښتي دي: د دې
لپاره چي دوى په خوشحاله شي.

- صالح اولاد غوښتل د پېغمبرانو تگلاره ده

ذكرى الله ﷺ چي كله د الله څخه د اولاد
غوښتنه وكړه، نو صالح اولاد يې وغوښتى: په
اړه قرآن كريم ويلي: ﴿هَٰؤُلَاءِكَ دَعَا ذَكَرِيَّا رَبَّهُ.
قَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ
الدُّعَاءِ﴾ آل عمران: ٣٨

ژباړه: هملته ذكرى د خپل رب څخه دعا
وغوښتله، ويې ويل: اې زما ربه! ما ته ستا د
لوري پاكيږه اولاد راكړې: ته بې شكه دعا
قبولونكى يې.

دلته قرآن كريم ويلي چي ذكرى الله ﷺ
د الله تعالى څخه پاكيږه اولاد وغوښتى. دې ته
ورته خبره په سورة مريم: ٢-٦ كي هم راغلې

د پېغمبرانو په تگلاره کي د سمي روزني بېلگي:

د اولادونو سمه روزنه خويو بېل اورېد بحث دی، دلته اوس يوازي د پېغمبرانو ﷺ په تگلاره کې د سمي روزني بېلگي يادوو. د پېغمبرانو ﷺ پاملرنه د اولادونو دودۍ ته هغومره نه وه؛ لکه د هغوی سمي روزني ته چې وه؛ د بېلگي په توگه يعقوب ﷺ چې کله وفات کېږي د خپلو زامنو د فکر او ليدلوري غم ورسره وي چې کوم ډول تگلاره به دوی غوره کوي؟ په دې اړه قرآن کریم ويلي دي:

﴿أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتَ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِن بَعْدِي قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَاللَّهُ أَبَابُكَ إِزَاهِمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِلَهًا وَاحِدًا وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ البقرة: ۱۳۳

ترجمه: آيا تاسو هغه وخت حاضر واست چې کله يعقوب ته مرگ را ورسېدی، چې کله ده خپلو زامنو ته وويل: زما وروسته به د څه شي عبادت کوئ؟ هغوی ورته وويل: د هغه يوازي معبود بندي کوو چې تا او ستا پلرونو: ابراهيم، اسماعيل او اسحاق يې بندي کوله او موږ همدې يوه معبود ته تسليم يو.

دلته گورو چې له دنيا څخه د تلو په حساس وخت کي يعقوب ﷺ د خپلو زامنو په هکله د دودۍ پيدا کولو دومره اندېښنه نه کوي لکه د هغوی د سمي تگلاري ساتلو فکر چې ورسره دی.

د اولادونو سمه روزنه د نورو صالحينو په تگلاره کې:

قرآن کریم د يو شمېر صالحينو تگلاره ياده کړې ده: تر څو نور انسانان هم هغسي تگلاره خپله کړي، په دې اړه يې ويلي دي:

﴿وَلِذَٰلِكَ لَقَمْنٌ لِّابْنِهِ وَهُوَ عَظِيمٌ يَبْنَىٰ لَا شَرِكَ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفَصَّلَهُ فِي عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ

الْمَصِيرُ وَإِن جَاهَدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبُهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَآتَيْنَا سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ يَبْنَىٰ إِنَّهَا إِن تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ يَبْنَىٰ أَقْرِ الصَّلَاةِ وَأَمْرٌ بِالْمَعْرُوفِ وَأَنَّهُ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَصِيرٌ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ وَأَقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَأَغْضُضْ مِن صَوْتِكَ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْمُفْرِسَةِ﴾ لقمان: ۱۳-۱۹

ترجمه: او کله چې لقمان خپل زوی ته د نصيحت په حال کي وويل: اي زوی کبه! د الله سره شریک مه منه؛ ځکه يقيني خبره ده چې شرک لوی ظلم دی (۱۳) او انسان ته مي د هغه د مور او پلار په هکله په ټينگار حکم کړی؛ ځکه دی خپلي مور کمزورتيا پر کمزورتيا په خېته کي گرځولی دی او د تي څخه پرېکول يې په دوه کاله کي دي. دا حکم مي ورته کړی چې هم زما احسان ومنه او هم د خپل مور او پلار احسان ومنه؛ بيرته راگرځېدل دي زما پر لوري دي (۱۴) او که مور او پلار کوشن درباندي وکړ د دې خبري چې زما سره هغه څه شریک کړې چې دليل نه ورباندي لرې، نو دا حکم يې مه منه او په دنيا کي ښه ملگرتيا ورسره کوه او د هغه چا د دين تابعداري کوه چې ما ته يې مخ کړی، بيا مو زما لوري ته بيرته راگرځېدل دي، نو په هغه څه مو خبروم چې تاسو کول (۱۵) اي زوی کبه! خبره داسي ده چې که د سپانخي د داني وزن څه وي، نو هغه په لويه ډبره کي وي، يا په آسمانونو کي وي، يا په مځکه کي وي، الله يې حاضروي؛ الله يقيناً پوره خبر د نړيو شیانو ليدونکی دی (۱۶) اي زوی کبه! لمونځ سم کوه، په ښو امر کوه، د بدو مخنيوی کوه او پر هغه څه صبر کوه چې تا ته رسېږي؛ يقيناً چې دا د پخو باهمته کارونو څخه دی (۱۷) خپل تېک خلکو ته مه گرځوه او په مځکه کي کېرجن مه گرځه؛ يقيني خبره ده چې الله هيڅ فخرجن کېرجن نه خوښوي (۱۸) او

په تلو کي دي منځلاريتوب کوه او پر څه ټيټ کړه؛ يقيناً په تولو پرغونو کي د خرو پر ډبر بد دی (۱۹).

په دې آيتونو کي د راغلو حکمونو سر ټکي
دلته د نورو مسائلو تر څنگ د روزني اړوند دغه ټکي راغلي دي:

- د اولادونو په قدر پوهېدل د حکمت او هوښياری غوښتنه ده.
- اولادونه په وړوکوالي روزل؛ ځکه دلته د ښي تصغير د شفقت او مهرباني تر څنگ د وړوکوالي معنی هم ښي.
- په تربيه کي لومړی بنسټ د الله توحيد دی.

- په ورپسې ۱۴-۱۵ نمبر آيتونو کي د الله د لوري د تکميل په توگه د مور او پلار حقوق ياد شوي. دا ښي چې د الله د حق (توحيد) وروسته د مور او پلار حقوق ورښوول اړين کار دی؛ څرنگه چې په همدې ترتيب دغه مسأله په راتلونکو ځايونو کي ياده شوې ده: سورة البقرة: ۸۳، النساء: ۳۶ والاسراء: ۲۳.

- په ۱۶ نمبر آيت کي د الله د حق او د مور او پلار د حقوقو وروسته د الهي تقوا درس ورکول کېږي چې انسان په دې فکر وروزل شي چې الله په خپل هر ډول کړنو خبر وگني.

- په ۱۷ نمبر آيت کي د نېک عمل (لمانځه)، ښو ته بلنه او د بدو مخنيوی او پر تکاليفو د صبر او زغم روزنه ياده شوې ده؛ ځکه امر بالمعروف او نهی عن المنکر د ستونزو سره هم انسان مخامخ کوي.

خلاصه دا چې اولادونه د الله تعالی پېر ستر نعمت دی، بنده ته په کار ده چې د خپل څښتن د دې نعمت قدر وپېژني، سمه روزنه يې وکړي؛ ځکه هيڅ هيواد له سمو بچيانو د روزني پرته پر مختک نه شي کولای.

جایگاه مادر در شون ادیان الهی

به مناسبت روز جهانی مادر

استاد امین الدین مظفری

(روز مادر، بر همه مادران بالفعل و بالقوه مبارک باد) شکی نیست که مادر از هر جهت مقام ارجمند و والایی در همه ادیان داشته و دارد و همگان با دید احترام به او می نگرند و به عظمت و بزرگی از وی یاد می کنند. هر دین و آیینی که در طول تاریخ آمده به این مسئله توجه کرده و مردم را به خدمت به مادر فراخوانده است. همان گونه که دین نسبت به سایر پدیده های عالم اظهار نظر می کند، جهان را آن گونه که هست به ما می نمایاند و در امور ارزشی ارزش ها را معرفی و در مورد آن ها ارزش گذاری و داوری می نماید؛ درباره مادر و مقام و جایگاه او نیز ساکت نبوده، بلکه عنوان مادری را جایگاه بس والا و ارزشمند دانسته، مقام وی را گرامی می دارد. ادیان مختلف با همه اختلافاتی که دارند در این زمینه اتفاق نظر داشته و همه با دید احترام به مادر می نگرند و مقام مادر را از مقام هر کس دیگر برتر و بالاتر می دانند. در این جا ابتدا مقام مادر را در ادیان گذشته

بررسی می کنیم، سپس به جایگاه او در دین اسلام اشاره می نماییم.

۱- ادیان گذشته

به هر دین و آیینی که نظر کنیم و متون مربوط به آن را با دقت بخوانیم، در خواهیم یافت که آن دین نگاه خاصی به مادر دارد و احترام و تعظیم او را واجب می داند. انبیای گذشته ضمن این که به احترام نهادن به مادر توصیه می کردند، قبل از همه خود در مقابل مادر تکریم نموده برایش طلب رحمت و مغفرت می کردند. ابراهیم خلیل علیه السلام برای پدر و مادرش دعا می کند و از خدا می خواهد که آن ها را مورد غفران و آمرزش قرار دهد:

﴿رَبِّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ﴾ ابراهیم: ۴۱

«پروردگارا! من و پدر و مادرم و همه مؤمنان را، در آن روز که حساب بر پا می شود، بیامرز.» این دعای ابراهیم افزون بر این که نشان دهنده بزرگی شأن و مقام مادر است، جنبه تربیتی نیز دارد؛ چرا که به پیروان مکتب توحید می آموزد که این گونه برای پدر و مادرشان دعا کنند. بنابر این، در دین ابراهیم خلیل علیه السلام که دین حنیف و خالص بود، مادر از مقام بالایی برخوردار بوده و جایگاه خاصی نزد او

داشته است.

هم چنین در آیین موسای کلیم علیه السلام مقام مادر بس عظیم و بزرگ بوده و فرزندان خدمت گار به مادر همنشینان بهشتی پیامبران می شده اند. حضرت موسی علیه السلام هنگام مناجات با خدا، از خداوند درخواست کرد که همنشین وی را در بهشت برایش معرفی کند تا او را بشناسد. خطاب آمد، ای موسی! در فلان ناحیه، کوچه فلان و فلان مغازه برو، کسی که در آن جا مشغول کار است او رفیق تو در بهشت خواهد بود.

حضرت موسی علیه السلام سراغ او رفت، دید جوانی است قصاب. از دور مراقب بود تا ببیند او چه عمل شایسته ای دارد. اما چیز فوق العاده ای از او مشاهده نکرد. شب هنگام که جوان محل کار را ترک می کرد، موسی بدون آن که خود را معرفی کند، نزد جوان آمد و از او خواست تا شب را مهمانش باشد. حضرت موسی می خواست بدین طریق رمز کار او را به دست آورد و ببیند آن جوان چه عبادت هایی در خلوتگاه انجام می دهد که این قدر درجه پیدا کرده و همنشین پیامبر

خدا شده است.

جوان همین که وارد منزل شد قبل از هر چیز غذایی آماده کرد، آن گاه سراغ پیر زنی از کار افتاده رفت که دست و پایش فلج شده، قدرت حرکت و جا به جا شدن را نداشت. با صبر و حوصله غذا را لقمه لقمه به دهانش گذاشت، او را شست و شو داد، لباسش را عوض کرد و سر جایش گذاشت. موسی هنگام خدا حافظی خود را معرفی کرد؛ پرسید این زن کیست و پس از آن که به وی غذا می دادی نگاهی به سوی آسمان می انداخت و کلماتی بر زبان جاری می کرد، چه بود؟

گفت این زن مادرم است و هر بار که به او غذا می دهم و او را سیر می کنم درباره من دعا می کند و می گوید: خدایا او را همنشین موسی بن عمران در بهشت برین قرار بده. موسی به جوان مژده داد که دعای مادر در باره تو مستجاب گردیده است.

مقام مادر در دین حضرت عیسی علیه السلام به حدی است که وی در آغاز زندگی شکر خدا می گوید و نخستین بار این نکته را یاد آور می شود و از خدا تشکر می کند که او را نسبت به مادرش نیکوکار قرار داده است؛ چون او می داند که نیکی به مادر بالاترین ارزش را دارد: ﴿وَبِرَّاءٌ بِوَالِدَتِي وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا﴾ مریم: ۳۲؛ «مرا نسبت به مادرم نیکوکار قرار داده و جبار و شقی قرار نداده است.»

حضرت مسیح که بدون پدر از مادر متولد شد، صرف این که نیکی به مادر را از امتیازات خود بر می شمارد.

مادر در نزد وی، وگرنه عیسی به عنوان فرستاده خدا افتخاراتی بسیار داشت و می توانست آن ها را در مقام شکر گذاری متذکر شود.

۲- دین اسلام

هر چند همه ادیان الهی مقام ارزشمندی برای مادر قایلند و به او احترام می گذارند، ولی اسلام بیش از دیگر مکاتب به این مسئله توجه نموده و به مادر عظمت بخشیده است. حقوقی را که اسلام برای مادران مشخص کرده، بسیار فراتر از حقوقی است که برای دیگران حتی پدر قایل شده است؛ چرا که مادر مربی انسان و در حقیقت پرورش دهنده جامعه است و اوست که می تواند فرد و جامعه را به سعادت برساند و یا به شقاوت و بدبختی بکشاند. در این جا لازم است تا جایگاه مادر را به طور فشرده و خلاصه از منظر قرآن و احادیث اسلامی بررسی کنیم:

۱- قرآن کریم: کلمه مادر به اشکال مختلف، به صورت مفرد و جمع مانند: «أُمٌّ» و «والدتی» «أُمُّ موسی» «والدات» و «امهات» و امثال آن، فراوان در قرآن آمده است. هم چنین مادر و پدر به هیئت تشبیه مانند «والدین»، و «ابوی» مکرر در این کتاب آسمانی به کار رفته است. اگر با دقت در این موارد نگاه کنیم، می بینیم که خداوند در هر یک از آن آیات، با عظمت و بزرگی از مادر یاد کرده و به نوعی از مقام او تمجید نموده است. چرا که وحی و الهام مستقیم خدا به مادر موسی، اظهار ارادت و نیکویی عیسی به مادر، بیان زحمات و رنج های مادر در قرآن کریم و همچنین دستور حق تعالی به احسان و نیکی نسبت به پدر و مادر، همه گواه بر رفعت جایگاه مادر است. خدای تعالی در سوره لقمان و احقاف پس

از توصیه به احسان والدین، تحمل رنج و زحمت های مادر را بیان می کند و می فرماید: ﴿حَمَلَتْهُ أُمُّكُمْ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَحَمْلُهُ وَوَضْعُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنًا﴾ الاحقاف: ۱۵؛

«مادرش او (فرزند) را با ناراحتی حمل می کند و با ناراحتی بر زمین می گذارد و دوران حمل و از شیر باز گرفتنش سی ماه است تا زمانی که به کمال و رشد برسد و به چهل سالگی بالغ گردد.» بیان رنج و تلاش مادر با این که پدر نیز در اغلب سختی های تربیت فرزند شریک است، خود دلیل بر اهمیت و ارزش کار مادر است. روشن است، کسی نزد حق تعالی مقام بالاتر دارد که کار ارزشمندتری انجام دهد. نکته قابل توجه در آیات مربوط به احسان پدر و مادر این که خداوند ابتدا به نیکی کردن نسبت به پدر و مادر هر دو دستور می دهد، سپس بدون ذکر زحمات پدر، مشکلات و ناراحتی های مادر را بیان می کند. گویی، مادر عامل اصلی در لزوم نیکی به والدین بوده و کار او آن قدر ارزشمند است که احسان به پدر را نیز بر فرزند واجب می سازد.

اگر نبود صبر و پایداری مادر، در برابر سختی های دوران بارداری و پذیرش ناگواری های طاقت فرسای دوره شیر دهی و تربیت فرزند، شاید به این قطع و حتم به احسان والدین به صورت مطلق حکم نمی شد. تا آن جا که مسئله نیکی به پدر و مادر در قرآن کریم هم طراز با عبادت خدای متعال به حساب آمده است.

۲- سنت رسول الله (صلی الله علیه و آله):

منظور از سنت پیامبر ﷺ گفتار و سیره آن حضرت می باشد که در قالب کلام و رفتار از ایشان به یادگار مانده است. شخصیت، مقام و رعایت حقوق مادر در احادیث نبوی و سیره نبی اکرم ﷺ به خوبی بیان شده است.

پیامبر اکرم ﷺ در تبیین مقام مادر می فرماید: الْجَنَّةُ تَحْتَ أَقْدَامِ الْأُمَّهَاتِ؛ بهشت زیر پاهای مادران است. «این حدیث حاکی از این است که بدون رضایت مادر نمی توان به بهشت و نعمت های بهشتی دست یافت. اگر کسی بخواهد به درجات عالیّه جَنّت و رضوان نایل گردد، باید به مادر احترام بگذارد و به او خدمت کند. این همه ارج نهادن به مقام مادر شاید به خاطر زحماتی است که مادر متحمل می شود. تحمل رنج و زحمت دوره بارداری و کودکی و تأمین نیازهای جسمی و روحی فرزند از مشکلات طاقت فرسایی است که مادر می تواند بپذیرد. طبیعی است که خداوند در قبال صبر و بردباری مادر، اجر و مزد بی پایان به او عنایت می کند. قرآن کریم به رنج و زحمت مادر اشاره کرده می فرماید:

﴿حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَحَمَلُهُ وَفَصْلَتُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا﴾؛

«مادرش او را با ناراحتی حمل می کند و با ناراحتی بر زمین می گذارد و مدت حمل و از شیر باز گرفتنش سی روز است.» به قول معروف هر که بامش بیش، برفش بیش تر. مادر نسبت به تربیت فرزند مشکلات زیادی را متحمل می

شود و طبعاً پاداش زیادتری را نیز مستحق می گردد.

بهشت در زیر گام مادران است
بکش بردیده، خاک زیر گامش
مکن بر روی او تندی که بر تو
خدا فرموده واجب احترامش

(خسرو)

جایگاه مادر و ارزش نقش مادری از این گفتار پیامبر اسلام ﷺ به روشنی قابل درک و فهم است و این که حضرت سه بار به نیکی کردن نسبت به مادر دستور می دهد و نوبت چهارم به احسان پدر سفارش می کند؛ بهترین دلیل بر عظمت شأن مادر می باشد. از این بیان حضرت استفاده می شود که فعالیت های مادر، از آغاز انعقاد نطفه فرزند تا پایان دوره تربیت او چند برابر کار پدر ارزشمند است و از این رو حق مادر بر فرزند نیز بیش تر از حق پدر می باشد.

سیره و رفتار رسول اکرم ﷺ نسبت به مادر و دایه های شان که به نوعی حق مادری به عهده آن حضرت داشتند، نیز نشان دهنده احترام ویژه ایشان از مقام مادر است. به نوشته تاریخ نویسان، پیامبر بیش از سه روز از شیر مادر ننوشید و پس از آن طبق سنت عرب به دایه سپرده شد و در دامن دایه هایی چون ثوبیه (کنیز ابوجهل) و حلیمه سعدیه پرورش یافت. حضرت در طول زندگی همیشه به یاد مادران رضاعی خود بود و از هر جهت به آنان کمک می کرد. پس از بعثت پیامبر کسی را فرستاد تا ثوبیه را از ابوجهل بخرد، ولی او حاضر به فروش وی نشد. اما او تا آخر عمر از کمک های حضرت بهره مند بود. زمانی که پیامبر خبر مرگ ثوبیه را شنید، آثار تألم و اندوه در چهره مبارکش نمایان

شد. سیره پیامبر در احترام نسبت به مادرش آمنه و احترام فوق العاده نسبت به وی، بهترین دلیل بر عظمت مقام مادر است. به نوشته تاریخ نگاران، پیامبر همراه مادر جهت زیارت تربت پدرش عبدالله به سفر یثرب رفتند. هنگامی که در سرزمین ابواء - نزدیک مدینه - رسیدند، آمنه بیمار شد و به تدریج وضعش رو به وخامت نهاد و کم کم آثار مرگ در وی پدیدار گشت. پیامبر در آخرین لحظات زندگی مادر، صورت خود را به صورت او گذاشت و با حالت غم و اندوه به چهره مادر نگاه می کرد و می گریست. همراهان هر بار او را از جسد مادر جدا می کردند، دوباره خود را روی جنازه مادر می انداخت و ناله می کرد.

نتیجه گیری

از آنچه گفته شد، جایگاه مادر در ادیان الهی، به ویژه دین مقدس اسلام روشن گردید. نیز این نکته به دست آمد که مقام مادر در بینش دینی مقامی است بلند که در آیات قرآن هم ردیف اطاعت و عبادت خدا ذکر شده است. بر این اساس، بر فرزندان و همه نسل جوان لازم است که به این امر مهم توجه کنند و تا آن جا که می توانند به مادر احترام بگذارند و به او خدمت نمایند. به خصوص در کهن سالی باید نیازهای مادر را تأمین کنند؛ چون او در این سن و سال شدیدا احتیاج به کمک دارد. وظیفه عقلی و دینی فرزند است که به والدین در هر شرایط یاری رساند و این خود تجلیل به مفهوم واقعی آن از روز مادر و... محسوب می گردد.

تکدی یا گدایی در مساجد

قسمت اول:

استاد غلام الدین کلانتری

و همه مردم فلاکت و بدبختی آنها را مشاهده می‌کنند، در حالی که تکدی-های گنده و گوناگون دیگری نیز وجود دارد که از انظار مردم پوشیده باقی می‌ماند و سائلان ذلیل آن را هیچ-کسی جز همان که دست تکدی به سوی او دراز می‌شود، نمی‌بینند. در این نوشته کوتاه در مورد تکدی در مساجد از نظر اسلام بحث شده است.

اهمیت کار از نظر اسلام

بحث تکدی در مساجد می‌طلبد تا به اهمیت کار از دیدگاه اسلام نیز مروری کوتاه داشته باشیم. اسلام به کارکردن و تلاش برای به دست آوردن مال حلال اهمیت فراوانی قایل شده است. اسلام کارکردن را نعمتی معرفی نموده که مستحق شکرگزاری است. خداوند متعال می‌فرماید:

﴿لِيَأْكُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ أَفَلَا يَشْكُرُونَ﴾^{۳۵}

تا سرانجام از بار و بر آن و آنچه دستهای خودشان عمل آورده بود، بخورند، آیا سپاس نمی‌گذارند؟

شیخ طنطاوی صاحب تفسیر الوسیط در تفسیر این آیه کریمه می‌نویسد: صحیح است که در این آیه «ما» موصوله

جنگ؛ هیولای وحشتناکی است که اگر بر کشوری آباد، مرفه و ثروتمند نیز سایه افکند، دیر یا زود آن سرزمین را به ویرانه، درمانده و نیازمند تبدیل می‌نماید. جنگ و فقر، که می‌توانند یکی عامل ایجاد دیگری نیز باشند از سال‌ها به اینسو گریبان مردم این کشور را در چنگال خویش محکم گرفته و تقریباً بسا ارزش-های ستوده را از میان برداشته و به فراموشی سپرده است.

همچنان مهاجرت میلیون‌ها انسان کشور ما به خارج از سرزمین‌شان، تداوم زندگی سخت و طاقت فرسا در دیار غربت، رویارویی دشوار با هزاران مشکل زندگی و مبارزه سخت به خاطر زنده ماندن، که همه از پیامدهای جنگ اند، سبب شد که خیلی ارزش‌های نیک و ارجمند را از مردم ما بگیرد و عادات و رفتارهای زشتی را جایگزین آنها بسازد.

استبداد دیرپا در کشور که در بحث سیاست به یک فرهنگ ماندگار بدل شده است، نیز در ایجاد مولفه‌های فقر و مسکنت مردم تاثیر عمده دارد.

یکی از این رفتارهای نکوهیده همان تکدی‌ها یا گدایی‌هایی است که اقشار و دسته‌های مختلف، به گونه‌های متفاوت به آن دست می‌بازند. اما تکدی نیازمندترین و بیچاره‌ترین قشر جامعه همان افرادی اند که در مساجد به سوال و تکدی می‌پردازند

در این روزها مردم در بیشترین مساجد کابل و در مساجد ولایات شاهد پدیده‌های زشتی هستند که بعد از نماز بلافاصله یک نفر یا چند نفر از میان صفوف نمازگزاران بلند می‌شوند و با الفاظ و جملات مختلف و عاطفه‌برانگیز، مشکلات خودشان را برای مردم می‌گویند، که یا بیماری در شفاخانه دارند که هزینه داروی آن را ندارند و از مردم کمک می‌طلبند. یا تازه از بیرون کشور با خانواده و فرزندان‌شان آمده‌اند و یا در اثر جنگ‌ها بی‌جا و آواره شده‌اند و هیچ چیزی و جایی ندارند، از مردم درخواست کمک می‌کنند. و کسان بسیاری با گونه‌های مختلف و پیش-کشیدن مشکلات و دشواری‌های مختلفی از مردم مصرانه و «به نام خدا» خواهان کمک و همکاری می‌شوند و سپس در گوشه مسجد یا در صحن مسجد بر سر راه نمازگزاران می‌نشینند تا کمکی دریافت نمایند. بدون تردید عوامل و اسباب فراوان، مختلف و گوناگونی وجود دارد که مردم این کشور را در کام بی‌رحم فقر، بیچارگی و ناتوانی قرار داده و همه اقشار مردم اعم از کودک، جوان، سالمند، زن و مرد رنج و عذاب می‌کشند.

باشد و چنین معنی شود که: تا از میوه های آن و آنچه دستهای شان در تولید میوه های درختان انجام داده است، بخورند، مانند: غرس درختان، آبیاری و سایر کارها تا آنکه میوه به بار بیاورد»^۱.

همچنان در احادیثی شخص مسلمان به کار کردن و به دست آوردن مال از آن طریق تشویق کرده است. پیامبر ﷺ می فرماید:

عَنِ الْمُقَدَّامِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: «مَا أَكَلَ أَحَدٌ طَعَامًا قَطُّ، خَيْرًا مِنْ أَنْ يَأْكُلَ مِنْ عَمَلٍ يَدِهِ، وَإِنَّ نَبِيَّ اللَّهِ دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ، كَانَ يَأْكُلُ مِنْ عَمَلٍ يَدِهِ»^۲ از مقدم ﷺ روایت شده که پیامبر ﷺ فرمود: هیچ کس هرگز غذایی بهتر از این که از عمل دستش باشد، نخورده است و پیامبر خدا داود ﷺ از دسترنج خودش می خورد.

اسلام همواره به سعی، تلاش و کار برای به دست آوردن مال و سرمایه حلال ترغیب و تشویق می نماید، یکی از این اعمال، کار با دست بوده و تهیه خوراک از طریق آن است که در حدیث بهترین خوراک معرفی شده است. در اصطلاح مردم، بهترین خوراک همانست که با آبله دست حاصل شود، مراد این است که دست در راه جمع آوری خوراک حلال از راه حلال و مشروع آبله بردارد.

اما آنچه قابل توجه است این است که با وجود ترغیب، تشویق و حتی تاکید دین در این مورد، مسلمانان کمترین توجه را به آن معطوف داشته اند، تولیدات کشورهای اسلامی نسبت به تولیدات دنیا با فیصدی همه مقایسته نمی شود، بیشترین

اِزار مصرفی کشورهای ما از خارج وارد می شود، کشورهای اسلامی به کشورهای مصرفی بدل شده و در منجلاب جهل، فقر، بیماری و سیه روزی دست و پا می زنند. از بالاترین سطح تا پایین ترین افراد کشورها به گونه ای دست گذاری دراز می کنند. پای این گونه گذاری ها حتی مساجد را مملو ساخته است.

در حدیث دیگری در مورد کار و تلاش توضیح و ترغیب بیشتری صورت گرفته و می فرماید:

عَنْ الزُّبَيْرِ بْنِ الْعَوَّامِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «لَنْ يَأْخُذَ أَحَدُكُمْ حَبْلَهُ فَيَأْتِيَ بِحِزْمَةِ الْحَطَبِ عَلَى ظَهْرِهِ فَيَبِيعَهَا فَيَكْفِيَ اللَّهُ بِهَا وَجْهَهُ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَسْأَلَ النَّاسَ أَنْ يُعْطَوْهُ أَوْ مَنَعُوهُ»^۳

از زبیر بن عوام (رض) روایت است که پیامبر ﷺ فرمود: اگر یکی از شما ریسمانش را بگیرد و بسته ای هیزم بر پشت خود بیاورد و آن را بفروشد، خداوند متعال با آن آبرویش را نگهدارد برایش بهتر از این است که از مردم سوال کند، برایش چیزی بدهند یا بازدارند.

اسلام، دین عزت، کرامت و شجاعت است که با بیکاری، عطالت و بطالت مبارزه می کند، دینی است که مسلمان را به ساختن زندگی دنیا و زندگی آخرت امر می کند. دینی است که تا جایی روی کار و تلاش تاکید می کند که می گوید: اگر قیامت برپا می شد و در دست یکی از شما نهالی بود، باید آن را غرس نماید.^۴

به همین جهت حتی جمع آوری هیزم و آوردن آن با پشت و فروختن آن را بهتر از سوال کردن از دیگران می داند. از همین جاست که اهمیت کار مشروع و حلال مطرح می شود. بنابراین کار کردن مشروع برای کسب مال حلال عبادت شمرده می شود، برای مسلمان شایسته نیست که وقت گرانبهائش را که از هر لحظه آن پرسیده خواهد شد، با بیکاری و بی

برنامگی سپری نماید. افزون بر این که بیکاری، بیماری است و زندگی انسان را آماج صدها آسیب قرار می دهد. انسان های بیکار همواره باردوش خانواده، جامعه و کشورشان بوده اند.

نکوهش گدایی کردن

تکدی یا گدایی کردن عبارت از طلب کردن صدقه و خیرات از مردم در اماکن عمومی، راه ها، مغازه ها، خانه ها و مساجد است. اصل شرعی این است که تکدی، گدایی کردن و سوال کردن از مردم حرام است، مگر این که به خاطر ضرورت یا حاجت جدی وفق ضوابط معینه باشد.^۵

احادیث متعددی آمده است که تکدی و گدایی کردن بدون ضرورت را نکوهش نموده است. در حدیثی آمده است:

عَنْ حَمْزَةَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ أَنَّهُ سَمِعَ أَبَاهُ يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَسْأَلُ النَّاسَ حَتَّى يَأْتِيَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَيْسَ فِي وَجْهِهِ مُزْعَةٌ لَحْمٍ»^۶

حمزه بن عبدالله بن عمر (رض) شنید که پدرش می گفت: پیامبر ﷺ فرمود: مردی همواره از مردم سوال می کند، تا روز قیامت می آید و در صورتش قطعه ای گوشت نیست.

در این حدیث همه کسانی مخاطب قرار می گیرند که گدایی کردن و سوال کردن برای شان جایز نیست، مراد حدیث این است که چنین شخصی روز قیامت به گونه ای می آید که هیچ گونه جاه، قدر و منزلتی ندارد. یا این که در روز قیامت اصلاً در رویش گوشتی وجود ندارد، که یا به خاطر عقوبت و عذاب است و یا به خاطر نشانه و اعلامی برای عمل تکدی اوست تا مردم بشناسند که ایشان در دنیا از دیگران سوال و گدایی می کرد، و با این نشانه رسوا و

۱۴۰۱

روز سال ۱۳۹۹

۱۸

تشهیر می شود همان گونه که نفس خویش را در دنیا ذلیل ساخته و آب روی خودش را با تکدی ریختانده است.^۷

عبدالله بن احمد می گوید: شنیدم که پدرم (امام احمد) در سجده اش این گونه دعا می کرد: «اللَّهُمَّ كَمَا صُنْتَ وَجْهِي عَنِ السُّجُودِ لِغَيْرِكَ، فَصُنْ وَجْهِي عَنِ الْمَسْأَلَةِ لِغَيْرِكَ»^۸

الها! همانگونه که رویم را از سجده به غیر خودت نگهداشتی، رویم را از سوال کردن از غیر خودت نگهدار.

در حدیث دیگری آمده است:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم-: «مَنْ سَأَلَ النَّاسَ أَمْوَالَهُمْ تَكْفُرًا فَإِنَّمَا يَسْأَلُ جَمْرًا فَلَيْسَتْ قِلَّةٌ أَوْ لَيْسَتْ كَثْرَةً»^۹

ابوهریره گفت: پیامبر ﷺ فرمود: کسی که اموال مردم را برای افزایش اموال خودش (نه برای ضرورت) سوال می کند، آتش برافروخته ای (جهنم) را سوال می کند، باید کم طلب کند یا زیاد طلب کند.

مراد حدیث این است کسی که غنی بوده و برای فراوانی و زیادت اموالش دست به سوال و تکدی می زند، صدقه برایش حلال نیست، اما کسی که مضطر بوده و به تکدی پرداخت، برایش مباح بوده و مورد عقاب قرار نمی گیرد^{۱۰}.

حدیث به حرمت تکدی و سوال کردن برای افزایش اموال و تشویق به قناعت بر آنچه خدای متعال از طریق حلال برایش عطا کرده است را توضیح داده است.

در احادیث زیادی پدیده تکدی و گدایی کردن کسی که مستحق آن نیست، نکوهش شده و وعیدهای شدیدی (عذاب) نیز وعده داده شده است. بنابراین لازم است با کار، سعی،

تلاش و سربراه کردن امور زندگی از سوال و تکدی اجتناب صورت گیرد. اگر به مال اندک و حلال بسنده و قناعت شود و از مال بیشتر و حرام پرهیز گردد، در آن صورت شاید شاهد کمترین افراد متکدی و سوال گر در جامعه مان باشیم.

شیخ قرضاوی می گوید: اسلام با تکدی از راه تربیتی و عملی می جنگد. اسلام در نفس مسلمان کراهت و زشتی سوال کردن و تکدی را غرس می کند تا به همت بلند، عزت نفس، دوری از پستی ها تربیت شود. پیامبر اسلام این موضوع را در زمره مبادی ای قرار می داد که صحابه اش بر مبنای آنها بیعت می کردند و آن را به صورت ویژه ضمن ارکان چهارگانه نام می برد. حدیثی که مسلم، ابوداود، ابن ماجه، طبرانی، نسائی، بیهقی و بزار آن را روایت کرده اند، آمده است: به همان حدیث عوف بن مالک اشجعی اشاره کرده است که پیشتر ذکر گردید.

عَنْ أَبِي مُسْلِمٍ الْخَوْلَانِيِّ، عَنْ أَبِي مُسْلِمٍ الْخَوْلَانِيِّ، قَالَ: حَدَّثَنِي الْحَبِيبُ الْأَمِينُ، أَمَّا هُوَ فَحَبِيبٌ إِلَيَّ، وَأَمَّا هُوَ عِنْدِي، فَأَمِينٌ عَوْفُ بْنُ مَالِكٍ الْأَشْجَعِيِّ، قَالَ: كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، تِسْعَةً أَوْ ثَمَانِيَةً أَوْ سَبْعَةً، فَقَالَ: «أَلَا تُبَايِعُونَ رَسُولَ اللَّهِ؟» وَكُنَّا حَدِيثَ عَهْدٍ بِبَيْعَةٍ، فَقُلْنَا: قَدْ بَايَعْنَاكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، ثُمَّ قَالَ: «أَلَا تُبَايِعُونَ رَسُولَ اللَّهِ؟» فَقُلْنَا: قَدْ بَايَعْنَاكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، ثُمَّ قَالَ: «أَلَا تُبَايِعُونَ رَسُولَ اللَّهِ؟» قَالَ: فَبَسَطْنَا أَيْدِيَنَا وَقُلْنَا: قَدْ بَايَعْنَاكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَعَلَّامٌ نُبَايَعُكَ؟ قَالَ: «عَلَى أَنْ تَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا، وَالصَّلَاةَ الْخَمْسَ، وَتُطِيعُوا - وَأَسْرَ كَلِمَةً خَفِيَّةً - وَلَا تَسْأَلُوا النَّاسَ شَيْئًا» فَلَقَدْ رَأَيْتُ بَعْضَ أَوْلِيَاكَ التَّفَرُّقَ يَسْقُطُ سَوَاطُ أَحْدِهِمْ، فَمَا يَسْأَلُ أَحَدًا يُنَاوِلُهُ إِيَّاهُ.^{۱۱}

عوف بن مالک اشجعی می گوید: نه نفر یا هشت نفر یا هفت نفر در محضر

پیامبر ﷺ بودیم و فرمود: آیا با رسول خدا بیعت نمی کنید؟ و ما هنوز تازه بیعت کرده بودیم، گفتیم: ای پیامبر خدا ما به تو بیعت کردیم، سپس فرمود: آیا با رسول خدا بیعت نمی کنید؟ گفتیم: ای پیامبر خدا ما به تو بیعت کردیم، باز فرمود: آیا با رسول خدا بیعت نمی کنید؟ گفت: دست های ما را دراز کردیم و گفتیم: ما به تو بیعت کردیم ای پیامبر خدا، پس به چه چیزی به تو بیعت کنیم؟ فرمود: به این که خدای را عبادت کنید و به او چیزی را شریک نیاورید، نمارهای پنجگانه و اطاعت کنید، و کلمه ای را سری گفت و از مردم چیزی سوال نکنید. و از همین افراد کسانی را دیدم که تازیانه اش می افتاد و از احدی سوال نمی کرد تا آن را برایش بدهد.

با توجه به حدیث فوق دیده می شود که در کنار مبادی چهارگانه ای که در بیعت نام برده شده از قبیل: عبادت خدای یگانه، شرک نیاوردن به خدای یکتا، ادای نمازهای پنجگانه و اطاعت، موضوع سوال نکردن از مردم نیز در ردیف آنها جای داده شده است.

ادامه دارد...

مآخذ:

- ۱- التفسير الوسيط لطنطاوي (۱۲ / ۳۰).
- ۲- صحيح البخاري (۳ / ۵۷).
- ۳- صحيح البخاري (۵ / ۳۲۰).
- ۴- مسند أحمد ط الرسالة (۲۰ / ۲۵۱).
- ۵- فتاوى يسألونك (۱۳ / ۲۶۵).
- ۶- متفق عليه، صحيح مسلم (۳ / ۹۶).
- ۷- الكوكب الوهاج شرح صحيح مسلم (۱۲ / ۱۴۳).
- ۸- المبدع في شرح المقنع (۱ / ۴۱۶).
- ۹- صحيح مسلم (۳ / ۹۶).
- ۱۰- فقه الإسلام، شرح بلوغ المرام (۳ / ۱۵۷).
- ۱۱- صحيح مسلم (۲ / ۷۲۱)، فقه الزكاة - يوسف القرضاوي (۲ / ۳۶۳).

آشنایی با بزرگان دین

قسمت اول:

محمد شریف رباطی

علامه امام ملا علی قاری هروی رحمته الله فقیه بی بدیل کشور و یکی از مجددین قرن یازدهم هجری قمری

حمد و ثناء، شکر و سپاس آفریدگاری جهان را کما یلیق بشأنه که سعادت، نیکیبختی و افتخار پرمیمنت، گرانبها و ثمین دیگری را نصیب این ملت مؤمن و متدین، علمدوست و خداپرست نمود، آن این که علامه امام ملا علی قاری هروی، این عالم جلیل القدر دیار ما را از جمله مجددین قرن یازدهم هجری قمری برشمرده اند.

علامه ملاعلی قاری هروی یکی از ستاره ها و کواکب درخشان افق علم و فرهنگ، معارف و ثقافت اسلامی کشور و یکی از سرمایه های معنوی، گنجینه های بی حد و حصر این مرز و بوم بوده رحمته الله که خداوند قدوس و لایزال، خالق کون و مکان، مالک، رازق، ناصر و معبود رب العالمیان، پادشاه زمین و آسمان، ایشان را به این ملت عنایت فرموده و به فضل و کرم ذات اقدس الهی اش این عالم جلیل القدر را به درجه مجدد قرن یازدهم هجری قمری نائل گردانیده است.

مجدد در اصطلاح علمای دین

یکی از اکابر دینی و مذهبی هر قرن را گویند که در آن قرن بعضی از رسوم و آداب دینی و مذهبی را که جهت کثرت انس و عادت از اهمیت و رونق افتاده باشد، تجدید کند.^۱

در حدیث شریف آمده است که خداوند متعال در رأس هر قرن یکی را جهت تجدید دین خود می فرستد: (عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "إِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ لِهَذِهِ الْأُمَّةِ عَلَى رَأْسِ كُلِّ مِائَةٍ سَنَةٍ مَنْ يُجَدِّدُ لَهَا دِينَهَا".^۲)

یعنی: "حضرت ابوهریره رضی الله عنه از رسول الله روایت می کند که ایشان فرمودند: "یقیناً الله تبارک و تعالی در رأس هر یکصد سال (قرن) شخصی را جهت احیای دین خود می فرستد، تا دین را از خرافات پاک و منزه سازد"

این افتخار نصیب عالم جلیل القدر جهان اسلام علامه امام ملاعلی قاری گردید، زیرا ایشان در ایام کودکی با قلب تابدار، درخشان و منور خویش قرآن کریم این مشعل فروزان و منبع هدایت عالم بشریت توأم با فراگیری علوم و فنون این آخرین کتاب سماوی احادیث نبوی و سایر علوم و فنون متداول آن عصر و زمان را حفظ کرد و در طول حیات از این نیروی بزرگ معنوی

استفاده اعظمی برده است. یقیناً علامه ملاعلی قاری هروی به اساس شایستگی، درایت و فهم ژرفی که از دین داشت، تعدادی علمای جهان اسلام مجدد بودنش را تأیید نموده، زیرا وی عالم برجسته جهان اسلام، شیخ القراء والمجودین، مفسر ماهر و متخصص علوم قرآنی، محدث متبحر، فقیه روشندل، محقق و مدقق، جامع المعقول والمنقول، الگوی تقوا و خداپرستی، قانع، متواضع، متصوف، واعظ و مبلغ، خوشنویس، نویسنده چیره دست و عالم متبحر توانای عصر خود بودند.

بسیاری از بزرگان دین و علمای اهل سنت علامه امام ملاعلی قاری هروی را بعنوان یکی از مجددین قرن یازدهم هجری قمری یاد نموده اند، من جمله علامه امام عبدالحق لکنوی در مقدمه کتاب خود (التعلیق المجید) (صاحب العلم الباهر والفضل الظاهر) و همچنان در فتاوی خود، ملاعلی قاری هروی را از جمله مجددین محسوب نموده و می نگارد: (من يطالع خلاصة الأثر في أعيان القرن الحادی عشر يتضح له أن الشيخ شهاب الدين الرملي و ملاعلی القاری کانا من المجددین).^۳

یعنی: "کسی که کتاب (خلاصة الأثر

فی اعیان القرن الحادی عشر) را مطالعه نموده باشد، برایش کاملاً واضح می گردد که شیخ شهاب الدین رملی و ملاعلی قاری هروی از جمله مجددین عصر خود بودند."

هكذا شیخ عبدالله مرداد ابوالخیر قاضی مکه المکرمة در مورد مجدد بودن علامه ملاعلی قاری هروی رحمته می نگارد: (و لقد أقسم المحقق العلامة ابن عابدین بأنه كان مجدد أهل زمانه). «۴»

یعنی محقق علامه ابن عابدین سوگند یاد کرده است مبتنی بر این که علامه ملاعلی قاری هروی مجدد اهل زمانه خود بود.

علامه ملاعلی قاری هروی با آموزه های نورانی و حیات بخش دین مقدس اسلام و با دور اندیشی صدیق اکبر، عدالت عمر فاروق، سخاوت و حیای عثمان ذی النورین، فیصله و قضاوت مرتضی علی شیر خدا و توکل به ذات اقدس الهی به این منصب بزرگ علمی نائل آمده و از جمله مجددین قرن یازدهم هجری قمری نام خویشتن را ثبت اوراق زرین تاریخ پر افتخار اسلام نموده و جایگاه علمی خویش در زمره مجددین اسلام عزیز ثابت نموده و فایز به این درجه گردیده است.

علامه ملاعلی قاری هروی در علوم زیادی تصانیف و تألیفاتی دارد، چون تفسیر، حدیث، فقه، قرائت، اصول فقه، علم کلام، میراث، تصوف، تاریخ، طبقات و تراجم، ادب و لغت، نحو و علوم وضعی تصنیفاتی داشته است که تعداد آنها بالغ به سیصد عنوان کتاب می رسد.

علامه ملاعلی قاری هروی این شخصیت منور و روشندل و نکته دادن با تمسک به آموزه های حیات بخش اسلام و در پرتوی تعالیم قرآنی و احادیث نبوی به این نتیجه رسیده بود

که دنیا فانی ست و مزرع آخرت کسی که دنیا را بخاطر آخرت رها کند فایده هر دو را بدست می آورد و کسی که آخرت را بخاطر دنیا رها کند خسر دنیا و الآخرة می شود.

روی این ملحوظ همیشه اکثر اوقات خود را در تألیف و تصنیف و حلقات درس و تدریس علمی مصرف نموده و با مردم کمتر درهم می آمیخت، بسیار عبادت می کرد، و شدیداً تقوا داشت و بیشتر علاقه داشت که بدور از دغدغه های امور دنیوی در عالم سر و نجوا بسر برد، از اینرو به مرتبه مجدد ارتقاء یافته است.

بناءً مسلمانان جهان اسلام بطور عموم و به ویژه ما مردم مؤمن و متدین افغانستان به وجود همچو عالم دین که اصلاً افغانی و از هرات باستان بوده، خدمات و کارنامه های شایسته و گرانسنگ را به جهان اسلام تقدیم نموده و به درجه مجدد قرن یازدهم نائل گردیده است افتخار و مباهات می نماییم.

علامه امام ملاعلی قاری هروی فقیه بی بدیل کشور و مجدد قرن یازدهم هجری قمری (رحمه الله)
الحمد لله رب العالمین، بعث الأنبياء و الرسل لهداية الناس و بیان شرائع الدین، و أشهد أن لا إله إلا الله و حده لا شریک له، شهادة موجبة للفوز بأعلى درجات اليقين، و أشهد أن سيدنا و نبينا محمدا عبده و رسوله، إمام المتقين، و قدوة الخلائق أجمعين، المبعوث رحمة للعالمين، القائل « من يرد الله به خيراً يفقهه في الدين » اللهم صل وسلم و بارک علیه و علی آله الطيبين الطاهرين، و أصحابه الغرالميامين أجمعين، و تابعيهم بإحسان إلى يوم الدين. أما بعد:

بیوگرافی مختصر علامه امام ملاعلی قاری هروی
اسم شان نورالدین علی بن سلطان محمد القاری الهروی، ثم مکی، حنفی «۵» هو الإمام العلامة التحرير الألعمری الشیخ نورالدین أبوالحسن علی بن سلطان محمد قاری

هروی ثم مکی، عالم جلیل القدر حنفی، معروف و مشهور به "ملاعلی القاری" «۶»

علی بن سلطان محمد هروی، ملقب به نورالدین و معروف به ملاعلی قاری هروی، حنفی، مکی، شیخ القراء، إمام، علامه، نویسنده، مفسر، محدث، فقیه، جامع معقول و منقول، خوشنویس و عالم برجسته و توانای عصر خود بود، و لقب قاری می رساند که وی از علمای برجسته، راسخ و وارد در علم قرائت بوده، و این صفات و سجایا در آثارش نیز نمایان است. نامبرده در شهر هرات متولد گردید «۷» و در همان جا تعلیم قرآن کریم و قرائت را در نزد استادش قاری مشهور آن زمان حافظ معین الدین فرزند حافظ زین الدین هروی رحمته به پایان رسانید. «۸»

هرات در آن زمان یکی از مراکز مهم علوم و ثقافت در دنیا محسوب می شد، ولادت علامه ملاعلی قاری نیز هم زمان با عصر شکوفائی علمی در هرات بود و دیگر کتب و علوم متداوله را در آن شهر در اواخر عهد تیموریان در نزد علمای متبحر زمان که در آن عصر در هرات کم نبودند، خصوصاً شیخ الإسلام شیخ أحمد بن یحیی بن محمد سعدالدین مسعود بن عمر تفتازانی هروی فرا گرفت، همچنان جهت اكمال تحصیل عالی به مکه مکرمه رفته و از علامه، محقق و مدقق، متبحر در علوم حدیث و فقه

شیخ مفتی شهاب الدین أبوالعباس أحمد بن محمد بن علی بن محمد بن علی بن حجر

الهیثمی سعدی الأنصاری شافعی مصری ثم، الشهير به " بن حجر الهیثمی " و علامه ابوالحسن بکری، شیخ عبدالله سندی، شیخ قطب الدین مکی و... تحصیل

و تکمیل علوم نمود.

اما مؤرخان تاریخ هجرت وی را از شهر اصلی (هرات) الی مکه المکرمه تذکر نداده اند، مگر اینکه ایشان بعد از سال (۹۵۲هـ) وارد مکه مکرمه شده اند. «۹» و چهل سال الی زمان وفاتش در آن دیار مقدسه امرار حیات نمود. «۱۰»

علامه ملاعلی قاری هروی شخصیت جامع علوم و فنون، هیچ گونه تعصب مذهبی نداشته، آراء و نظریات فقهاء اعم از حنفی و شافعی و دیگران را اگر اصح می دانسته می پذیرفته است. ملا علی قاری هروی شخصیت متدین، با تقوا، پرهیزگار، زاهد و عفیف بوده، و مانند امام اعظم ابوحنیفه رحمه الله سفیان ثوری، فضیل بن عیاض، امام أحمد بن حنبل رحمه الله و دیگر بزرگان دین با حکام تقربی نداشت و از صاحبان قدرت دوری می جست.

بعضی تذکره نویسان اسم وی را علی بن سلطان بن محمد نوشته اند و علی بن محمد بن سلطان نیز گفته شده است ولی شیخ عبدالله مرداد. «۱۱»

این قول اخیر را که به صیغه قیل گفته شده است رد نموده چنین می نگارد: (علی بن سلطان محمد است نه علی بن محمد بن سلطان زیرا از «۱۲» عادت عجم هاست که اسماء را مرکب از دو لفظ می نهند مانند: محمد صادق، محمد اسعد... بنای قول صحیح و درست همین است که اسمش علی بن سلطان محمد می باشد.

هكذا الشيخ عبدالله مرداد أبوالخیر قاضی مکه المکرمه متوفی سال ۱۳۴۳ هـ در مورد نام مبارک ملاعلی قاری هروی رحمه الله چنین می نگارد: " نورالدین، علی بن سلطان محمد القاری الهروی، ثم المکی

علامه ملاعلی قاری هروی با آموزه های نورانی و حیات بخش دین مقدس اسلام و با دور اندیشی صدیق اکبر، عدالت عمر فاروق، سخاوت و حیای عثمان ذی النورین، فیصله و قضاوت مرتضی علی شیر خدا و توکل به ذات اقدس الهی به این منصب بزرگ علمی نائل آمده و از جمله مجددین قرن یازدهم هجری قمری نام خویش را ثبت اوراق زرین تاریخ پر افتخار اسلام نموده و جایگاه علمی خویش در زمره مجددین اسلام عزیز ثابت نموده و فایز به این درجه گردیده است.

پرورش یافته، اما تاریخ تولدش درست معلوم نیست که در کدام روز، ماه و سال دیده به جهان گشوده است.

علماء، محققان و پژوهشگران که پیرامون سیرت، سلوک، زندگانی و کارنامه های این شخصیت علمی و فرهنگی کشور، تألیفات، تحقیقات و پژوهش نموده اند، کدام تاریخ معین و مشخص را تذکر نداده اند، نه در کتب تراجم قدیمی و نه در کتب معاصر و جدید، چنانچه در این راستا شیخ عبدالله مرداد ابوالخیر در صفحه ۳۶۸ المختصر من کتاب نشرالنور و الزهر فی تراجم أفاضل مکه من القرن العاشر الی القرن الرابع عشر تذکر می دهد: (... و ذکر من کتب علی الحزب الأعظم ایضا بأنه لم یر تاریخ ولادته) «۱۶»

" در کتب تاریخ، ولادت امام علی قاری هروی را اصلاً نتوانست دریافت نمایم "

هكذا شیخ محمد عبدالحلیم بن عبدالححیم در صفحه دوم کتاب فی البضاعة المزجاة لمن طالع المرقاة فی شرح المشکاة می نویسید: (و لم أقف علی سنة میلاده إلی الآن). «۱۷»

دوران تحصیل علامه ملاعلی قاری هروی رحمه الله ملاعلی قاری هروی رحمه الله تمام علوم و فنون ابتدایی را در زادگاه اش در هرات باستان نزد علماء، مشایخ و اساتید افاضل آن دیار آموخته است. چنانچه

الحنفی " «۱۳» افزون بر آن شخص خود ملاعلی قاری هنگامی که از مصنفات خود نامبرده چنین یاد آور شده (علی بن سلطان محمد).

هكذا علی اکبر دهخدا در صفحه ۳۵ جلد ۳۸ لغت نامه دهخدا عین همین اسم را تذکر داده و می نگارد: (علی بن سلطان محمد، ملقب به نورالدین و معروف به ملاعلی قاری حنفی المذهب. «۱۴»

وی از افاضل اوائل قرن یازدهم هجری بوده و پس از آنکه در زادگاه خود به تحصیل بخشی از مراتب علمی موفق آمد به مکه مکرمه رفت و از مشایخ آن سرزمین تکمیل مراتب علمی نمود تا آنکه آوازه او در هر دیار انتشار یافت و به هریک از ائمه اربعه اهل سنت خصوصاً امام شافعی و اتباع او رحمه الله عليهم جميعاً باب اعتراض باز کرد، و بر امام مالک رحمه الله نیز به جهت دست گشاده نماز خواندن اعتراض نمود و رساله در این موضوع تألیف کرد. «۱۵»

ولادت و جای پیدایش علامه امام ملاعلی قاری ففیه سر افراز کشور و مجدد قرن یازدهم هجری قمری در ولایت باستانی هرات که از جمله مشهورترین و مهمترین شهرهای غربی خراسان قدیم و افغانستان امروزی می باشد، در همین محل تولد و

می نویسد : امام علی قاری در ولایت هرات تولد و پرورش یافته علوم اساسی و مبادی علوم را از اساتید و مشایخ خود در هرات آموخته است زیرا هرات در آنوقت و زمان از جمله مراکز علم و فرهنگ، ثقافت اسلامی، اندیشه و مفکوره نشاندار فکری به شمار میرفت.

علامه، مجدد، شیخ، امام ملاعلی قاری هروی رحمه الله بعد از استفاده و فراگیری علوم و فنون متداوله از استادان بزرگوار بلادش (هرات باستان) جهت حصول و اخذ معلومات مزید به مکه مکرمه رحل سفر بسته، هنگامی که موصوف به مکه مکرمه، سرزمین وحی و نبوت مواصلت ورزید، زندگانی خویشتن را در آن دیار مقدس و متبرکه آغاز و از حلقات دروس علمی علماء و دانشمندان فاضل و متبحر و اساتید ماهر آن سر زمین متبرک فیض و برکت حاصل و از بستان و گلستان فرهنگ، علم و دانش آنان، گلهای رنگارنگ اعم از علم حدیث، علم تفسیر، فقه و علوم و فنون متداوله را چیده و آن دیار متبرکه و مقدس را برای خود با کلمات زرین چنین اظهار می دارد:

"سپاس ذاتی اقدس الهی را که مرا به هجرت از دیار خودم به بهترین دیار سنت و دیاری که مهبط و نزول وحی کلام ربانی و ظهور سنت نبوی است توفیق عنایت فرموده و بر اقامه و بود و باشم در این سرزمین مقدس بدون حول و قوت خودم، مرا ثابت و استوار نگهداشت."

بنابر دلایل فوق الذکر به صراحت عام و تام گفته می توانیم که علامه امام ملاعلی قاری هروی رحمه الله علوم و فنون متداول را از نزد علماء و فضلاء هرات باستان فراگرفته بود و از فیض و برکت

علمای معتبر عصر خود صاحب مقام و منزلت عالی و جایگاه شامخ علمی شده است که الحمدلله امروز ما بوجود همچو شخصیت علمی، عالم جلیل القدر، دانشمند فاضل، فقیه مبتکر کشور و مجدد قرن یازدهم هجری قمری که از افغانستان و از ولایت باستان هرات می باشد افتخار و مباحثات می نماییم.

چگونه به قاری مشهور شد

موصوف در زمان طفولیت و کودکی به قرآنکریم علاقه خاص و زائد الوصف داشته و به علم قرائت ممارست می نمود، پس بحیث مربی و معلم علم قرائت به تدریس پرداخته و بعد ها جهت فراگیری این علم به بلاد امن و سرزمین وحی (مکه مکرمه) رحل سفر بسته و در آنجا نزد علماء و مشایخ و قاریان قرآنکریم علم آموخته و تدریس نموده و تألیفاتی نیز در این راستا از خود بجا گذاشته است، تا اینکه در علم قراءات به درجه امام نایل گردیده و از اینرو ملقب به قاری گردیده است.

ایشان ملقب به قاری شد و لقب قاری را به آن داده اند، برای این که درعلم قراءات استاد حاذق بوده و از این جهت ایشان ملقب به قاری شد و لقب قاری به وی داده شده است «١٩» و موصوف از دیدگاه اهل سنت امام عصر، یگانه زمان خود، فقیه، عالم جلیل القدر بوده و دربسیاری از علوم دست بالایی داشتند.

ادامه دارد...

مآخذ:

- ١- لغت نامه ای دهخدا جلد ١٣ صفحه ٢٠٣٠١.
- ٢- این حدیث شریف را سنن ابو داؤود که یکی از کتب ششگانه احادیث نبوی می باشد روایت کرده و شیخ ناصرالدین الألبانی صحیح برشمرده است.
- ٣- مرقاة المفاتیح شرح مشکاة المصابیح ج ١ ص ٢٠.
- ٤- المختصر من کتاب نشر النور والزهر فی تراجم أفاضل مکه من القرن العاشر إلى القرن الرابع عشر ص ٣٦٨.
- ٥- المختصر من کتاب نشر النور والزهر فی تراجم

أفاضل مکه من القرن العاشر إلى القرن الرابع عشر ص ٣٦٥. و شرح الشفاء للقاضی عیاض شرحه الملاعلی القاری الهروی الحنفی المتوفی سنة ١٠١٤ هـ ضبطه و صححه عبدالله محمد الخلیلی جلد ١ ص ٨.

٦- الأعلام قاموس تراجم لأشهر الرجال و النساء من العرب و المستعربین و المشرقین جلد ٥ ص ١٢ و ١٣ و مرقاة المفاتیح شرح مشکاة المصابیح جلد ١ ص ١٦.

٧- حاشیة إرشاد الساری إلى مناسک الملاعلی القاری ص: ح.

٨- مرقاة المفاتیح شرح مشکاة المصابیح ج ١ ص ١٦.

٩- مرقاة المفاتیح شرح مشکاة المصابیح جلد ١ ص ١٧.

١٠- حاشیة إرشاد الساری إلى مناسک الملاعلی القاری ص: ح.

١١- عبدالله بن أحمد بن عبدالله أبوالخیر مرداد الحنفی (١٢٨٥هـ-١٣٤٣هـ) إمام المقام الحنفی و خطیب المسجد الحرام، ولد سنة (١٢٨٥هـ) بمكة المكرمة وحفظ القرآن الکریم و جوده، ثم قرأ علی علماء المسجد الحرام فی سائر الفنون، وأذنوا له بالتدريس، فتصدر له بالمسجد الحرام، واستفاد من علمه الطلاب، وولی الإمامة و الخطابة ومشیخة الأئمة والخطباء بالمسجد الحرام، كما ولی قضاء مكة. له من المؤلفات: نشرالنور و الزهر فی تراجم أفاضل أهل مكة من القرن العاشر إلى القرن الرابع عشر. ویکی بیدیا- الموسوعة الحرة.

١٢- ... علی عادة الأعاجم فإن دأبهم جعل أكثر الأسماء مركبة نحو محمد صادق و محمد اسعد. المختصر من کتاب نشر النور و الزهر فی تراجم أفاضل مکه من القرن العاشر إلى القرن الرابع عشر ص ٣٦٩.

١٣- المختصر من کتاب نشرالنور و الزهر فی تراجم أفاضل مکه من القرن العاشر إلى القرن الرابع عشر.

١٤- لغت نامه دهخدا جلد ٣٨ ص ٣٥.

١٥- لغت نامه دهخدا جلد ٣٨ ص ٣٥.

١٦- فی البضاعة المزجاة لمن طالع المرقاة فی شرح المشکاة، ٣٦٨.

١٧- فی البضاعة المزجاة لمن طالع المرقاة فی شرح المشکاة ص ٢.

١٨- أحمد الکبسی (٢٦ یونیو- ١٩٣٤)، داعیة إسلامی وأحد علماء الإسلام العراقيين، ولد فی محافظة الأنبار فی العراق عام ١٩٣٤م وحصل علی شهادة بکالوريوس و ماجستير و دکتورا فی الشریعة الإسلامیة، و ینتمی إلى عشائر مدینة کبیسة المعروفة فی العراق.

وشارك فی کثیر من المؤتمرات الإسلامیة، كما ساهم فی العديد من البرامج الإذاعیة و التلفازیة فی العراق و الإمارات.

١٩ - مرقاة المفاتیح شرح مشکاة المصابیح ج ١ ص ١٦.

٢٠- المختصر من کتاب نشر النور والزهر فی تراجم أفاضل مکه من القرن العاشر إلى القرن الرابع عشر ص ٣٦٨.

٥- المختصر من کتاب نشر النور و الزهر فی تراجم

بایع (خرید و فروش)

از دیدگاه اسلام

قسمت سوم و آخر:

محبوب الرحمن افغلی

پاداش پذیرش فسخ معامله از دیدگاه اسلام:
فروشنده هنگام عذر موجهی درمورد استرداد مبیعه از خریدار بپذیرد و سزاوار نیست به چیزی رضایت دهد که موجب زیان و خسارت برادر مسلمانش باشد، پیامبر اکرم ﷺ فرموده است: (من أقال مسلماً، أقاله الله عشرته يوم القيامة)^{۳۱} کسی که فسخ معامله برادر مسلمانش را بپذیرد، خداوند در روز قیامت از گناهان و لغزشات او می‌گذرد.

فروش با وزن کم:

ابن عباس می‌گوید: هنگامی که پیغمبر اکرم ﷺ وارد مدینه شد بسیاری از مردم سخت آلوده کم فروشی بودند، الله متعال این آیات را در عذاب آنها نازل فرمودند و آنها پذیرفتند، و بعد از آن کم فروشی را ترک کردند. الله متعال می‌فرماید: ﴿وَلِلْمُطَفِّفِينَ الَّذِينَ إِذَا أَكَالُوا عَلَى النَّاسِ سَتَوْنَهُمْ وَإِذَا كَالَهُمْ أَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ أَلَا يَظُنُّ أُولَئِكَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ لِيَوْمٍ عَظِيمٍ يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾^{۳۲} المطففين: ۱-۴
ترجمه: وای برکم فروشان. آنها که وقتی برای خود کیل می‌کنند حق خود را به طور کامل می‌گیرند. اما هنگامی که می‌خواهند برای دیگران کیل یا وزن کنند کم می‌گذارند، آیا آنها باور ندارند که برانگیخته می‌شوند. در روزی بزرگ. روزی که مردم در پیشگاه رب العالمین می‌ایستند.

در این آیات قبل از هرچیز کم فروشان را مورد تهدید شدیدی قرار داده می‌فرماید: ﴿وَلِلْمُطَفِّفِينَ﴾ وای برکم فروشان، این در حقیقت اعلان جنگی است از الله متعال به آن گروه افراطی که حقوق دیگران را به ظلم تلف میکنند و عذاب آن روز قیامت که همه مردم در محضر رب العالمین بدون مال، متاع و سفارش بدون کدام کمک و نصرت کننده در حال عجز و انکساری وقوف میکنند، را فراموش نمودند، جمعی از مفسران از آیات فوق چنین استنباط نموده است:

الف: کسانی که چون از مردم برای خود بیمایند، پوره می‌گیرند، یعنی زمانی که حق شان بالای دیگران باشد، و یا از دیگران چیزی بخرند، چیزی از حق شان را نمی‌گذارند، بلکه حق خود را به صورت کامل و بیشتر از آن می‌گیرند.^{۳۳} برای وضاحت بیشتر مطفف که در ضمن مطففین است آن عده اشخاصی هستند که به هنگام خرید بیش از حق می‌گیرد، و به هنگام فروش کمتر از حق می‌دهند، لذا خداوند به خاطر هر دو جهت (ویل) را بر آنها نهاده خداوند آنها را مذمت کرده و در مقایسه این دو حالت با یکدیگر است که به هنگام خرید حق را به طور کامل می‌گیرند، و به هنگام فروش ناقص می‌دهند. و کلمه ویل درین آیت فوق ذکر گردید که معنی آن را مفسرین چنین تفسیر کردند.

ب: هرگاه طلبی از کسی داشته باشد سر موعد آن را می‌گیرد، اما اگر بدهکار (قرضدار) باشد ماهها آن را به تأخیر می‌اندازد، گرفتن طلب در رأس موعد کار بدی نیست، کار بد در مقایسه این دو با یکدیگر است.^{۳۴}

ج: حرام بودن کم فروشی در وزن و پیمانه ولو که بسیار اقل، اندک که قصداً باشد. ذکر از روز میعاد و جزا دادن کار های زشت، در روزی که همه مخلوق برای محاسبه کار های خیر و شرخویش حاضراند.^{۳۵}

اهمیت ترازو (وزن) در اسلام:

یکی از اسباب هلاکت امت های گذشته کم اهمیت دادن در وزن ترازو بود چنانچه در بسیاری از آیات قرآنکریم به این پلیده اشاراتی نموده است که می‌فرماید:

﴿أَوْفُوا الْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ وَزِنُوا بِالْقِسْطِ أَسْبَغِ﴾^{۳۶} الشعراء: ۱۸۱-۱۸۲

ترجمه: حق پیمانه را ادا کنید، و دیگران را به خسارت می‌فکنید، با ترازوی صحیح وزن کنید. و در حدیث شریف که عبد الله بن عمر رضی الله عنهما از رسول الله روایت می‌کند می‌فرماید: (من اشترى طعاماً فلا يبعه حتى يكتاله).^{۳۷}

ترجمه: هرکس طعامی مواد خوراکی، گندم، جو، خرید تا آن را کیل نکرده نفروشد.

کم فروشی از عوامل فساد در زمین است:

در آیات قرآن مجید مکرراً از کم فروشی نکوهش شده، گاه در داستان

شعیب علیه السلام در آنجا که قوم را مخاطب ساخته می گوید: ﴿أَوْفُوا الْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ وَزِنُوا أَلْقِطَاسَ الْمُسْتَقِيمِ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْنُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾^{۱۸۱-۱۸۳}

ترجمه: حق پیمانانه را ادا کنید، و دیگران را به خسارت میفکنید، با ترازوی صحیح وزن کنید، و حق مردم را کم نگذارید و در زمین فساد نکنید. بعضی از مفسرین چنین تصور کرده اند، که آیاتهای فوق غالباً تأکید یکدیگر است، در حالی که دقت کافی نشان می دهد: که این پنج دستور آتی الذکر در واقع اشاره به پنج مطلب اساسی و متفاوت است:

۱- قوم شعیب (مردم مدین) در یک منطقه حساس تجاری بر سر راه کاروان هائی که از حجاز به شام، و از شام به حجاز و مناطق دیگر رفت و آمد می کردند قرار داشتند.

۲- اجناس آنها را به کمترین قیمت می خردند، و اجناس خود را به گرانترین قیمت می فروشنند.

۳- گاه بر اجناس که می خریدند هزار عیب را می گذاشتند، و جنسی را که در مقابل آن می فروختند صد گونه تعریف می کنند.

۴- در هنگام وزن و پیمانانه جنس خود را دقیقاً می سنجند و گاهی کم فروشی می کردند و جنس دیگران را با بی اعتنائی وزن می نمودند.

۵- گاهی بیشتر از مقدار لازم از مال دیگران برمی داشتند چونکه طرف مقابل محتاج و نیازمند است ناچار است به تمام این مسایل تن در دهد.

و به این ترتیب کم فروشی و ترک عدالت به هنگام پیمان و وزن را در ردیف فساد در زمین شمرده است و این خود دلیلی به ابعاد مفاسد اجتماعی این کار است. عبد الله ابن عباس رضی الله عنه روایت میکند پیامبر صلی الله علیه و آله فرمودند: خمس بخمس قالوا: یا رسول الله و ما خمس بخمس؟ قال: (ما

نقض قوم العهد إلا سلب عليهم عدوهم وما حكموا بغیر ما أنزل الله إلا فشا فيهم الفقر ولا ظهرت فيهم الفاحشة إلا فشا فيهم الموت ولا طففوا المكيال إلا منعوا النبات وأخذوا بالسنين ولا منعوا الزكاة إلا حبس عنهم القطر).^{۳۶}

ترجمه: پنج چیز در مقابل پنج چیز است گفتند: یا رسول الله پنج چیز در مقابل پنج چیز یعنی چه؟ فرمودند:

۱- هیچ قومی عهد شکنی نکردند مگر اینکه خداوند دشمنانشان را بر آنها مسلط ساخت.

۲- هیچ جمعیتی به غیر حکم الهی حکم نکردند مگر اینکه فقر در میان آنها زیاد شد.

۳- و در میان هیچ ملتی فحشا ظاهر نشد مگر اینکه مرگ و میر در میان آنها فروان گشت.

۴- هیچ گروهی کم فروشی نکردند مگر اینکه زراعت آنها از بین رفت و قحطی آنها را فرو گرفت.

۵- و هیچ قومی زکات را منع نکردند مگر اینکه باران از آنها قطع شد.

انواع خیانت به مردم:

۱- خیانت در ترازو: ﴿وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ﴾^{الرحمن: ۷-۸}

۲- خیانت در پیمانانه. ﴿لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ﴾^{الحديد: ۲۵}

۳- خیانت در متراژ (اندازه گیری).

۴- خیانت در صادرات.

۵- تقلب در واردات.^{«۳۷»}

آثار و پیامدهای خیانت:

۱- از بین رفتن رفاء و آرامش عمومی.

۲- از بین رفتن آرامش روح و فکر.

۳- محرومیت از محبت خدا.

۴- سستی ایمان و دین داری.

۵- زوال اعتماد اجتماعی

۶- رسوایی و شرم انسان.^{«۳۸»}

عوامل که منجر به تعقیب عدلی می شود:

اداره می تواند تولید کننده یا عرضه کننده مرتکب اعمال ذیل را غرض تعقیب عدلی به مراجع ذیصلاح معرفی

نماید.

۱- آرایه معلومات غیر واقعی به اداره یا کمیته.

۲- فروش جنس با وزن کم به مستهلك (فروشنده).

۳- عدم درج تاریخ تولید یا تاریخ انقضای جنس.

۴- تحریف یا تقلب در تاریخ تولید یا انقضای جنس.

۵- تقلب در مشخصات، ترکیب، محتوا، هویت و منبع تولید جنس یا خدمت.^{«۳۹»}

مآخذ:

۳۱- سنن ابن ماجه، حدیث: ۲۱۹۹

۳۲- تفسیر ازهرالبیان فی تفسیر کلام الرحمن ج ۹ ص ۲۸۵

۳۳- تفسیر نمونه، جلد ۲۶، ص ۲۴۶

۳۴- ایسر التفاسیر لکلام العلیی الکبیر ج ۵ ص ۵۳۳

۳۵- صحیح مسلم، حدیث ۶۶۵

۳۶- المعجم الکبیر، حدیث: ۱۰۹۹۲ تفسیر الکشاف ج ۴ ص ۷۱۹.

۳۷- خطبه های جمعه، ج ۲ ص ۱۱۱۲-۱۱۱۴

۳۸- حمایت از قانون مستهلكین.

۳۹- حمایت از قانون مستهلكین، ماده چهل و پنجم.

مصادر و مراجع:

۱. قرآن کریم.

۲. صحیح بخاری.

۳. صحیح مسلم.

۴. سنن ترمذی.

۵. سنن أبی داود.

۶. سنن ابن ماجه.

۷. موطا امام مالک.

۸. مسند احمد بن حنبل.

۹. المعجم الکبیر.

۱۰. شعب الایمان.

۱۱. ایسر التفاسیر لکلام العلیی الکبیر.

۱۲. تفسیر الکشاف عن حقائق التنزیل

و عیون الأفاویل فی وجوه التأویل.

۱۳. تفسیر ازهرالبیان فی تفسیر کلام الرحمن.

۱۴. البحر الرائق از زین الدین ابن النجم.

۱۵. الفقه الاسلامی وادلته.

۱۶. کتاب چگونه فرزندان خود را تربیت کنیم.

۱۷. تفسیر نمونه.

۱۸. خطبه های جمعه.

۱۹. فرهنگ معین، دکتر محمد

معین.

۲۰. قانون حمایت از مستهلك.

اسپرم و دیواره

قسمت دوم و آخر:

استاد زین العابدین (کوشان)

مفسرین کرام در را بطه به خلقت انسان و مرحله جنین می نویسند» نطفه انسان از ترکیب نطفه مرد و زن که اولی (اسپرم) یا (کرمک) و دومی (اووم) یا (تخمک) نام دارد تشکیل میشود.

اصل وجود نطفه و سپس ترکیب آن، و بعد مراحل مختلف جنین، از عجائب و شگفتی های بزرگ جهان آفرینش است که با پیشرفت علم (جنین شناسی) پرده از اسرار آن برداشته شده، هرچند اسرار بیشتری هنوز در پرده نهان است.

از جمله شگفتی های مزبور که گوشه کوچکی را تشکیل میدهد امور زیر است:

۱- اسپرم: که با آب نطفه مرد خارج می شود، موجود زنده متحرک بسیار کوچک ذره بینی است که دارای یک سر و گردن و دم متحرک می باشد، و عجب اینکه در هر بار انزال مرد ممکن است از دو تا پانصد میلیون! اسپرم وجود داشته باشد که مطابق جمعیت چندین کشور است، ولی از این عده بی شمار، فقط یک و یا چند عدد وارد تخمک شده، و

بارور می گردد، وجود این تعداد نطفه نر به خاطر آن است که

اسپرم ها برای رسیدن به تخمک و ترکیب با آن تلفات زیادی می دهند، و اگر این تعداد عظیم نبود شاید امر بارور شدن مشکل می شد.

۲- رحم: قبل از دوران بارداری فقط به اندازه یک گردو است! اما بعد از انعقاد نطفه و پرورش جنین، به قدری بزرگ می شود که جای زیادی را اشغال می کند و عجب این که جدار آن به قدری قابل ارتجاع است که در برابر این حجم عظیم کاملاً مقاومت می کند.

۳- خون در دیواره رحم، در عروق و رگ ها نیست! بلکه بصورت ناودان در میان عضلات جاری است؛ زیرا اگر رگی وجود داشت مسلماً در برابر کشش فوق العاده جدار رحم تاب مقاومت نمی آورد!

۴- بعضی از دانشمندان معتقدند: نطفه زن دارای الکتریسته (مثبت) است و اسپرم دارای الکتریسته (منفی) و لذا بسوی هم کشیده می شوند، اما هنگامی که اسپرم وارد تخمک شد، بار الکتریکی آن را منفی می کند و به همین دلیل اسپرم های بی شمار دیگری که در اطراف آن وجود دارند از آن رانده می شوند، و بعضی نیز گفته اند: با ورود اسپرم، ماده شیمیائی مخصوص ترشح می شود که سایر اسپرم ها را می راند.

۵- جنین در میان کیسه بزرگ در آبی غلیظ بنام (آمنی بوس) غوطه ور است که

خاصیت ضد ضربه در مقابل انواع حرکات تند مادر، و یا اصابت چیزی به شکم، دارد به علاوه، جنین را بصورت یکنواخت گرم نگه میدارد، و تغییر حرکات خارجی در آن به زودی اثر نمی کند، و از همه جالب تر اینکه او را در حالت بی وزنی قرار می دهد، و از فشار آوردن اعضای مختلف جنین روی همدیگر که ممکن است موجب ضایعاتی شود، جلوگیری می کند!

۶- تغذیه جنین از طریق (جفت) و (بند ناف) صورت می گیرد، یعنی خون مادر با تمام مواد غذایی و آکسیژن وارد جفت شده، و با تصفیه جدیدی از طریق بند ناف وارد قلب جنین می شود، و از آنجا به تمام اعضای بدن بخش می گردد.

جالب این که بطن چپ و راست قلب جنین، با یکدیگر مربوط است چون مسأله تصفیه از طریق ریه در آنجا مطرح نیست؛ زیرا جنین تنفس نمی کند، اما به محض تولد، حفره ها از هم جدا می شوند، و دستگاه تنفس به کار می افتد» (تفسیر نمونه/ ج ۲۵ ص ۳۴۲)

در جای دیگری از قرآن کریم آمده است:

﴿أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ مِنْ مَّاءٍ مَّهِينٍ فَجَعَلْنَاهُ فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ إِلَىٰ قَدَرٍ مَّعْلُومٍ فَقَدَرْنَا فَنِعْمَ الْقَدِيرُونَ﴾

«آیا ما شما را از آب حقیر و

ناچیزی (به نام منی) نیافریده ایم؟ و آنرا در جایگاهی استوار قرار داده ایم) که رحم مادر است و آن اندازه مناسب و جالب و عجیب است که هرانسانی را در شگفتی فرو می برد) تا مدت زمان مشخص (که دوران ماندگاری در شکم پایان می گیرد، و روز ولادت فرا می رسد) ما توانائی (این کار را) داشته ایم) که از نطفه ناچیز و حقیری چنان انسان شریف و کاملی بسازیم) و ما بهترین توانا بوده و هستیم"

این جهان و هستی با انسان بیگانه و در دشمنی و تضاد نیست، بلکه مخلوقی است که در اختیار انسان قرار گرفته است و همسوی اراده و هدفی به جلو می رود. خداوند متعال می فرماید:

﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لِعَرِينٍ﴾
 الانبیاء: ۱۶

"ما که آسمان و زمین و آنچه در میان آنهاست برای بازی و شوخی نیافریده ایم) و بیهوده و بی هدف ساخته و پرداخته نساخته ایم)".

مؤلف فی ظلال القرآن در تفسیر آیه فوق می نویسد: «خداوند سبحان این جهان را برای حکمت آفریده است نه برای لهو و لعب و جهان را با حکمت می گرداند، نه اینکه نا سنجیده و سرری و از روی هوا و هوس بگردد و بچرخد و اداره شود.» (فی ظلال القرآن/ ج ۴ ص ۵۸۶)

و می فرماید: ﴿مَا خَلَقْنَاهُمْ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾
 الدخان: ۳۹

"ما آن دو را جز بحق نیافریده ایم ولیکن غالب ایشان نمی فهمند" خداوند لایزال این جهان را خلق نموده است تا دال بر قدرت او تعالی باشد، طوریکه می فرماید:

﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَكِ وَالْأَرْضِ وَكَيْفِ الْإِيلِ وَالنَّهَارِ لَا يَتَبَوَّأُ إِلَّا الْأَنْبَبُ﴾
 آل عمران: ۱۹۰

"مسلماً در آفرینش آسمانها و زمین، و آمد و رفت شب و روز، نشانه ها و

دلایلی برای خردمندان است" با این تعارف و شناخت انسان در می یابد که بین او و این جهان رابطه وجود دارد، که با همراهی آن باید رسالت خویش را در هستی ادا نماید، پس نه گریزی است و نه وحشتی.

دین چیزی است که برای انسان تفهیم می کند که بعد از زندگی و مرگ خویش به کجا می رود، برایش توضیح میدهد که مرگ نابودی محض نبوده بلکه انتقالی است به مرحله دیگر، بسوی زندگی برزخی که بعد از آن پیدایش دوباره است و در آنجا هر فرد به پاداش هر آنچه انجام داده است دست پیدا می کند، جای که متناسب با عملکرد خویش جاودانه خواهد شد، و کار هیچ کارکنی چه مرد باشد و چه زن، ذره هم ضایع نمی گردد، و از عدل خداوند جبار و مستکبر گریز کرده نمی تواند. طوریکه می فرماید:

﴿يَوْمَ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا لِّيُرَوْا أَعْمَلَهُمْ فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ. وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ﴾
 الزلزله: ۶ - ۸

"در آن روز، مردمان (از گورهای خود) دسته دسته و پراکنده بیرون می آیند تا کارهای شان بدیشان نموده شود. پس هر کس بمقدار ذره غباری کار نیکو کرده باشد، آنرا خواهد دید، و هر کس بمقدار ذره غباری کار بد کرده باشد، آنرا خواهد دید"

به این صورت انسان در وجدان خویش، خود را جاودانه میداند و درمی یابد که او برای ابد خلق شده است، و با مرگ از یک خانه به خانه دیگر منتقل می شود.

دین برای انسان می فهماند که برای چه خلق شده است، و چرا تا اینقدر اکرام شده و فضیلت ها داده شده است؟ او را با هدف وجود و مسؤولیتش در جهان هستی آشنا می سازد، و برایش توضیح میدهد که که بیهوده و عبث خلق نشده است، او آفریده شده است تا خلیفه

الله ﷻ در روی زمین گردد و به دستور الله آنرا آباد سازد و نیروهای آنرا همانگونه که خداوند متعال می پسندد بکار گیرد، پرده از گنجینه های آن بردارد و از پاکیزگی هایش بخورد، بدون اینکه بحق دیگران تجاوز و تعدی نماید، و یا اینکه حق آفردگارش را به فراموشی سپارد.

نخستین حق پروردگارش این است که او را به یگانگی پرستش نموده و چیزی و کسی را با او شریک نسازد، همانگونه که خود خواسته و بر زبان فرستادگانش جاری کرده است او تعالی را بپرستد.

فرستادگانی که آنها را بعنوان معلمان راهنما برگزیده است، تا مژده رسان و بیم دهنده باشند. پس اگر توانست مسؤولیت خویش را در این خانه پر از تکلیف و آزمایش ادا نماید، پاداش آنرا در خانه آخرت خواهد گرفت:

چنانچه پروردگار عالمیان می فرماید:

﴿يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُّحْضَرًا﴾
 آل عمران: ۳۰

"روزی که هر کسی آنچه را از نیکی انجام داده است حاضر و آماده می بیند"

اینجاست که انسان راز هستی خویش را در می یابد و مسؤولیتش در جهان برایش روشن می شود، جواب های که سازنده جهان و هستی بخش حیات و خالق انسان به او می دهد.

کسی که بدون دین زندگی

می کند، و به دور از باور به الله ﷻ و آخرت روزگاری گذرانند، در حقیقت انسان محروم و بدبختی است، او به باور خود مخلوقی زنده است که فرق چندانی با دیگر حیوانات و بزرگی که بر روی زمین و

ماحولش زندگی می کنند ندارد. حیوانی که زندگی می کند و از برخی نعمت ها استفاده می نماید و در نتیجه میمیرد و نابود می شود، بدون اینکه برای خود هدفی را بشناسد، و یا برای زندگی اش رازی وجود داشته باشد، او مخلوقی کوچک و کم ارزش است که هیچ وزن و قیمتی ندارد، بوجود آمده اما نمی داند چگونه؟ و نه هم کسی را می شناسد که او را بوجود آورده است، زندگی می کند اما نمی داند چرا باید زندگی کند؟ و میمیرد اما باز هم نمی داند چرا میمیرد؟ همیشه در مورد تمام امور مربوط به خویش از مرگ و حیاتش گرفته تا مبدأ و منتهایش، مشکوک است، یا بتر است در کوری به سر می برد، همانند کسانی که خداوند متعال در مورد شان می فرماید: ﴿بَلْ أَذْرَكَ عَلَيْهِمْ فِي الْآخِرَةِ بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِنْهَا بَلْ هُمْ عَنْهُ مُرْتَابُونَ﴾ النمل: ۶۶

" اصلاً دانش و آگاهی ایشان در باره قیامت به پایان آمده است. بلکه در باره قیامت دو دل و متردد اند، و حتی نسبت بدان کور دل و نابینا اند "

استاد محمد علی صابونی در تفسیر آیه شریفه فوق می نویسد: « آیا علم مشرکین به آخرت و احوال آن پی می برد که حتی ایشان از قیامت و وقت قیام آن می پرسند؟ وقتی ایشان آخرت را تصدیق نمی کنند، پس چرا از قیام قیامت سوال می کنند؟ ایشان در مورد آخرت مشکوک اند و تصدیقش نمی کنند، از این رو عناد میورزند زیرا ایشان فاقد بصیرت و بینش اند تا دلایل وقوع آنرا درک کنند، زیرا ایشان مصروف لذات نفسانی از شهوت و بطن اند، پس ایشان را مانند بهایم و چهارپایان می یابی که نه

دین چیزی است که برای انسان تفهیم می کند که بعد از زندگی و مرگ خویش به کجا می رود، برایش توضیح میدهد که مرگ نابودی محض نبوده بلکه انتقالی است به مرحله دیگر، بسوی زندگی برزخی که بعد از آن پیدایش دوباره است و در آنجا هر فرد به پاداش هر آنچه انجام داده است دست پیدا می کند، جای که متناسب با عملکرد خویش جاودانه خواهد شد، و کار هیچ کارکنی چه مرد باشد و چه زن، ذره هم ضایع نمی گردد.

تدبر می کنند و نه بصیرت دارند». (صفوة التفسیر، ج ۲ ص ۴۱۶)

چقدر زندگی انسان سخت و طاقت فرساست، وقتی در جهنم شک و حیرت به سر ببرد و یا اینکه در تاریکی های کوری و جهل روزگار بگذراند، آنهم در خاص ترین و نزدیکترین امور به خود، در مورد حقیقت نفس، راز وجود، و هدف هستی اش، چنین انسانی واقعاً بدبخت و بینواست، حتی اگر غرق در طلا و ابریشم و امکانات رفاهی گردد و بالاترین شهادتنامه ها را بدست آورده باشد و برترین درجات علمی را کسب نموده باشد!

ضرورت وجدان بشر به دین

آنچه گفته آمدیم همه مربوط به احتیاج و ضرورت عقل انسان به دین بود، حال در مورد نیاز وجدان و شعور انسان به دین می پردازیم.

چون انسان متشکل از عقل، وجدان و روح، و فطرت انسانی با همین ترکیب سرشت شده است، بر همین دلیل انسان بر اساس فطرت خویش تنها با علم قانع نمی گردد، و فن و ادب، تشنگی او را رفع نمی کند و خالیگاه روحش را نمی تواند بازپور و زینت ها پر سازد، بلکه همیشه احساس نا آرامی روانی با او خواهد بود، روحش تشنه میماند، زیرا فطرتش تشنه

است، و او احساس کمی و نقص می کند، تا اینکه عقیده به الله ﷻ را بیابد، بعد از آن است که پریشانی به آرامش و اطمینان مبدل می شود، و اضطراب درونی فروکش می کند، و بعد از ترسی نا آشنا امنیت را درک می کند، و احساس می نماید که خود را یافته است. به همین دلیل است که قرآنکریم دین را به معنی عقیده و بعنوان یک فطرت بشری آورده است:

﴿ فَأَقْرَرْتَهُ بِرَبِّهِ ۚ فَذَرَفَتْ عَيْنَا ۖ فَطَرَتَ اللَّهُ إِلَيْنَا ۚ فَطَرَأَلْنَا ۚ عَلَيْهِ ۚ﴾ الروم: ۳۰

" روی خود را خالصانه متوجه آیین (حقیقی الله، اسلام) کن. این سرشتی است که خداوند مردمان را بر آن سرشته است "

نیاز انسان به صحت روانی و قدرت روحی

احتیاج دیگری که ضرورت به دین را حتمی می سازد، نیازی است که تقاضای زندگی انسان و آرزوها و دردهایش است، نیاز انسان به پشتیبانی قوی و تکیه گاهی استوار تا آنگاه که سختی ها او را احاطه می کند، مصیبت ها وی را محاصره می نماید، آنچه را دوست میدارد از دست میدهد، و یا با چیزهایی مواجه می شود که نمی خواهد، آن زمان که آرزوهایش به باد می رود و با آنچه می

ترسید مواجه می شود، به آن پناه می برد. اینجا است که عقیده دینی فرا می رسد، و آنگاه که ضعیف شد او را قدرت می بخشد، و در هنگام یأس و نا امیدی او را امیدوار می سازد، در لحظات ترس و وحشت به وی امید می دهد، در وقت مشکلات و بلا یا او را به صبر و استقامت و ثبات و میدارد.

ایمان به خداوند ﷻ و به عدالت و رحمت او، و پاداش و جزا در روز واپسین، روح و روان انسان را سلامتی و قوت می بخشد و همه وجودش را سرور و خوشحالی فرا می گیرد، روح و روانش را بسوی نیک فالی و مثبت نگری سوق می دهد، و جهان وجود از منظرش پهناور و وسیع می گردد، اینجاست که تمام مشقت ها و مشکلات زندگی دون برایش ساده و آسان جلوه گر می شود، چنان صبر و آرامش و سکون را می یابد که هیچ شی و هیچ چیزی نمی تواند جایش را بگیرد. هیچ علم و فلسفه، مال و فرزند و یا ثروتی، نمی تواند او را از این امر بی نیاز سازد.

از همینرو آنانیکه از عقیده قوی اسلامی برخوردار نبوده و از دین فهم صحیح ندارند، بیشتر از دیگران به تشویش های روانی، فشار های عصبی و اضطرابات ذهنی دچار اند و به محض اینکه از مصایب دنیوی به ایشان برسد، همه حواس خود را از دست داده حتی بعضاً دست به خود کشی میزنند.

احتیاج مردم و جامعه به انگیزها و ضوابط اخلاقی یکی دیگر از ضرورت و احتیاج مردم و جامعه به دیانت همانا داشتن انگیزه ها و یک سلسله ضوابط اخلاقی است که افراد جامعه را بسوی امور خیر و ادای مسئولیت های شان به حسن صورت می کشاند، ضوابط و اصولی که

ارتباطات را تحکیم بیشتر بخشیده و افراد جامعه را ملزم میسازد تا در حدود خویش حرکت نموده و به حقوق دیگران تعدی و تجاوز ننمایند و در اجرای اموری که به خیر مردم بوده و به صلاح جامعه پنداشته می شود بخاطر اهداف شهوانی خویش هیچ نوع کوتاهی و تعلل ننماید.

پس به این نتیجه می رسیم که در دنیا قدرتی وجود ندارد که بتواند اینگونه قوه تدینی را بوجود بیاورد و ضمانت احترام به قانون، روابط اجتماعی و برقراری نظم و امنیت را عهده دار شود و اسباب آسایش و امنیت و شگوفایی را در جامعه به ارمغان بیاورد.

استاد دکتور یوسف قرضاوی در رابطه می نویسد: «راز سخن در این است که انسان موجودی متمایز از دیگر موجودات است، زیرا حرکات و تصرفات اختیاری اش را چیزی بر عهده دارد که با چشم و گوش نمیتوان آنرا درک کرد، نه در دستش وجود دارد و نه بر گردنش نهاده است، نه در خونس جاری است و نه هم در عضلات و اعصابش روان می باشد، این همان مفهوم روح انسانی می باشد و نامش فکر و عقیده است و انسان برای همیشه اسیر این فکر و عقیده عقیده می باشد» (مدخل لمعرفة الإسلام، ص ۱۲)

آنانیکه فکری کنند و می گویند، ما چون عقل داریم، به هدایت بیرونی احتیاجی نداریم، بیشتر از آنکه ناشی از یک شبهه و حتی یک نظریه علمی و مبتنی بر دلیل عقلی باشد، ناشی از غلبه غرایز یا لا اقل احساسات در وجود ایشان است، و عقل را بهانه برای آزاد نمودن خویش از قید^۱ پاسخ آن است، اینها خواهند بود که: از کجا آمدم؟ چرا آمدم؟ و به کجا خواهیم رفت و سرنوشت زندگی مان چگونه خواهد بود؟ هیچ انسانی را نمی یابید که در برهه ی از

زندگی در مورد این مسایل فکر نکرده باشد. زیرا که برای هرکس بخاطر حب ذاتی که دارد مهم میدانند که بفهمد که چه سرنوشتی در انتظار اوست.

به همین دلیل است که از خطرات و سختی ها فرار می کند و دنبال کسب یک سلسله اموری که تکامل و کمال میداند حرکت می کند، و از سوی دیگر اگر عقل سالم باشد تا پاسخ این سوالات را دریافت نکند، آرام نمی گیرد و احساس آرامش نمی کند، و از سوی دیگر، عقل هر قدر تلاش نماید، پاسخ برخی از این سوالات را نمی یابد، در فرجام به این نتیجه باید برسد که اگر عقل، بدون وحی و هدایت بیرونی قادر به درک اینگونه مطالب بود، این همه اختلافات و تفاوت دیدگاه ها در این چنین امور وجود نداشت، اینجا ست که احتیاج و ضرورت انسان را به دینداری و پابند بودن به یک سلسله اموری که از آن بعنوان مسایل دینی یاد می کنیم ملتزم و پابند می سازد.

فهرست مراجع

- ۱- قرآن کریم.
- ۲- قطب، سید، فی ظلال القرآن ترجمه دکتر مصطفی خرم دل، نشر احسان تهران ۱۳۸۷.
- ۳- شیرازی، آیت الله مکارم، تفسیر نمونه، دار الکتب الاسلامیه تهران، ۱۳۸۸
- ۴- الخن، الدكتور مصطفی سعید، نزهة المتقین شرح ریاض الصالحین، مؤسسة الرسالة بیروت ۱۴۰۷ هجری قمری.
- ۵- ابن حنبل مسند احمد ابن حنبل، طبعه المكتبة الاسلامی بیروت، ۱۴۰۵
- ۶- السعدی، الشیخ عبد الرحمن بن ناصر، تیسیر الکرم الرحمن فی تفسیر کلام المنان، مکتبة الرشد ۱۴۳۰.
- ۷- الصابونی، محمد علی، صفوة التفاسیر، دار القلم بیروت، ۱۴۰۶
- ۸- قرضاوی، محمد یوسف، مدخل لمعرفة الإسلام.

په اسلام کې

د خوراكي توکو د سوداګرۍ يا تجارت ارزښت

شاه محمود دروېش

۴- الله تعالى په قرآنکريم کې د انسان لپاره د کورنۍ او بهرنۍ سوداګرۍ يادونه کړې ده او ددې لپاره يې د سمندرونو د لارو، چې اوس همدارنگه غټ نړيواله سوداګرۍ له همدې لارې ترسره کېږي، د انسان په واک کې ور کړې ده؛ لکه چې فرمايي: په همدې اوبو کې تاسې ګورئ، چې بيړۍ د هغو سينه څيروي او وړاندې ځي، ترڅو چې تاسې د الله فضل ولټوئ او د هغه شکر اېستونکي شئ.

۵- الله تعالى ﷺ د هغو کسانو په ستاينه کې چې خپله سوداګرۍ يې د الله تعالى په ياد سره پيل کړې او د زکات له ورکړې څخه ځان نه پټوي، د سهار او مازديګر لمونځونو لپاره جومات ته راځي او د هغه ﷺ پاکي وايي، داسې فرمايلې دي: داسې سړي دي، چې سوداګرۍ او د راکړه ورکړه يې د الله له ياد څخه، د لمانځه له اداء کولو او د زکات له ورکولو څخه نه غافلي کوي. هغوی له هغې ورځې څخه ويريږي، چې په هغې کې به د زړونو د اورېدو او اورېدو او د سترګو د رډوختلو واراښي. څوک چې الله تعالى په دې آيت کې ستايلي او د هغوی ستاينه کوي، هغه څوک دي، چې سوداګرۍ کوي، نه دا چې هغه کسان، چې اصلاً دنيايي کارونه نه کوي، بلکې سوداګرۍ او د دنيا نور کارونه هغه له واجباتو څخه نه بې خبره کوي او د سوداګرۍ سره بسم الله تعالى هم يادوي او د هغوی امر پر ځای کوي. په څو پرله پسې حديثونو کې د سوداګرۍ (تجارت) يادونه شوې ده، چې د امام بخاري دا روايت يې يوه

بغداد خطيب هم سبزي خرڅوله، نو بيا د اسلام مقدس دين غواړي، چې انسان بايد د سوداګرۍ او اقتصاد په برخه کې په هيڅ ډول خپلې هلې ځلې او کوښښونه له پامه ونه غورځوي همدارنگه، اسلام په دې نظر دی، چې شتمنۍ پرته له کومې ګټې بايد په يو ځای ونه ساتل شي؛ د شتمنيو د پيدا کولو او د سوداګرۍ او اقتصاد د ښه والي لپاره بايد په جريان کې واچول شي، ترڅو په اسلامي ټولنه کې د اقتصاد له ښه والي او د سوداګرۍ له پرمختګ څخه د ټولنې بيوزلو او نېستمنو کسانو سره مرسته او کومک وشي.

د شرعي نصوصو په رڼا کې د سوداګرۍ ارزښت:

۱- قرآنکريم د سوداګرۍ د رواوالي په اړه فرمايلي دي: الله ﷺ سوداګرۍ (تجارت) روا او سود ناروا کړی دی.

۲- قرآنکريم د جمعې تر لمانځه څخه وروسته د اخيستلو او خرڅولو په اړه داسې فرمايلي دي: کله چې لمونځ ترسره شي، نو په ځمکه کې خواره شئ او د الله فضل ولټوئ او د الله ډير ډير يادوونکي اوسئ؛ ښايي چې تاسې ته بری په برخه شي. حافظ ابن کثير رحمه الله د دې آيت شريف په اړه وايي: تاسو په خپل کاروبار او سوداګرۍ کې د الله تعالى ﷺ ډير يادوونکي اوسئ.

۳- الله تعالى ﷺ، د سوداګرۍ لپاره مسافرت، د خدای په لاره کې له جهاد سره يو ځای ياد کړی دی، لکه چې فرمايي: ځينې نور د الله د فضل په لټه کې سفر کوي او ځينې نور خلک د الله په لاره کې جنگيږي (جهاد کوي).

سوداګرۍ په لغت کې د پېرلو او پلورلو او د اخيستلو او خرڅولو په معنا ده او په اصطلاح کې عبارت ده: د مال بدلول په مال باندې په خوښه او رضا سره. الله ﷺ د پلورلو او پېرلو په باب کې د خوښۍ او رضاييت قيد ته اشاره کړې او فرمايلې يې دي: اې مومنانو! په خپلو منځو کې يو د بل مالونه په ناروا توګه مه خورئ، مګر (خورئ يې) که راکړه ورکړه د دواړو خواوو په خوښۍ سره (په روا توګه) وي او خپل ځانونه مه وژنئ باور ولرئ، چې الله پر تاسې مهربان دی. د اسلام پاک دين د کسب او روا کار په ځانګړي ډول د سوداګرۍ په برخه کې په ارزښت باندې ولاړ دی: په دې برخه کې بې ځانګړي احکام او ډولونه وضع کړي دي. سوداګري، کسب او حلاله ګټه يو د هغو موضوعاتو له ډلې څخه دي، چې د اسلام په دين کې يې سپارښتنه او په هغوی باندې ټينګار شوی دی. د اسلام ګران پيغمبر ﷺ، تر خپل بعثت مخکې د ام المؤمنين د استازي په توګه، د قریشو په سوداګريز کاروان کې ګډون درلود، چې له دې لارې څخه خديجه رضي الله عنها، ډيره ګټه تر لاسه کړه او د پيغمبر ﷺ اصحابو کرامو هم د سوداګرۍ دنده لرله او امام ابو حنيفه او امام مالک رحمه الله هم د حلالې روزۍ د کتلو لپاره سوداګرۍ کوله او له دې لارې يې حلاله روزي لاسته راوړله. امام حلواني هم سوداګرۍ کوله او د

۳۰

جزا سال ۱۳۹۹

غوره بیلگه ده: بخاري په خپل سند سره له عبدالله ابن عباس رضي الله عنه څخه روایت کوي، چې د جهالت په وخت کې عکاظ، مجنه، او ذوالمجاز سوداګریز ښارونه و، چې مسلمانان به د حج په وخت کې له سوداګرۍ څخه ددې په خاطر ډډه کوله، چې هسې نه سوداګرۍ یې په نیت کې د اخلاص او یا هم په عبادت کې د پاکوالي د مخنیوي سبب وګرځي. په دې اړه قرآنکریم نازل شو او په روښانه ټکويې وفرمایل: ستاسو لپاره هیڅ ګناه نشته، چې د الله تعالی په فضل او نعمت څخه (چې سوداګرۍ ده) ګټه واخلي او یا یې ترسره کړئ. نو، هغه څه چې غواړو ووايو، هغه د اسلام پاک دین له نظره د سوداګرۍ او تجارت ارزښت او اهمیت دی. دا چې سوداګرۍ دا ټول ارزښتونه لري، نو په ډاډ سره ویلی شو، چې که چېرته په سوداګرۍ کې د خلکو د اړتیا وړ لومړنیو توکو ته، چې خوراکي توکي دي، ډیره پاملرنه وشي، پرته له شک، چې هم به خرما، چې هغه د حلالې سوداګرۍ ګټه ده، په لاس راشي او هم ثواب، چې د خلکو لپاره د خوراکي توکو امنیت دی، ترسره شي.

د یوه مسلمان سوداګر مهمې ځانګړتیاوې:

د یوه مسلمان سوداګر لپاره، د اسلام مقدس دین، ځانګړي صفتونه او ځانګړنې ټاکلې دي، چې موږ دلته د هغوئ له منځ څخه یوازې د هغو یادونه کوو، چې د خوراکي توکو په سوداګرۍ پورې اړه لري.

الف- رښتیا ویل او امانتداري: مسلمان

انسان باید په خپل ټولو حالتونو کې رښتیا ویونکی او رښتینی وي او له دروغ ویلو څخه ډډه وکړي. رښتیا ویل او امانتداري د یوه مسلمان سوداګر له اصلي شتمني څخه ګڼل کېږي. مسلمان سوداګر په پوره ډول پوهېږي، چې الله تعالی علیم دی او په ټولو کارونو یې علم او پوهه لري او د هغوئ څارونکي دی: نو هغه په دې باور او فکر له الله ﷻ څخه په ښکاره او پټه ویرېږي. د اسلام خور پیغمبر ﷺ امانتدار او رښتینی سوداګر داسې ستایلی دی او فرمایي: له ابن

عمر رضي الله عنه څخه روایت دی، چې آنحضرت ﷺ فرمایلي دي: رښتیا ویونکی او امانتدار مسلمان سوداګر د قیامت په ورځ کې له شهیدانو څخه ګڼل کېږي. له انس رضي الله عنه څخه روایت دی، چې پیغمبر ﷺ فرمایلي دي: څوک چې امانتدار نه وي، هغه ایمان نه لري او څوک چې په ژمنه وفا نه لري، هغه دین نه لري. د خوراکي توکو په سوداګرۍ کې یو له اساسي شرطونو څخه د کیفیت (څرنګوالی)، پاکوالي او د خوراکي توکو د تولید له پړاوه بیا بازار ته تر وړاندې کولو پورې د توکو د روغتیا په برخه کې د پاملرنې مسئله ده، مسلمان سوداګر، چې د خوراکي توکو په سوداګرۍ باندې بوخت وي، د خوراکي توکو د کیفیت په اړه باید تل رښتیا ویونکي وي او کوشښ وکړي، چې د لوړ کیفیت خوراکي توکي بازار ته وړاندې کړي. همدارنګه له مسلمان سوداګر څخه د دې هیله کېږي، لکه څرنګه چې پاکوالی د ایمان برخه ده، نو د خوراکي توکو د نظافت او روغتیا په برخه کې تر اخري بریده کوشښ وکړي.

ب- له دروغو تبلیغاتو څخه ډډه کول: مسلمان

سوداګر باید د خپل مال او سوداګرۍ په برخه کې د خپلو مالونو له بې ځایه ستاینې څخه ځان وساتي او هغه څه چې په ستایلو نه ارزې، باید په اړه یې تبلیغ ونه شي، چې دا خپله هم د یوه مسلمان سوداګر د رښتینولي یوه برخه جوړوي. دغه چاره په ځانګړي ډول، د خوراکي توکو د سوداګرۍ په برخه کې په پوره ډول صدق کوي. هغه سوداګر، چې د خوراکي توکو په سوداګرۍ بوخت دی، باید د خوراکي توکو له هغسې پیژندنې او ستاینې څخه ډډه وکړي، چې په هغه نه ارزې او په اړه یې له دروغ ویلو څخه ځان وساتي، له دې ډلې څخه پوډري شیدې او تیار شوي خواړه، لکه: د کوچنیانو لپاره سربلاک، چې د هغوئ کارول د کوچنیانو روغتیا ته زیان رسوي او له هغوئ څخه په ځلونو د مور شیدې ارزښتمنې دي. همدارنګه د بسته بندي شوو خوراکي توکو کارول، گاز لرونکي نوشابه او انرژي ګانو او د مصنوعي میوو اوبه، چې ګڼ شمیر زیانونه لري، چې مسلمان سوداګر باید د خپلو مشتریانو د ډیرولو لپاره د هغوئ په اړه له دروغ

ویلو او په هغو پورې د دروغو صفتونو له تړلو څخه ځان وساتي.

ج- دیندارو خلکو ته وخت ورکول او په

معامله کې ښه چلند کول: که چېرته پلورونکی دا تشخیص کړي، چې اخیستونکی دیندار دی او د مال د اخیستلو لپاره یې مالي وضعیت ښه نه دی، نو باید له هغه څخه ژر د پیسو غوښتنه ونه شي او دغه چاره وځنډول شي. په دې اړه الله تعالی ﷻ فرمایلي دي: که چېرته اخیستونکی تنګ لاسی و، نو باید د مال تر پيدا کولو پورې وخت ورکړل شي. د اسلام پیغمبر په یوه حدیث کې فرمایلي دي: الله تعالی، آساني راوستونکي کسان، ځوانمرد او زغم لرونکي کسان خوشوي، که چېرته یو شي پلوري ځوانمرد او صبرناک وي او که چېرته یې اخلي هم ځوانمرد او صبرناک وي او که چېرته یو چاته څه ورکوي هم صبرناک او همدارنګه که چېرته له چانه یوشی وغواړي هم ځوانمرد او صبرناک وي، زموږ په ګران هیواد کې چې له نیم څخه ډیر خلک یې د بیوزلۍ تر کرښې لاندې ژوند کوي، نو محترم سوداګر، باید د ځوانمردۍ دغه اصل په ځانګړي ډول د خوراکي توکو د خرڅلاو په برخه کې په پام کې ونیسي او مراعات یې کړي.

د- د معاملي د فسخ منل: پیغمبر ﷺ فرمایلي

دي: څوک چې د مسلمان ورور رد کړل شوی معامله ومي، الله تعالی به د قیامت په ورځ د هغه له ګناهونو او خطاوو څخه ورتیر شي. ددې حدیث شریف په رڼا کې پلورونکی باید د خپل مال د رد په وخت کې چې یو بل څوک یې له اخیستلو وروسته ورته راوړي او

سم او پر ځای دلایل ورته ووايي، باید وپي مني او دا لازم نه دی، چې د هغه څخه خپل رضایت څرګند کړي، چې مسلمان ورور ته یې زیان وي. که

چېرته د پلورونکو د خوراکي توکو د خرڅلاو په وخت کې د معیار نشتوالی ته پام شی او پوه شي، چې د خلکو روغتیا ته زیان رسوي: که چېرې دغسې خوراکي توکي ده ته بیا راوړل کېږي، نو باید د دغسې توکو د تړون د

فسخ (رد) په برخه کې د اسلام د مبارک دين له غوښتنې سره سم، عمل وکړي.

هـ - له احتکار څخه ډډه کول: يو مسلمان سوداگر د خوراکي توکو د بيو د لوریدو په لټه کې بايد ونه اوسي او بايد په همدې هيله باندې خپل مالونه ذخيره نه کړي، په داسې حال کې، چې خلک ورته سخته اړتيا لري. پيغمبر ﷺ په يوه حديث شريف کې فرمايلي دي: محتکر انسان څومره بد دی؛ هغه څوک چې د الله تعالی جل جلاله له لوري د شيانو د قيمتونو په ښکته کيدو خپه او په لوریدو يې خوشحاله کېږي څرنگه چې د خوراکي توکو د امنيت له اړخونو څخه يو هم د خوراکي توکو شتوالی او خوړو ته لاسرسی دی، نو پر دې بنسټ، د خوراکي توکو په احتکار سره هغوئ ته لاسرسی ستونزمن کېږي، چې په پايله کې د خوراکي توکو له نامنی سره خلک مخ کېږي.

و- د توکو د عيب نه پټول: پيغمبر ﷺ د يوه دوکان تر مخ و چې په هغه کې غنم يا وربشې هرڅيدلې تېريده، چې په دغه دوکان کې موجود توکي د پيغمبر ﷺ د حېرانتيا لامل شو. انحضرت ﷺ ودرېدلو او لاس مبارک يې په دغو توکو دننه کړ او په هغه کې يې لنډوالی وليدل او وېې فرمايل: دا لنډوالی د څه شي دی؟ هغه کس ورته وويل، چې د بارن لنډوالی ورسيدلی دی. رسول اکرم ﷺ وفرمايل: ولې لنډه غله پورته نه ږدې، چې خلک يې وويني؟ هر څوک چې له موږ مسلمانانو سره خيانت کوي، هغه زموږ له ډلې څخه نه دی. د خوراکي توکو د امنيت په برخه کې يو مهم بحث د خوراکي توکو سمه ساتنه ده. که چېرته خواره سالم نه وي، د گټې پر ځای د انسان روغتيا ته زيان رسوي. کله کله داسې هم ليدل شوي دي، چې د هيواد ځينې سوداگر او پلورونکي د ډير ټيټ کيفيت لرونکي او ياهم خراب خوراکي توکي د گټورو او سالمو خوراکي توکو په نامه خرڅوي.

مسلمان سوداگر ته لازمه ده، چې لومړی خو حلال، گټور او سالم خوراکي توکي بازار ته وړاندې کړي او که چېرته خوراکي توکو خپل کيفيت په هر دليل له لاسه ورکړی وي، نو هغه دې بازار ته نه وړاندې کوي او د وړاندې کولو مخنيوی دې وکړي، ترڅو چې الله تعالی ﷻ او رسول الله له دوی څخه خوشحاله شي.

د خوړو د امنيت په ښه والي کې مرسته: د انسان د ژوند د ټولو اړخونو په ځانگړي ډول د خوراکي توکو په برخه کې د ښه والی او يوه بل سره مرسته د اسلام او شريعت له لازمو لارښوونو څخه دی، لکه څرنگه چې الله تعالی ﷻ فرمايلي دي: کوم کارونه چې د نيکي او خدای پالنې دي، په هغو کې له ټولو سره مرسته وکړئ او کوم کارونه چې گناه او تېری وي، په هغو کې د هيچا ملاتړ مه کوئ. له الله څخه وپريږئ، د الله عذاب ډير سخت دی. د مسلمانانو تر منځ يو له بل سره د مرستې او کومک په برخه کې په ډيرو احاديثو کې ټينگار شوی دی. له ابوذر رضی الله عنه څخه روايت دی، چې وايي: دوست مې (يعني رسول الله) د دې لارښوونه راته وکړه او راته وېې فرمايل: هروخت کې شورو تياروئ، اوبه يې لږ ور ډيرې کړئ او له هغه څخه خپلو گاونډيانو ته يوه چمچه ورکړئ. د اسلامي ټولنې ټول غړي (ښځه او نر) ټول بنسټونه (دولتي او شخصي) په ځانگړي ډول (د سوداگر، شتمنو، بزگرانو او...) مکلف دي، چې تر خپل لاس لاندې کسانو سره مرسته او د مسؤليت شعور ولري او يو د بل ستونزې او کړاوونه د ځان وگټي او د خپل وس او توان په اندازه يې پر غاړه واخلي. يوه بل سره مرسته وکړئ او له نورو سره د مرستې هيله له ځان سره ولرئ. په حديث شريف کې راغلي دي: يعني، هيڅ يوه له تاسو څخه کامل مؤمن نه گنل کېږي، ترڅو هغه څه، چې يې د ځان لپاره خوښوي، د خپل مسلمان ورور لپاره هم خوښ کړي. دغه رنگه يو مسلمان د بل مسلمان له مرستې پرته خپل دنيايي او اخروي کارونه په ښه ډول نه شي ترسره کولی او نه هم په يوازې ځان کولای شي، چې د ستونزو او کړاوونو په وړاندې مقاومت وکړي، چې بالاخره دنيا او آخرت ټول کارونه يو د بل له مرستې پرته نه شي ترسره

کيدلی، يوه بل سره د مرستې، همکاري، پاکوالي، لږ خوړو او له ډير خوراک څخه د ډډه کولو، د بوټو، ميوو او نورو خوراکي توکو د ځانگړتياوو او همدارنگه نورو روغتيايي لارښوونو په اړه ډير زيات حديثونه راغلي دي، چې په هغو کې د خپل بدن روغتيا او سلامتيا واجب گنل شوې ده؛ آن په عبادتونو کې هم، لکه روژه يا فرضي حج، چې په ځينو حالتونو لکه سخته ناروغی او يا چې له ښځې سره کوم شرعي محرم نه وي، نه يوازې دا چې پرېښودل يې روا دي، بلکې واجب دي، چې پرېښودل شي، په دغسې حالتونو کې واجب کار په حرام کار باندې بدلېږي. نو د ټولنې هر سالم او پوه انسان مسؤليت لري، چې له خپلو خوړو څخه خبر وي او د خپل بدن د اړتيا وړ څيزونو، په ځانگړي ډول د خوړلو په برخه کې وپېژني او د خپل ځان ډاکټرواوسي او خپل ځان درملنه په خوړو سره وکړي. هر انسان د خپل وس او توان په کچه مکلف دی، چې د خوراکي توکو د ښه والي په برخه کې د ځان او نورو په وړاندې خپل انساني او اسلامي مسؤليت ترسره کړي. بزگران په کښت او کرکيله کې او سوداگر له کمي او کيفي پلوه د خوراکي توکو په توليد او توريد او همدارنگه دکانداران يې له احتکار پرته د ساتنې او د لږ گټې په ترلاسه کولو سره بازار ته يې په وړاندې کولو سره اقدام وکړي، د اسلام مقدس دين د خپلو خوراکي توکو نومونه اخيستلې دي، د بيگلې په ډول: غنم، پياز، هورده (سیر)، غوښه، ماهی، شيدې، شات (عسل)، انار، مڼه، انگور، انځر، زيتون، خرما او داسې نور، چې دا د ټولو خوراکنونو په سر کې ځای لري او د لگښت له مخې بنسټيز ارزښت لري. پردې بنسټ، د کيفيت او کميت له مخې د خوراکي توکو ښه والی، د انسانانو (کوچنيانو او لويانو) د روغتيا او سلامتيا په برخه کې اساسي رول لري، چې موږ ټول بايد په دې برخه کې خپل ديني او ايماني دنده ترسره کړو.

تکفیر، ارتداد و الحاد

از دیدگاه شریعت اسلامی

قسمت سوم:

مولوی عبدالعزیز

۲- جهل:

الله متعال می فرماید:

﴿رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾
النساء: ۱۶۵

« پیامبرانی مژده رسان و بیم دهنده (برانگیختن) تا مردم پس از ارسال پیامبران، عذر و بهانه ای در برابر الله نداشته باشند. و الله، غالب باحکمت است.»

در آیه ی دیگری می فرماید:

﴿وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّى نَبْعَثَ رَسُولًا﴾
الاسراء: ۱۵

« و تا پیامبری نفرستیم، هیچ کس را عذاب نمی کنیم.»

پس جهل، یکی از موانع تکفیر اشخاص است؛ زیرا ایمان، به علم و آگاهی بستگی دارد و علم به آن چه که فرد بدان ایمان می آورد، یکی از شرایط ایمان به آن چیز به شمار می آید.^(۱)

سپس شیخ الاسلام ابن تیمیه رحمته الله در این مورد می گوید: « امکان دارد گوینده آن تازه مسلمان یا بیابانگرد باشد و از تمدن و همنشینی با مسلمانان دور باشد، چنین کسی به خاطر انکار کردن یکی از ضروریات دینی تکفیر نمی شود، تا روزی که حجت بر وی ثابت نشود، امکان دارد

آن شخص چنین نصوصی را اصلاً نشنیده و یا شنیده و برایش ثابت نشده باشد، یا این که به ظن خود دلیلی معارض آن را در دست دارد که به موجب آن تأویل نص را می نماید - هرچند که اشتباه باشد- و بعد می گوید: - من همیشه داستان آن مرد که در صحیحین آمده ذکر کرده ام که گفته است: هرگاه مُردم مرا بسوزانید سپس خاکستر مرا در دریا اندازید چون به خدا قسم اگر خدا به من دست یابد مرا چنان عذاب می دهد... در این حدیث می بینی که آن مرد در قدرت خدا و زنده شدن خود شک داشته، بلکه عقیده اش بر این بوده که زنده نمی گردد، و چنین شک و عقیده ای به اتفاق مسلمین کفر است ولی چون نسبت به آن جاهل بوده اما مؤمن به خدا و ترس خدا را در دل داشته خدا او را بخشیده است، و آن کس که اهل اجتهاد است و از روی اجتهاد تأویل می کند، در همان حال بر پیروی از رسول الله حریص است، از آن مرد به مغفرت خداوند سزاوارتر است»
تخریج حدیث قبلاً ذکر شد.

با این توضیح تفاوت میان قول و قائل و فعل و فاعل روشن شد، بنابراین نمی توان گوینده و فاعل هر قول یا فعلی کفری یا فسقی را حکم به کفر و فسق کرد، تا وقتی در مورد گوینده و قولی که گفته

و یا تأویلی که دارد معلومات دقیق نداشته باشیم.

۳- عجز و ناتوانی:

الله متعال می فرماید: ﴿وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمُ أَهْلُهَا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا﴾
النساء: ۷۵

« شما را چه شده که در راه الله پیکار نمی کنید و برای رهایی مردان و زنان و کودکان مستضعف نمی جنگید که می گویند: «ای پروردگارمان! ما را از این شهر که مردمش ستمکار اند، بیرون ببر و برایمان از نزد خویش کارساز و یآوری مقرر بگردان.»

پس آنان در برپا داشتن دینشان ناتوان بودند؛ از این رو آن چه که توانش را نداشتند، از آنان ساقط گردید..

در آیه ی دیگری می فرماید:

﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّيْنَاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيهِمْ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَسِعَةً فَهَاجِرُوا فِيهَا قَالُوا لَيْتَكُمَاؤُنْهُمْ جَهَنَّمَ وَنَارُهَا مَصِيرًا﴾
الأنعام: ۹۳

وَأُولَٰئِكَ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا
فَأُولَٰئِكَ عَسَىٰ اللَّهُ أَن يَغْفُو عَنْهُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَفُوًّا
كَافُورًا
النساء: ۹۷ - ۹۹

« به راستی فرشتگان، هنگام قبض روح کسانی که (با ترک هجرت) به خویشتن ستم کردند، می گویند: در چه وضعی بودید؟ پاسخ می دهند: ما در زمین، مستضعف بودیم. می گویند: آیا زمین پروردگار پهناور نبود که در آن مهاجرت نمایید؟ جایگاهشان دوزخ است و چه بد جایگاهی است! مگر آن دسته از مردان و زنان و کودکان مستضعف و ناتوان که چاره ای ندارند و راهی نمی یابند؛ امید است که الله آنان را ببخشد؛ و الله بخشاینده ی آمرزنده است.»

این آیات درباره ی گروهی از مؤمنان نازل شد که ایمانشان را پنهان می کردند و توانایی هجرت نداشتند؛ پس خداوند - عزوجل - عذرشان را پذیرفت.^۲

مثال دیگری برای عجز و ناتوانی، این است که نجاشی پادشاه مسیحیان در حبشه بود. قوم او در گرویدن به اسلام از او اطاعت و پیروی نکردند و جز افراد کمی از آنان، همراه او اسلام نیاوردند. وقتی وفات یافت، پیامبر ﷺ در مدینه بر او نماز جنازه خواند. همراه مسلمانان به مصلی رفت و آنان را به چند صف تقسیم کرد و

بر نجاشی ﷺ نماز جنازه خواند و وفات او را به اطلاع مسلمانان رساند و فرمود: (تُؤْفَى الْيَوْمَ رَجُلٌ صَالِحٌ مِنَ الْحَبَشِ فَهَلُّمُوا فَصَلُّوا عَلَيْهِ).^۳

یعنی: «امروز مرد صالحی از حبشه وفات یافته است؛ پس بیایید و بر او نماز بخوانید»؛ در حالی که نجاشی ﷺ به دلیل ناتوانی،

« به راستی از اهل کتاب کسانی هستند که در عین فروتنی در برابر الله، به الله و آن چه به سوی شما و ایشان نازل شده است، ایمان می آورند و آیات الهی را به بهای اندکی معامله نمی کنند. پاداش چنین کسانی نزد پروردگار شان است. و الله، خیلی زود به اعمال بندگان رسیدگی می کند.»

فرعون آورده و وضعیت زن فرعون، از همین نوع است؛ هم چنین نوع ارتباط یوسف صدیق ﷺ با اهالی مصر که کافر بودند و آن بزرگوار نتوانست تمامی احکام دین الله را به اجرا درآورد، از همین نمونه می باشد؛ زیرا او، آنان را به سوی توحید و ایمان دعوت کرد، ولی آنان دعوتش را اجابت نکردند...»^۵

نصوص فوق به طور صریح دلالت دارد، هرکس از ادای تکالیف و دستورات دینی ناتوان باشد و در حد توان، تقوای الهی پیشه سازد، معذور است و به خاطر ترک آن دستورات، بازخواست نمی شود.

۴- اجبار:

الله ﷻ می فرماید:

﴿مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أَكْرَهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِنَ اللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾
النحل: ۱۰۶

« هرکس پس از ایمان آوردن کافر شود، (گرفتار عذاب می گردد)؛ جز آن که به کفر مجبور شود و قلبش به ایمان، آرام و مطمئن باشد؛ ولی کسانی که سینه ی خویش را برای پذیرش کفر گشوده اند، خشم و غضب الله بر آن هاست و عذاب بزرگی در پیش دارند.»

اجبار، عبارتست از این که شخصی

بسیاری از دستورات و احکام اسلام را انجام نداده بود؛ او هجرت و جهاد نکرد؛ بلکه روایت شده که او حتی نمازهای پنج گانه را هم نخواند و رمضان را روزه نگرفت و زکات نداد؛ زیرا اگر این دستورات را انجام می داد، مسلمان بودنش فاش می شد و آن گاه قومش، او را سرزنش می کردند و او هم توانایی مخالفت با آنان را نداشت و به طور قطع می دانست که نمی تواند مطابق قرآن میان آنان، حکومت کند؛ زیرا قومش در این امر از او پیروی نمی کردند و او را تأیید نمی نمودند. - با این حال، الله متعال این ها را از اهل کتاب قرار داده است که به پیامبر ایمان آوردند؛ الله متعال می فرماید: ﴿وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَتَبَ لَمْ يَزَالُوا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ خَشِيعِينَ لِلَّهِ لَا يَسْتَرْوْنَ بِعَاقِبَتِ اللَّهِ ثُمَّ قَلِيلًا أُولَٰئِكَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ﴾
آل عمران: ۱۹۹

« به راستی از اهل کتاب کسانی هستند که در عین فروتنی در برابر الله، به الله و آن چه به سوی شما و ایشان نازل شده است، ایمان می آورند و آیات الهی را به بهای اندکی معامله نمی کنند. پاداش چنین کسانی نزد پروردگار شان است. و الله، خیلی زود به اعمال بندگان رسیدگی می کند.»

عده ای از علما گفته اند: این آیه، درباره ی نجاشی ﷺ نازل شده است.^۴ اخباری که خداوند از وضعیت مؤمن آل

را به کاری دستور دهند و چنانچه از انجام آن خودداری کند، با چیزی از قبیل: ضرب و شتم، زندان، مصادره ی اموال یا محرومیت های اجتماعی و قطع حقوق و امثال آن، مواجهه گردد»^۶.

شروط تحقق اجبار چهار مورد است:

اول: اجبارکننده بتواند تهدید خویش را اجرا کند و شخص مجبور، از دفع تهدید - هرچند از طریق گریختن، - عاجز و ناتوان باشد.

دوم: شخص مجبور، احتمال قوی بدهد که در صورت امتناع و خودداری از انجام آن کار، اجبارکننده تهدید خویش را اجرا می کند.

سوم: آن چه که تهدیدکننده بدان تهدید نموده است، فوراً یا در زمان خیلی نزدیک، عملی باشد؛ یا معمولاً اجبارکننده، انجام تهدیدش را به تأخیر نمی اندازد و حتماً آن را اجرا می کند.

چهارم: هیچ نشانه ای از اختیار برای شخص مجبور، وجود نداشته باشد.^۷

۱/۷- تأویل:

تأویل در لغت: از اول - به فتح هرسه حرف - گرفته شده که، معنای بازگشت و رجوع را می دهد، انگار که آیه به معانی محتمل خود بازگردانده می شود، و به قولی: از ایاله است؛ یعنی سیاست؛ گویا تأویل کننده آن کلام را تدبیر کرده و معنی آن را در جای خودش قرار داده است.

تأویل در اصطلاح:

تفسیرهای متعدد برای تأویل صورت گرفته است که ذیلاً بیان می گردد:

اول: تأویل در اصطلاح یعنی باز گردانیدن چیزی با علم و یا عمل به سوی مراد حقیقی آن است، و از همین قبیل است قول بسیاری از سلف که می

گویند: (هذه ذهب تأويلها، وهذه لم يأت تأويلها) «این چیزی است که تأویل آن گذشته است، و این چیزی است که تأویل آن نیامده است».

و تأویل به همین معنا در کتاب و سنت استعمال گردیده است، الله ﷻ می فرماید:

﴿هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُ يَوْمَ يَأْتِي تَأْوِيلَهُ يَقُولُ الَّذِي كُتِبَ لَهُ مِنْ قَبْلُ قَدْ جَاءَتْ رُسُلُنَا بِالْحَقِّ﴾
الأعراف: ۵۳

«آیا (افراد بی باور) انتظار جز این را دارند که سرانجام تهدیدهای کتاب خدا را مشاهده کنند (عقاب و عذاب موعود او را هم اینک ببینند؟). روزی چنین سرانجامی فرا می رسد (و عقاب و عذاب خدا گریبانگیرشان می گردد. در آن روز) آنان که در دنیا آن را فراموش کرده اند و پشت گوش انداخته اند، می گویند: بیگمان پیغمبران پروردگارمان آمدند و حق را با خود آوردند (و ما و دیگران را به سوی آن دعوت کردند، ولی ما بدان کافر شدیم و اکنون پشیمانیم و راه چاره ای برای خود نمی دانیم)، و از همین قبیل است قول عائشه ﷺ که می فرماید: (کان رسول الله صلى الله عليه وسلم يكثر أن يقول في ركوعه وسجوده: سبحانك اللهم ربنا ولك الحمد اللهم اغفر لي، يتأول القرآن).^۸»

عائشه ﷺ روایت می کند که رسول الله در رکوع و سجده خود: (سبحانك اللهم ربنا ولك الحمد...) می خواند، - عائشه می گوید (رسول الله به این عمل خود معنای آیات قرآن را که در آن به رسول الله امر شده بود که تسبیح بگوید و مغفرت بخواهد را عملاً بیان نمود.

معنی دوم: اکثر متقدمین اهل تفسیر و سلف از فقها و اهل حدیث تأویل را مرادف تفسیر و بیان می دانند و از همین قبیل است قول ابن جریر و غیر او که در کتاب های تفسیرشان میگویند "قول در تأویل آیه این است" و بعد تفسیر آیه را بیان می کنند.

معنای سوم: معتزله، جهمیّه، متکلمین، صوفیه و باطنیه می گویند: تأویل عبارت از برگرداندن لفظ از احتمال راجح به سوی احتمال مرجوح به خاطر دلالتی است که موجب این امر می شود.

علماء متأخرین اصول و فقهاء و متکلمین این نوع تعبیر را در معنای تأویل بکاربرده و نزدشان شایع شده است، از اینجهت است که میگویند: تأویل بر خلاف اصل است و تأویل محتاج بدلیل است.

أنواع تأویل:

(تأویل خالی از سه حالت نیست:

اول این که تأویل می شود لفظ از احتمال ظاهری به دلیلی که صحیح است در نفس الامر:

مثل تأویل که در این قول الله ﷻ است:

﴿إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ﴾^۹؛ «یعنی وقتیکه اراده قیام به طرف نماز را نمودید، این تأویل را تأویل صحیح قریب می گویند.

نوع دوم: تأویل است که لفظ از ظاهرش تغیر داده می شود و تأویل کننده آن را دلیل می داند، حال آنکه درحقیقت دلیل نیست، این نوع تأویل را علماء تأویل فاسد میدانند، مثل تأویل که در حدیث: (أیما امرأة نکحت بغیر إذن ولیها فنکاحها باطل.)

«مرد بآن زن صغیره است».

و نوع سوم آن است که پیغمبر (ص) تغییر داده می شود لفظ از

ظاهرش بدون دلیل، این نوع تأویل را بازی نمودن و بی اعتنائی به آیات الله ﷻ می گویند،

برای تأویل صحیح شرط

هایی است که وجود آنها ضروری است.

شرط اول: این است که لفظ احتمال داشته باشد برای معنای که مأول مطابق آن لفظ را تأویل نموده است در لغت عرب.

شرط دوم: وقتی که لفظ احتمال برای معنای که مأول نموده است داشته باشد برای مأول اقامه دلیل جهت تعیین معنای تأویل شده ضروری است، زیرا گاهی لفظ چندین معنادار دارد، و تعیین معنای مقصود احتیاج به دلیل دارد.

شرط سوم: ثابت نمودن صحت دلیلی است که دلالت به مراد بودن غیر معنای حقیقی دارد، زیرا دلیل مراد بودن معنای حقیقت و ظاهر پابرجاست، و عدول از آن بدون دلیل قوی درست نیست.

شرط چهارم این است که: دلیل تأویل که دلالت به مراد بودن غیر معنای حقیقی و ظاهری دارد، بدون معارض باشد.

- معالم اصول الفقه عند اهل السنة: ۳۸۶-
- أخرجه أبو داود (۱۹۰/۲) - شماره:
(۲۰۸۵)، والترمذي (۴۰۷/۳) - شماره: (۱۱۰۲)
، شيخ الألباني حديث را "صحیح گفته است - معالم
اصول الفقه عند اهل السنة: ۳۸۶-
- معالم اصول الفقه عند اهل السنة: نفس
الصحيفة-

نکات، ضروری در مورد تأویل صحیح:

۱- تأویل صحیح آن است که نصوص به آن دلالت کند و سنت نبوی ﷺ نیز به تأیید آن آمده باشد، و تأویل باطل آن است که خلاف نصوص کتاب و سنت باشد.

۲- الفاظ کتاب و سنت بر ظاهر دلالت شان حمل می شود مگر در صورت که دلیل و قرینه تأویل موجود باشد.

۳- دلیل که دلالت به صرف

لفظ از معنای ظاهری می کند چند درجه است:
اگر احتمال قریب بود ادنی دلیل کفایت می کند.

و اگر احتمال بعید بود دلیل قوی برای تأویل ضرورت است.

و اگر احتمال متوسط باشد ضرورت به دلیل متوسط است.

۴- و در وقتی که برای تأویل دلیل صحیح وجود نداشته باشد تأویل و صرف لفظ از ظاهر آن ممتنع بوده، و این قسم تأویل مردود می باشد.

- معذور بودن به تأویل

معذور بودن به تأویل از جمله مواردی است که فقهاء امت در آن اتفاق دارند مثل معذور دانستن به سبب خطا که قبلاً ذکر شد، اما اختلاف دارند در حدود تأویلی که عذر در آن پذیرفته می شود و تأویلی که عذر صاحبش در آن پذیرفته نمی شود، این حزم در این مورد می گوید: "شخصی را که از رسول الله امری به طریق ثابت برسد و حال آنکه مسلمان است، و در آن امر به خلاف هدایت رسول الله عمل نموده و آن را تأویل نماید، و یا نص را که از رسول الله به او رسیده به نص دیگر رد نماید، و تا وقتی که دلیل خطا برایش در ترک آنچه ترک نموده، و یا در عمل به آنچه عمل نموده توضیح نشود، آن شخص معذور بوده و اجر برایش داده می شود، نسبت قصدی که برای رسیدن به حق دارد، و جهلی که در معرفت حق دارد، اما اگر شبه و خطایش برایش بیان گردد، اما باوجود آن اصرار به خطای خود نموده و عناد نماید تأویل اش صحیح نیست و عذرش پذیرفته نمی شود.

- اما تأویلات فاسد و مذموم که عذر صاحبی پذیرفته نمیشود، مثل تأویلات باطنیه که اوامر و اخبار قرآن را تأویل میکنند و تأویلات فلاسفه و امثال آنها که در حقیقت

تأویلات شان تکذیب و انکار دین است اجمالاً و یا تفصیلاً، و یا تکذیب اصلی است که دین بدون آن متحقق نمی شود مانند انکار فلاسفه از حشر اجساد و یا قول آنها که می گویند الله ﷻ علم به جزئیات ندارد، و تأویلات معتزله در مورد آیات قدر و صفات الهی، و یا تأویل نمودن فرائض و احکام به نحوی که فرائض و احکام را از حقیقت و ظاهرشان بیرون کند، و یا اعتقاد به الوهیت بعضی بشر مثل اعتقاد غلات در مورد علی ﷺ که همه ای این تأویلات فاسد و مذموم اند.»^۹

- ۱/۸ - تقلید.

تقلید در لغت: انداختن چیزی در گردن که به اطراف گردن احاطه کند. پذیرفتن قول مجتهد را تقلید گفته می شود زیرا مقلد قول مجتهد را مثل قلاده در گردن خود پذیرفته و نهاده است. ادامه دارد...

مآخذ:

- ۱- (- همان مرجع، (۱/ ۲۶۱)
- ۲- مجموعة الفتاوى: ۱۹/ ۲۱۹-)
- ۳- بخاری: ۱۳۲۰- مسلم: ۹۵- مسند احمد: ۱۴۱۵۰).
- ۴- ابن کثیر: ۱۹۴/۲- المنیر فی العقيدة والشریعة: ۲۱۴/۴- البغوی: ۱۵۵/۲)
- ۵- التفسیر الحدیث: ۳۷۰/۴- المنیر فی العقيدة والشریعة: ۱۱۸/۲۴- - تفسیر أبی سعود: ۲۷۴/۷- ابن کثیر: ۱۴۰/۷).
- ۶- التفسیر الحدیث: ۱۴۷/۴- فتح الباری: ۳۱۳/۱۲-
- ۷- التکفیر وضوابطه: ۶۲/۱- عقيدة المسلم فی ضوء الكتاب والسنة: ۸۰۱/۲- قضية التکفیر بین أهل السنة و فرق الضلال فی ضوء الكتاب والسنة: ۳۴/۱-
- ۸- بخاری: شماره: ۸۱۷- مسلم: شماره: ۴۸۴).
- ۹- مجموعة الفتاوى: ۶۷/۳- ۳۵۵/۶- نواقض الإيمان الاعتقادية: ۲۵۸/۱- التکفیر بین أهل السنة و فرق الضلال فی ضوء الكتاب والسنة: ۲۸- معالم أصول الفقه عند أهل السنة والجماعة: ۳۸۶- المَهْدَبُ فی عِلْمِ أُصُولِ الْفِقْهِ الْمُقَارَن: ۱۲۱۱/۳- ۱۲۱۱- المعنی: ۱۲/۹).

احکام تدفین

قسمت اول:

برگرفته از کتاب الموسوعة الفقهية الكويتية

مترجم: مولوی عنایت اللہ شریفی

تعریف دفن: دفن در لغت به معنی برابری، ستر و پوشش می باشد چنانچه گفته میشود: ۱- دَفَنَ الْمَيِّتَ وَارَاهُ، وَ دَفَنَ سَرَّهُ: أَي كَتَمَهُ^(۱).

یعنی جسد مرده دفن شد، یا پوشانیده شد اسرار وی.

و در اصطلاح: برابر کردن و یا پوشانیدن میت، یا جابجا نمودن جسد بی روح میت در میان خاک می باشد.^(۲)

حکم مؤجز دفن

۲- دفن مسلمان از دیدگاه شریعت اسلام فرض کفائی می باشد به قول اجماع در صورت امکان و دلیل بر وجوب آن آنست که: این امر از توارث مردم از زمان حضرت آدم علیه السلام تا امروز ادامه دارد. انکار، عدم تدفین میت و خلاف آن زشت دانسته میشود.

اولین کسی که اقدام به دفن انسان میت در کره خاکی انجام داد قاییل فرزند حضرت آدم علیه السلام بود که بعد از زمان قتل برادرش هابیل چنانچه در قول الله تبارک و تعالی آمده است:^(۳)

﴿ فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُ فَأَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِي الْأَرْضِ لِيُرِيَهُ كَيْفَ يُورِي سَوْءَ أَخِيهِ قَالَ يُوتِلَوْا خَبْرًا قَالَ بَلَىٰ أَن أَوَّلَ مَا لَمَسَنِي أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَذَا الْغُرَابِ فَأُورِي سَوْءَ أَخِي فَأَصْبَحَ مِنَ النَّكِدِينَ ﴾^(۴)

۳۱ (بعد پس نفس) سرکش) او تدریجاً کشتن برادرش را در نظرش آراست و او را مصمم به کشتن کرد، و) عاقبت به ندای وجدان گوش فرا نداد و) او را کشت! و از زیانکاران شد) و هم ایمان

خود را و هم برادرش را از دست داد). (بعد از کشتن، نمی دانست جسد او را چه کار کند) پس خداوند زاغی را فرستاد (که زاغ دیگری را کشته بود) تا زمین را بکاود و بدو نشان دهد چگونه جسد برادرش را دفن کند. (هنگامی که دید که آن زاغ چگونه زاغ مرده را در گودالی که کند پنهان کرد) گفت: وای بر من! آیا من نمی توانم مثل این کلاغ باشم و جسد برادرم را دفن کنم؟! پس) سرانجام از ترس رسوائی و بر اثر فشار وجدان، از کرده خود پشیمان شد و) از زمره افراد پشیمان گردید.

اما اگر امکان دفن میسر نباشد، مانند: کسی که در کشتی بمیرد زمین خشکه نزدیک نباشد (وَ تَقْدِيرُ الْقُرْبِ: بِأَنْ يَكُونَ بَيْنَهُ وَ بَيْنَ الْبَرِّ مَدَّةٌ لَا يَتَغَيَّرُ فِيهَا الْمَيْتُ.) یعنی به اندازه ای مسافه قریب به حساب می آید که میت خراب نشود.

و امکانات به بر رسیدن هم دشوار باشد و همچنان تسهیلات لازمه نگهداری میت موجود نباشد و بر راکبین ضرر متوجه شود وی را غسل داده و کفن کرده و نماز بروی گذاریده، بر بحر رهایش کنند طوری که: بعضی از فقها چنان تصریح نموده اند: أَنَّهُ يُثَقَّلُ بِشَيْءٍ لِيَرْسُبَ، وَقَالَ الشَّافِعِيُّ: يُثَقَّلُ إِنْ كَانَ قَرِيبًا مِنْ دَارِ الْحَرْبِ، وَإِلَّا يُرْبِطُ بَيْنَ لَوْحَيْنِ لِيَحْمِلَهُ الْبَحْرُ إِلَى السَّاحِلِ، فَرُكْمًا وَقَعَ إِلَى قَوْمٍ يَدْفِنُونَهُ^(۴). یعنی میت به جرم ثقیل بسته

شود که تا زمین تأنشین گردد. و به نظر امام شافعی رحمته الله این امر در صورتی است که در نزدیکی دار حرب قرار داشته باشد اما اگر چنین نباشد وی را بر تخته بسته کرده رهایش کنند تا شاید برمسلمانانی سرخورد او را دفن نمایند.

مکان افضل برای دفن

۳- قبر، مکان بهتر برای دفن میت می باشد، زیرا مطابق سنت، مساعد شدن زیارت و دعای عابرین برای اموات در مکان دفن میسر است، مقبره شهرها از نگاه درجه بزرگ تر است. نسبت به غیر آن، مکروه است دفن کردن اموات در خانه اگر چه طفل هم باشد. اما حکم دفن حضرت محمد صلی الله علیه و آله در تحت بقعه مبارکه حجره ام المومنین عابشه صدیقه در جوار مسجد نبوی از خواص انبیاء اکرام است زیرا انبیای کرام در هر جای که قبض روح میشوند در همان مکان دفن میگردند.

و قَالَ ابْنُ عَبَّادٍ: وَ كَذَلِكَ الدَّفْنُ فِي مَدْفَنٍ خَاصٍّ كَمَا يَفْعَلُهُ مَنْ يَبْنِي مَدْرَسَةً وَنَحْوَهَا وَيَبْنِي لَهُ بِقَرْبِهِ مَدْفَنًا^(۵).

: ابن عابدین صاحب مکره می دانند دفن میت در جای خاص، چنانچه اشخاصی پیدا میشوند مدرسه می سازند و یا آبادی ساختمان عام المنفعه ای دیگری در پهلوی آن ادیره جدیدی را بناه میدارند.

دفن اموات در مسجد: مکروه می باشد به صورت صریح از

دیدگاه مذهب مالکیه که آن مسجد برای نماز خواندن اعمار گردیده باشد. اما از دیدگاه مذهب حنابلّه حرام می باشد علاوه بر آن در مدرسه، رباط، نیز از جهت آن که معین شدن برای وقف مشخص خودش و استفاده از وقف برخلاف تعیین وقف، واقف، همانند تدفین میت در ملک غیر حرام می باشد بدون اجازه مالک آن. بناءً لازم می آید نبش میت برای فارغ گردانیدن ملک غیر بخاطر دفع تجاوز و تدارک عمل به جهت وصیت واقف عمل لازمه انجام گیرد. میت بهتر است که در همان مدفنش به حال خودش گذاشته شود تا به حرمت و حقی که دارد در استخوان کالبد وی ضرر وارد نگردد.^(۶)

نقل میت از یک جای به جای دیگر

۴- از دیدگاه مذاهب حنفیه، شافعیه و حنابلّه مطلقاً جواز ندارد انتقال میت بعد از دفن آن از یک مکان به مکان دیگری.

ولی بعضی از علمای متأخرین مذهب حنفیه به جواز آن فتوا داده اند. به غیر از ابن عابدین رحمه الله که این قول را رد کرده است بناءً به استناد فتح: اتَّفَقَ مَشَايِخُ الْحَنْبَلِيَّةِ فِي امْرِأَةٍ دُفِنَ ابْنُهَا وَهِيَ غَائِبَةٌ فِي غَيْرِ بَلَدِهَا فَلَمْ تَصِرْ، وَأَرَادَتْ نَقْلَهُ عَلَى أَنَّهُ لَا يَسَعُهَا ذَلِكَ، فَتَجَوَّزَ بَعْضُ الْمُتَأَخِّرِينَ لَا يُلْتَفَتُ إِلَيْهِ. "تجویز و اتفاق مشایخ در مورد زنی که

فرزندش از او غائب بود که در شهری دیگری دفن گردیده بود، اراده و تلاش زیاد نموده بود که جسدش را انتقال دهد بخاطر عذر نرسیدن به زیارت مدفن فرزندش در آن مکان بعید، اما در این تجویز بعضی از علماء متأخرین موافقت ندارد.

اما مسئله انتقال حضرات

یعقوب و یوسف عليهما السلام از

شهر مصر به شام به دلیل اینکه

ایشان به همراهی پدران کرام ایشان باشند و دیگر اینک: فَهُوَ شَرْعٌ مِّن قِبَلِنَا ، وَلَمْ يَتَوَقَّرْ فِيهِ شُرُوطٌ كُؤْنِهِ شَرْعًا لَّنَا. آن امر شریعت من قبلنا ست و در مسئله مذکور با تمام شرایط برابر و پوره که مورد پذیرش شریعت ما قرار گیرد نیست.

انتقال اموات قبل از دفن آن از دیدگاه حنفیه بروایتی از امام احمد رحمه الله جایز است: عَنْ أَحْمَدَ أَنَّهُ لَا بَأْسَ بِنَقْلِهِ مُطْلَقًا، يَعْنِي بَاكِي (گناه) ندارد انتقال میت به هر صورتی که باشد. یعنی دور باشد و یا نزدیک ولی عده ای جواز انتقال میت را مشروط به مسافه کم تر از مسافه سفر میدانند. امام محمد رحمه الله مقید به اندازه مسافه یک الی دو میل (۱۸۰۰-۳۶۰۰ متر) می نماید.

دیدگاه جمهور علماء شافعیه و حنابلّه: عدم جواز نقل میت قبل از دفن از شهری به شهری دیگر است مگر به غرض صحیح، به رای امام اوزاعی و ابن منذر، اما روایت دیگری عبدالله ابن ملیکه نقل می کند: داستان از این قرار بود که عبدالله ابن ابی بکر رضی الله عنه در سرزمین حبشه در حال مسافرت وفات نمود و ایشان را بعد از وفات انتقال دادند و به مکه مکرمه دفنش کردند، زمانیکه حضرت عایشه رضی الله عنها در بالای قبرش حاضر شد، فرمود: "وَاللَّهِ لَوْ حَضَرْتُكَ مَا دُفِنْتَ إِلَّا حَيْثُ مِتَّ، وَلَوْ شِئْتُكَ مَا زُرْتُكَ" ^(۷)

قسم به ذات الله اگر من حاضر می بودم دفن نمی کردم مگر در آنجائیکه قبض روح گردیده بودی و اگر در وقت وفات حاضر می بودم و بالای قبرت حاضر نمی شدم. دفن میت در حضیره مکان وفاتش خوب و بهتر است بخاطریکه مشقت و تکلیف آن کم تر است. و از دید وقایه میت از تعفن و تغییر مطمئن تر می باشد، اما در صورت غرض صحیح و مصلحت شرعی انتقال آن جایز میگردد.

چنانچه امام شافعی رحمه الله می فرمایند: "لَا أُجِبُهُ إِلَّا أَنَّ يَكُونَ بِقُرْبِ مَكَّةَ، أَوِ الْمَدِينَةِ، أَوْ بَيْتِ الْمُقَدَّسِ. فَيُخْتَارُ أَنْ يُنْقَلَ إِلَيْهَا لِفَضْلِ الدَّفْنِ فِيهَا". من انتقال میت دوست ندارم مگر اینکه در قرب مکه، مدینه و بیت المقدس باشد،

اختیار می شود که به آن مناطق انتقال یابد، چون دفن در آن مناطق فضیلت دارد.

اما از دید گاه بعضی از اصحاب شافعیه مکروه می باشد، امام ابن تیمه و گروهی دیگر غیر از وی انتقال مرده را حرام می دانند.^(۸)

مذهب مالکیه: حکم به جواز مطلق آن دارند چه قبل از دفن باشد و یا بعد از دفن. لکن با شرایطی که عبارت انداز:

- ۱- از اثر گرمی و تکلیف امراض دیگر نفخ و انفجار نکند.
- ۲- هتک حرمت نشود.
- ۳- برای مصلحت باشد.

مانند: كَانَ يُخَافُ عَلَيْهِ أَنْ يَأْكُلَهُ الْبَحْرُ، أَوْ تُرَجَى بَرَكَهَ الْمَوْضِعِ الْمُنْقُولِ إِلَيْهِ، أَوْ لِيُدْفَنَ بَيْنَ أَهْلِهِ، أَوْ لِأَجْلِ قُرْبِ زِيَارَةِ أَهْلِهِ، أَوْ دَفْنٍ مِّنْ أَسْلَمَ بِمَقْبَرَةِ الْكُفَّارِ، فَيَسْتَأْذِنُ بِإِخْرَاجِهِ مِنْهَا، وَدَفْنِهِ فِي مَقْبَرَةِ الْمُسْلِمِينَ. فَإِنْ تَخَلَّفَ شَرْطٌ مِّنْ هَذِهِ الشُّرُوطِ الثَّلَاثَةِ كَانَ النَّقْلُ حَرَامًا.^(۹)

یعنی خوف خوردن حیوان بحری، یا برای توقع برکت موضع انتقال شده، یا برای قریب شدن جهت تیسیر زیارت اهل آن، یا دفن مسلمان به مقبره کفار. در این صورت تدارک اخراج و انتقال آن گرفته شود.

دفن شهید

به اتفاق ائمه مذاهب مستحب است دفن شهید در محل شهادتش: لِمَا رُوِيَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَ بِقَتْلِي أَخِي أَنْ يُرَدُّوا إِلَى مَصَارِعِهِمْ^(۱۰). وَأَنَّهُ يَنْزَعُ عَنْهُ. روایت است از حضرت پیا مبر اسلام امر فرمودند که به شهدای احد که برگردانند به جای معرکه و شهادت ایشان و خداوند رحمه الله آنها را از همان مکان دو باره بر میخیزاند در روز قیامت.

شهید با لباسش دفن می شود مگر آن اشیایی که از جنس خاک نباشد چنانچه حضرت عبدالله ابن عباس روایت می نمایند "أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَ بِقَتْلِي أَحَدٍ أَنْ يُنَزَعَ عَنْهُمْ الْحَدِيدُ وَالْجُلُودُ، وَأَنْ يُدْفَنُوا فِي ثِيَابِهِمْ بِدِمَائِهِمْ^(۱۱). یعنی حضرت پیامبر ﷺ امر فرمودند که از شهدای احد بیرون کرده شود از ایشان زره، لباس چرمی و دفن کرده شوند با لباسها خون هایشان (بدون غسل) دفن شهید با لباس و خونس امر حتمی است از نظر مذاهب حنفیه و مالکیه: مطابق عمل به ظاهر حدیث و به قول مذهب شافعی و حنابلہ بهتر است که ولی میت لباس های وی را بیرون نموده کفن نماید در غیر لاس^(۱۲). وَ تَفْصِيلُ ذَلِكَ فِي مُصْطَلَحِ : (شَهِيد) (وَتَكْفِين).

تدفین

در صورتی که در حرم مکه وفات نمود و یا تدفین شده باشد انتقال داده شود بخاطریکه محل دفن برای کفار نیست زیرا آنها اجازه ورود به این مکان را در حال حیات ندارند چه رسد به مرده ایشان از سبب بقای جیفه و نعش کافر بزرگتر است از حیث وجود زنده آنها این امر برهیچ صاحب خردی پوشیده نیست، اگرچه پادشاه وقت اجازه تدفین آن راهم صادر کرده باشد، اجازه امام وقت تأثیری در این مورد ندارد. اما اگر از هم پاشیده باشد و یا متفرق گردد جسد مدفون مذکور را بحال وی واگذارند و از انتقال صرف نظر نمایند (زیرا امکان تلویث و ثرایت مرض در حوالی ممکن است) حکم هذا بر حرم مدینه منوره به صورت مماثلت ثابت نمی گردد بخاطریکه نص شریف بر حرم مکه تخصیص دارد نه غیر آن.^(۱۳)

۵- حکم ادیره و یا مقبره شخصی

جهمور فقها جائز می دانند دفن خانوادگی را در یک مدفن (مقبره): لِقَوْلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا دَفَنَ عُثْمَانَ بْنَ مَطْعُونٍ: أَدْفِنُ إِلَيْهِ مَنْ مَاتَ مِنْ أَهْلِي^(۱۴) یعنی به قول و فرموده رسول الله. در مورد اتخاذ مدفن برای اهلش در جوار متوفی عثمان فرزند مظعون بعد از

تدفینش، حکمت در این مورد آن است که تسهیلات لازمه برای زیارت خانواده و سبب ترحم برای ایشان می باشد. اما در ترتیب دفن اموات سنت بر آن است که مقدم گذاشته شود اول پدر، باز به همین ترتیب دیگر در سن سال و فضیلت ایشان اگر ممکن باشد.^(۱۵)

۶- لاقح برحق تدفین اموات

نظر به قول جمهور فقهاء لایق و سزاوار است که زن را دفن نماید مردی از محارم آن که قریب ترین آنها باشد به سلسله ای ترتیب در نبود اقرب مانند: آنها ای که در حیات وی به او نگاه میکردند و محرم ایشان بودند، سفر میداشتند در مسافرت های که جائز بوده طوریکه آمده: لِمَا رُوِيَ عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَامَ عِنْدَ مَنِيرِ رَسُولِ أَكْرَمَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ تُوُفِّيَتْ زَيْنَبُ بِنْتُ جَحْشٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، فَقَالَ: أَلَا نَبِيَّ أَرْسَلْتُ إِلَيَّ النَّسْوَةَ مَنْ يُدْخِلُهَا قَبْرَهَا، فَأَرْسَلَنُ: مَنْ كَانَ يَحِلُّ لَهُ الدُّخُولُ عَلَيْهَا فِي حَيَاتِهَا، فَرَأَيْتُ أَنَّ قَدْ صَدَقَ.

از حضرت عمر رضی الله عنه روایت شده که آن حضرت به نزد منبر رسول اکرم ﷺ بلند شدند، زمانی که وفات نموده بود زینب بنت جحش رضی الله عنها (بعد از ادای نماز جنازه) فرمودند که یه گروه زنانی وی را بسپارید که جسد مبارک وی را به قبر بسپارند و زنان باز فرستادند، حضرت خلیفه اسلام دستور دادند که شخصی ایشان را به قبر بگذارد که محرم اوست همانند که در حیات وی بروی در حریم وی داخل می گردید. (با آنکه حضرت عمر رضی الله عنه دوست داشت که کار خودش انجام دهد). و فرموده خلیفه مسلمین مورد تأید اصحاب قرار گرفت. همچنان حضرت عمر رضی الله عنه زمانی که از دنیا رحلت نمودند امر به خاک سپاری زوجه اش را به خانواده پدری اش سپارید و فرمودند که شما بهتر و سزاوارتر هستید در امر خاک سپاری وی، زیرا آنها حق اولویت ولایت را زندگیش داشتند و بعد از مرگ هم چنان، بدین ترتیب شوهر آن زیرا شوهر مشابه تر به محارم نسبی از اجنبی و یا بیگانه است، اگر در تدفین و

خاک سپاری ذورحم محرم متوفی نباشد، عیبی ندارد و یا جواز دارد که مسلمانی او را در قبر بسپارد. و لازم نمی آید که حتماً زنی را برای دفن و خاک سپاری بخواهند (لأن النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ مَاتَتْ ابْنَتُهُ أَمْرَ أَبَا طَلْحَةَ، فَتَزَلَّ فِي قَبْرِ ابْنَتِهِ^(۱۶)). زیرا نبی ﷺ امر کرد ابا طلحه را به گذاشتن دخترش در قبر در حالیکه از محارمش نبود این وقتی بود که دختر حضرت پیامبر ﷺ وفات نموده بود. در حالیکه معلوم است که در آن جا از محارمش بودند، مانند خواهرش حضرت فاطمه رضی الله عنها این امر اگر لازم می بود و مشروع بدون شک انجام میگرفت در عصر نبوت و خلفای راشدین و کدام روایتی هم در این باره نیامده است. میت انتقال داده نشود و در قبر به صورت مرتب اول زن، ثانیاً خصی، ثالثاً مرد کلان سال پس از آنکه در دیانت و معرفت حق افضلیت داشته باشد. اما در یک روایتی از امام احمد رضی الله عنه است که ایشان فرموده اند که من خوب می پندارم که زنان نعش مرده زنان را به قبر بگذارند زیرا آنها برای شان مباح است نظرکردن و ایشان لایق به غسل دادن آنها هرچه نزدیک تر بهتر تر به صورت قرابت لازم آید مانند آن برای مردان در ترتیب لازم می آید. ولی از دیدگاه مذهب شافعیه این امر استثنائی برای شوهر که لایق و سزاوار

تر است در خاک سپاری خانمش از دیگر محارم وی.^(۱۷)

شافعی ها تصریح کرده اند

که اگر کافری در سرزمین حجاز

بمیرد و انتقال آن به خاطر

شاریدن، از هم پاشیدن و تکه

تکه شدن و یا دور بودن محلی

که به آن انتقال می شود یا

اموری امثال آنها، دشوار باشد،

در آنجا دفن شده بود، انتقال

آن لازم نیست. اما دفن کافر

حربی در حجاز به هیچ صورت لازم نیست، اما اگر دفن شده بود، به حالش گذاشته شود.

دیدگاه مالکیه: آنها واضح ساخته اند که اگر میت مرد باشد آن را مردها به قبر بگذارند و اگر زن باشد در مورد خاک سپاری اش شوهرش از طرف قدم هایش بگیرد و اطراف سر آن محارم دیگرش و در صورتی که محارم نداشته باشد این امر را اشخاص صالح انجام دهند، ولی اگر در رابطه زانی وارد در تدفین موجود باشند آنها بهتراند از مردان بیگانه.^(۱۸)

از دیدگاه شافعی و حنابلہ: آن شخصی سزاوار است بر غسل و پیش نمازی مرده که لایق و مستحق است به دفن میت که از جمله مردان باشد. در قبر پائین نشود برای دفن مرده تا زمانی که مردان باشند. (لَا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَحْدَهُ الْعَبَّاسُ وَ عَلِيٌّ وَ أَسَامَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ، وَ هُمُ الَّذِينَ كَانُوا تَوَلَّوْا عُسْلَةً).^(۱۹) یعنی حضرات عباس، علی و اسامه رضی الله عنہم حضرت نبی اکرم صلی الله علیه و آله را غسل دادن و در قبر گذاشتن، زیرا کسی که به غسل میت مستحق و سزاوار است او آگاه تر است به احوال پوشیده وی که بر دیگران معلوم نیست (عیب پوشیده وی آشکار نگردد). روی این منظور برای غسل حق اولویت داده شده تا دیگران از آن مطلع نگردند. بدین ترتیب حق اولویت برای ورثه و ذی محرم به ترتیب لازم می آید، بعد از آن برای اشخاص بیگانه از مردان و از محارم زن از زنها و در عدم آنها از بیگانه ها برای دفن ایشان لازم می آید.^(۲۰) اما در مسئله قاتل و مقتول مذهب حنابلہ تصریح نموده اند که قاتل دفن نماید مقتول را بخاطر تشدید بیان قطع صله رحم.^(۲۱)

حکم تدفین کافر

۷- جائز نیست برای مسلمان به اتفاق فقها دفن کافر اگرچه

نزدیک وی هم باشد مگر در صورت ضرورت که غیر از او کسی نیست که جیفه وی را زیر خاک کند لازم می آید او را "لَا تُنْفِصِلُ اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا أُخْرِجَ بِمَوْتِ أَبِي طَالِبٍ قَالَ لِعَلِّي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَذْهَبَ فَوَارَهُ"^(۲۲)

یعنی حضرت مبارک امر فرمود: برای حضرت علی کرم الله وجهه برو زیر خاک دفن کن ابی طالب را در زمانی که وفات نمود. و همچنان امر فرمودند اصحاب خویش را که باند ازند کشته های کفار جنگ بدر را در گودال و کندگی. در غیر آن اضرار عفونت و فساد اجساد آنها در بقای شان ممکن است ولی به جهت قبله انداخته نشوند چون از اهل قبله ما نیستند و لیاقت آن را ندارند بخاطری که رعایت حق قبله را ندارند و کدام جهت مخصوص هم برای ایشان در نظر نیست بلکه دفن ایشان بدون در نظر داشت سنت صورت گیرد. و بدین ترتیب دفن میت مسلمان برای ولی بی دین واگذار نگردد البته در مواردیکه تعلق به تجهیز و تدفین می گردد. از آن جهت قابل اعتماد نیست ممکن وی را در مقبره خویش و در جهت قبله کفار دفن نماید و غیره موارد از این قبیل.^(۲۳)

ادامه دارد...

(۱) لسان العرب المحیط، و مختار الصحاح مادة: "دفن".

(۲) حاشیه الدسوقي ۱/ ۴۰۷ ط دار الفكر.

(۳) ابن عابدین ۱/ ۵۹۸ ط دار إحياء التراث العربي، والبدايع ۱/ ۳۱۸ ط دار الكتاب العربي، والتاج والإكليل علی هامش مواهب الجليل ۲/ ۲۰۸ ط دار الفكر، وحاشیه الدسوقي ۱/ ۴۰۷، ۴۰۸، وروضة الطالبيين ۲/ ۱۳۱ ط المكتب الإسلامي، و كشف القناع ۲/ ۱۲۶، ۱۳۱.

(۴) ابن عابدین ۱/ ۵۹۸، ۵۹۹، ۶۰۰، و جواهر الإكليل ۱/ ۱۱۷ ط دار الباز مكة المكرمة، والقوانين الفقهية ۹۵ ط دار الكتاب العربي، وروضة الطالبيين ۲/ ۱۴۱، ۱۴۲، والمغني ۲/ ۵۰۰، ۵۰۱ ط الرياض.

(۵) ابن عابدین ۱/ ۶۰۰، حاشیه الدسوقي ۱/ ۴۲۴، والقلیوبی ۱/ ۳۴۹، و حاشیه الجمل ۲/ ۲۰۰، وأسنی المطالب ۱/ ۳۲۴، وروضة الطالبيين ۲/ ۱۳۱، والمغني ۲/ ۵۱۰.

(۶) مواهب الجليل ۲/ ۲۳۹، و حاشیه الدسوقي ۱/ ۴۲۸، و كشف القناع ۲/ ۱۴۵.

(۷) حدیث: "أثر عائشة في إتيانها قبر أخيها عبد الرحمن بن أبي بكر" أخرجه الترمذي (۳/ ۲۶۲ - ط الحلبي)، وعبد الرزاق في "المصنف". (۳/ ۵۱۷، ۵۱۸ - ط المجلس العلمي).

(۸) ابن عابدین ۱/ ۶۰۲، وروضة الطالبيين ۲/ ۱۴۳، والمغني ۲/ ۵۰۹.

(۹) شرح الزرقاني ۲/ ۱۰۲ ط دار الفكر، و جواهر الإكليل ۱/ ۱۱۱، و حاشیه الدسوقي ۱/ ۴۲۱.

(۱۰) حدیث: "أمر بقتلي أخذ أن يردوا إلى مضارعهم... " أخرجه النسائي (۴/ ۷۹ - ط المكتبة التجارية) من حدیث جابر بن عبد الله، وأخرجه الترمذي (۴/ ۳۱۵ - ط الحلبي) بلفظ مقارب، وقال: "حدیث حسن صحيح".

(۱۱) حدیث ابن عباس: "أن رسول الله أمر بقتلي أحد أن ينزع... " أخرجه ابن ماجه (۱/ ۴۸۵ - ط الحلبي): وضعفه ابن حجر في التلخيص (۲/ ۱۱۸ - ط شركة الطباعة الفنية).

(۱۲) البدائع ۱/ ۳۴۴، وابن عابدین ۱/ ۶۱۰، و جواهر الإكليل ۱/ ۱۱۱، والقلیوبی ۱/ ۳۳۹، وروضة الطالبيين ۲/ ۱۲۰، ۱۳۱، والمغني ۲/ ۵۰۹، ۵۳۱، ۵۳۲.

(۱۳) حاشیه الجمل ۵/ ۲۱۵، ۲۱۶، وأسنی المطالب ۴/ ۲۱۴، ۲۱۵.

(۱۴) حدیث: "ادفن إليه من مات من أهلي" أخرجه أبو داود (۳/ ۵۴۳ - تحقيق عزت عبيد دعاس) عن المطلب بن عبد الله بن حنطب عن رجل من الصحابة، و حسنه ابن حجر في التلخيص (۲/ ۱۳۳ - ط شركة الطباعة الفنية).

(۱۵) حاشیه الدسوقي ۱/ ۴۲۱، والقلیوبی ۱/ ۳۵۱، وروضة الطالبيين ۲/ ۱۴۲، والمغني ۲/ ۵۰۹.

(۱۶) حدیث: "أمر أبا طلحة بالنزول في قبر ابنه." أخرجه البخاري (الفتح ۳/ ۲۰۸ - ط السلفية) من حدیث أنس بن مالك.

(۱۷) البدائع ۱/ ۳۱۰، وكشاف القناع ۲/ ۱۳۲، ۱۳۳، وروضة الطالبيين ۲/ ۱۳۳.

(۱۸) القوانين الفقهية ۹۴، ۹۵.

(۱۹) أخرجه أحمد (۱/ ۲۵۹ - ط الميمنية) من حدیث ابن عباس، وأعله محقق المسند الشيخ أحمد شاکر بضعف أحد رواته (المسند ۴/ ۱۰۴ - ط دار المعارف).

(۲۰) روضة الطالبيين ۲/ ۱۳۳، و كشف القناع ۲/ ۱۳۲، ۱۳۳، والمغني ۲/ ۵۰۳.

(۲۱) كشف القناع ۲/ ۸۹.

(۲۲) حدیث: "أذهب فواره" أخرجه أبو داود (۳/ ۵۴۷ - تحقيق عزت عبيد دعاس)، وقال الرافعي: "حدیث ثابت مشهور"، كذا في التلخيص لابن حجر (۲/ ۱۱۴ - ط شركة الطباعة الفنية).

(۲۳) ابن عابدین ۱/ ۵۹۷، و جواهر الإكليل ۱/ ۱۱۷، ۱۱۸، و حاشیه الدسوقي ۱/ ۴۰۳، و أسنـی المطالب ۱/ ۳۱۴، و روضة الطالبيين ۲/ ۱۱۹.

اعجاز اثر انگشت

از دیگاه قرآن و ساینس

ستاره "مخبت"

رازگوی و خبر از اسرار پنهان و مطالب کشف نشده است، الله متعال فرمود: ﴿يَا قَاسِمُ عَلَ أَنْ شُويَ بَنَانُهُ﴾ ^{القيامة: ٤} "ماحتی می توانیم سر انگشتان او را که یکی از دقایق اندام بدن است، کاملاً همان شکل خودش بیافرینیم و به حال اولی او باز گردانیم."

و همچنان می فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّبَكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوِّكَ فَعَدَلَكَ﴾ ^{الانفطار: ٦-٧} "ای انسان! چه چیز تو را به پروردگارت مغرور کرده است؟ آن که تو را بیافریده و اعضایت را تمام کرده و اعتدالت بخشید."

منظور از اعتدال برابرساختن اعضاء به شکلی که الله متعال خواسته باشد، (بهترین شکل) همچنان الله متعال می فرماید: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ﴾ ^{الأعراف: ١١} "و شما را بیافریدیم و باز صورت بخشیدیم."

الله متعال این آیات و امثال اش صدها نمونه دیگر را جهت اعتراض مشرکین که می گفتند، زنده شدن انسان بعد از مرگ امکان ندارد. و خلقت دوباره بسیار دشوار؛ بلکه ناممکن است، بیان کرده و برای رد ادعای آنها به خلقت سر انگشت اشاره میکند و همین اشاره از دو وجه است:

۱- سر انگشتان اطراف بدن اند و تکمیل ساختن هرشی بر اطراف او میباشد. چنانچه در محاوره ما نیز بر چنین موقع میگویند که بند بند انگشتان من درد است یعنی در تمام بدن.

۲- در سر انگشتان با وجود کوچک

قرآن کریم کتابی است معجز، دانشمندان و ساینس دانان بعد از تحقیقات گسترده به این نتیجه رسیده اند که قرآن مجید، سرشار از مفاهیم ژرف و عمیق است و در آن چراغهای روشنی بخش هدایت است، زیبایی جملات، لطائف تعبیرش و بافت منسجم و بی نظیرش بیانگر اینست که کلامش دارای بیانی والاتر از استعداد بشر است و سوره های اش پر از نعمت و رحمت می باشد. قرآن کریم در موارد متعددی سخن از خلقت انسان گفته و مراحل انرا تذکر داده است. آیات صریح قرآن نکات و اشارات علمی ارزنده ای را در بر دارد، که موجب حیرت متخصصان علوم پزشکی در اعصاره های مختلف شده است. از جمله ایه ۴ سوره قیامت، در قرآن به طور صریح برای اثبات خلقت سرانگشتان استدلال کرده، در حقیقت قرآن میخواهد صحنه های معاد را که مردم در زندگی دنیا با آن سر و کار دارند و پیوسته با چشم خود می بینند و از او غافلند برای آنها تشریح کند تا بدانند زندگی بعد از مرگ نه تنها امری غیر ممکن نیست بلکه دائماً صحنه های مشابه انرا در زندگی روزمره با چشم مشاهده میکنند. اما در زمان نزول قرآن، برخی از آیات بر اسرار پنهان آفرینش بدن انسان اشاره میکند؛ اسراریکه قرن ها بعد با استفاده از وسایل پیشرفته کشف گردید. بنأ مطالب آورده شده ایه مذکور نوعی

الله متعال در این مورد فرده است:

﴿وَيَوْمَ يُخْسِرُونَ أَعْدَاءُ اللَّهِ إِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ حَتَّىٰ إِذَا مَا جَاءَهُمْ شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَرُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ وَقَالُوا لِمَ لَمْ يَشْهَدْ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا قَالُوا أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَوُونَ أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَرُكُمْ وَلَا قُلُوبُكُمْ وَلَكِنْ ظَنَنْتُمْ أَنَّ اللَّهَ لَا يَعْلَمُ كَيْفَ رَأَيْتُمْ تَعْمَلُونَ وَذَلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِي ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ أَرَدْتُمْ أَنْ فَأَصْبَحْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ ^{فصلت: ١٩-٢٣}

"آن روز که جمع کرده می

شوند دشمنان الله به سوی آتش؛

پس آنها به گروه ها تقسیم می

شوند. تا وقتی که ببینند نزدیک دوزخ، گواهی دهد برایشان گوش های ایشان و چشم های ایشان و پوست های ایشان به آنچه می کردند. و گویند برای پوست ها (و سایر اعضای خود): چرا گواهی دادید بر ما؟! گویند: گویا کرد ما را الله (برین گواهی)، آنکه گویا ساخته است هر چیز (سخن گوینده) را؛ و او بیافرید شما را اول بار، و به سوی او بازگردانیده می شوید. و نبودید که پرده می کردید (از خوف) آنکه گواهی دهد بر شما گوش شما و نه چشم های شما و نه پوست های شما (زیرا به گواهی آنها اعتقاد نداشتید)؛ و لیکن گمان داشتید که الله نمی داند بسیاری از آنچه را می کنید. و این گمان شما، آن گمان که برده بودید به پروردگار خود، هلاک ساخت شما را، پس گشتید از زبانکاران".

با شنیدن آیات فوق کافران شک و تردید را بخود راه دادند و گفتند آیا دست و پا بعد از آنکه بخاک تبدیل شوند و گوشت آن پوسیده شده میریزد و حتی کالبد از بین می رود، چگونه میتواند به تمام اعمال و حرکات شهادت دهند انکار کردند و آن را خلاف عقل و خرد خواندند، برخلاف انکار، این مدعیان باطل را مشاهده می نمایم که بابه کارگیری از یک کامره فلم برداری که پرزه های آن جز پلاستیک و آهن چیزی دیگری نیست میتوانیم نشست و برخاست، طرز سخن و دیگر حرکات یک شخص را که سال ها قبل وفات یافته است. مشاهده نمایم، در حالیکه شخص مذکور استخوان و گوشت بدنش همه به خاک تبدیل شده است.

و همچنان نوار با وصف آنکه یک آله پلاستیکی است و در ساینس جز تارسیاه رنگ چیزی دیده نمیشود و هرصدا را بدون آنکه تغییری اندکی در آن وارد شود ضبط می نماید. و همان صدا را به همان سبک و به همان لحن پخش میکند و می سراید،

سپس شما ژرف و عمیق فکر کنید که الله متعال با قدرت بی مثال که دارد قادر بدان نیست تا حرکات بشری را چنانچه اجرا گردیده و صورت گرفته نشان دهد؟ انسان با ضعف جسمانی و روحی که دارد قادر و مستعد به بازتاب و پژواک نمودن مراتب فوق باشد، آیا الله متعال قادر به آن نیست؟ بلکه اعاده انسان ها برای الله آسان تر از پیدا کردن اولی ایشان است.

الله متعال در مورد فرموده است: ﴿لَا أَقِمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَلَا أَقِمْ بِالْفَيْسِ الزَّوَامَ أَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يَجْمَعَ عَظَامَهُ﴾ ^{الباقية: ۱-۴} "به روز قیامت سوگند و به نفس سرکش سوگند پس از مرگ زنده می گردید و رستاخیز حق است. آیا انسان می پندارد که با استخوان های پوسیده و پراکنده او را گرد نخواهیم آورد؟ آری! انها را گرد می آوریم، و ما حتی می توانیم سر انگشتان او را که یکی از دقایق اندام بدن است کاملاً همان شکل خودش بیافرینیم و به حال اول باز گردانیم".

کشف حقایق توسط ساینس دانان در مورد خلقت اثر سر انگشت:

چرا الله متعال به بنای سر انگشت اشاره میکند، نه به سایر اعضا؟ آیا خلقت سر انگشت پیچیده تر از استخوان است؟ دانش بشری در قرن نوزدهم به راز اثر انگشت پی برده و متوجه گردید، که سر انگشتان از خطوط بارز و پستی به صورت مارپیچ در بشرة پوست تشکیل شده اند، نحوه امتداد این خطوط در افراد متفاوت است، بطوریکه شکل این خطوط حتی در دو گانه گی هاهم مشابهت ندارد، اکنون ثابت شده است که در تمام دنیا دو نفر پیدا نمی شود که اثر انگشتی مشابه داشته باشند، خطوط سر انگشتان هنگامی که جنین چهار ماهه میباشد شکل گرفته و تا پایان عمر تغییر نخواهد یافت، ممکن است دو اثر انگشت تا حدی به هم شباهت داشته باشند، ولی هیچ گاه باهم مطابقت نمی کنند.

به همین دلیل است که در تمام کشور

های جهان اثر انگشت هر فرد را معرف شخصیت وی می دانند. رمز اشاره قرآن به خلق دوباره خطوط سر انگشت مردگان نیز همین است که الله متعال قادر است حتی ویژگیهای فردی اشخاص را که آنها را از دیگران متمایز می کند، نیز مجدداً خلق کند و همین اشاره برای عقلا کفایت میکند؛ تا یقین حاصل نمایند که نشو و ریح است به همانطور که مرگ حق است. کافران نادان و جاهل بارسول الله در این مورد بحث می کردند که چگونه چنین کار امکان دارد که استخوان پوسیده و ریزه ریزه شده دو باره جمع کرده شود، و به آن زندگی و حیات داده شود، و باز دوباره تمام مردم شناخته شوند؟ الله متعال در جواب، بیان فرمود: که نه تنها اینکه استخوان های شما یکجا کرده می شود؛ بلکه ما قادر به بنای بند های انگشتان شما هستیم ﴿أَنْ شَوْى بَنَانَهُ﴾ ^{الباقية: ۴} در آزمایشی در امریکا، پیش از ۹ میلیون نفر مورد آزمایش قرار گرفت اثر انگشت دو نفر یکسان نبود، جالب تر از آن دانشمندان متوجه شده اند که اگر دست انسان در حادثه ای قطع شده باشد و دست شخص دیگری را به آن پیوند دهند به شکل حیرت انگیزی دیده می شود که بعد از یک مرحله پوست اندازی که یکی دوماه طول می کشد، باز همان اثر انگشت قبلی که مربوط به خودش است به انگشتانش برمی گردد.

اثر انگشت بهترین وسیله ثبات:

﴿الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَنَنصِتُهُمْ أَلْجُلُومُ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ ^{یس: ۱۰}

الله متعال فرموده است: "ما در روز رستاخیز مهرمی نهییم بردهن انسانها که قادر به سخن نباشند و به عوض آن دست ها و پاهای ایشان بما سخن میزنند و از ارتکاب گناهان ایشان که در دنیا مرتکب آن گردیده اند به ما شاهی میدهند".

و این علت است که زبان در آن روز دلهره انگیز و بیمناک از آنچه ایشان کسب عمل کرده اند انکار می نماید، در روز رستاخیز الله متعال انسان را مورد

خطاب قرار داده از او می پرسد چرا عمل ناشایسته و زشت را انجام داده اید؟ آیا پیامبر و کتاب برای رهنمائی تان نیامده بود؟ درین وقت بنده نهایت شرمنده شده و میگوید یا الله! من مرتکب فعل ناپسند نشده ام با دستهای خود سرقه، ظلم و استبداد نکرده ام و به نامحرمان دست تجاوز نبرده ام، با پاهای خود به جای نامشروع و جای خلاف انسانی نرفته ام، مختصر آ اینکه از تمام کرده های خود انکار می ورزد، گمان میکند ممکن به این انکار نجات یابد، در این هنگام الله متعال می فرماید: من از اعضای خود شما شاهی می آورم تا با آنچه عمل کرده اید شهادت و گواهی دهد، این جاست که دست، پا، چشم و گوش هریک جدا جدا شهادت می دهند به آن چیزهای که در دنیا انجام داده اند در آن وقت بنده حیران و پریشان میشود. و اعضای بدن خود را مورد خطاب قرار میدهد که چرا بالای من شاهی میدهید؟ اعضای بدن گویند وای بر تو، الله ما را در دنیا مسخر تو گردانیده و ما در اختیار تو قرار داشتیم، از ما استفاده درست نکردی امروز الله ما را ناطق و سخن گو کرده است. تا به اعمال که شما انجام داده اید شاهی دهیم تا باشد به جزای اعمال تان برسید.

تحقیقات سرفرانس گوالت:

سوال اینجاست که قرآن چرا برای پروسه شناخت شخص، نشان انگشت ها را در اولویت قرار داده است؟ در نتیجه تحقیقات سرفرانس "گوالت" ثابت شد، برای شناخت هرفرد نشان انگشت وی کافی است؛ زیرا که در تمام دنیا هر انسانی که پیدا میشود نشانه انگشتش از فردی دیگر متمایز است. هیچ جا ثابت نشده که نشانه انگشت دو نفر یک قسم باشد حتی نشان انگشت دوگانه گی ها هم از یکدیگر فرق دارند. اگرچی اعضای دیگرایشان شباهت داشته باشد ولی سر انگشت هرگز. آیا جای غور و دقت نیست که قرآن کریم ۱۴۰۰ سال قبل این نکته را گفته بود و این نکته را کسی

گفته می تواند که انسان را با دست قدرت خود ساخته وگرنه در آن وقت به کی معلوم بود نشان انگشت های یک شخص از دیگر، فرق دارد. این سخن قرآن اکنون توسط ساینس دانان ۱۴۰۰ سال بعد اشکار گردیده است.

اثر انگشت و کشف جرم یابی:

تاحال در مورد سر انگشتان بحث کردیم در این جا سوال است مبنی براینکه چرا الله متعال از میان تمام اعضای بدن برای شهادت دست و پا را اختصاص داده است؟ بجواب این سوال باید گفت: که الله متعال برای هرانسان ویژگی فزیکتی بخصوص داده است. چگونه مثال زمانیکه طفل در مرحله ۶ ماهگی در رحم مادر حیات بسر میبرد در زیر جلد هر انگشت یک نوع خطوط خاص پیدا میشود که آن خطوط در انگشتان شخص دیگر بنظر نمی رسد، و این بنابر آن است که الله متعال درین معمول یک حکمت ویژه نهاده است. که نیروی عقلانی و منطقی از نحوه تشخیص آن بصورت کامل اظهارعجز و ناتوانی میکند. چنانچه دکتور (فرنسیس جالنون) ضمن تأیید این سخن در کتابش می افزاید، که خطوط ناحیه تحت الجلدی کف دست و انگشت ها برخلاف دیگر اعضا از چگونگی و ویژه گی بخصوص برخوردار است. و شما همین حال که موضوع را می خوانید به ناحیه تحت الجلدی انگشت های تان نگاه کنید و بقدرت بی مثال الهی خوبتر و عمیق تر پی ببرید؛ جالب اینکه این خطوط برخلاف اعضای دیگر مانند چشم، رنگ چشم ضعیف، قوت و... هیچ نوع تغییر پذیری را بخود راه نداده و همیشه در یک حالت واحد و لایتغیر قرار دارد. زیرا که این خطوط اشکال مختلف دارند، برخی از انگشت ها خطوط منحنی شکل و بعضی خطوط مستدیر و منکسر دارند، و حتی دیده میشود که بعضی از انگشتان دارای خطوط چند نوعی میباشد. مثلاً: انحنائی، استنداری

و انکساری که مسلماً بیانگر آن است که الله متعال موافق فطرت و طبیعت بشری که خطوط انگشت ها را گواه قرار میدهد. این جاست که اهمیت این خطوط در علم تحقیقات جنائی مورد استفاده اعظمی دارد. علم جنائی علم جدیدی است که در عصر حاضر به خدمت بشریت قرار گرفته، و کتاب های در مورد آن چاپ و نشر گردیده است، که از جمله میتوان کتاب (محمد بک شعیر) وکیل اداره تفتیش داخله مصر را نام برد، در کتاب مذکور آمده است: پولیس جنائی می تواند از شیشه لمس شده یا دستگیر دروازه، سارق و جانی را تشخیص نماید، مبنی براینکه هروقت دست آن بجائی تماس گیرد و نفس آن در همانجا باقی ماند، پولیس از روی نقش و خطوط، سارق را تشخیص کرده می تواند و انگشت نگاری نیز در این قرن بسیار مورد استفاده پولیس واقع شده است. و از آن برای شناسایی مجرم استفاده می شود. و در مکتوب که انگشت کدام شخص مانده نقش شده باشد، اگر شخص انکار هم کند، حرف وی قابل قبول قرار نمی گیرد. خاطریکه الله متعال همین دو عضو را که بنده در دار دنیا سند خود قرار میدهد، آنرا شاهد و گواه در روز رستاخیز قرار داده است. تا بنده همان طوریکه به اساس اثر انگشت به جرم که کرده بازداشت میشود، در آخرت نیز محکوم میگردد. الله متعال در سوره انعام فرموده است: ﴿لِكُلِّ نَبِيٍّ مُّسْتَقَرٌّ وَسَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾^{۱۶} برای هر خبر

هنگام (وقوع) است و به زودی خواهید دانست.

مآخذ:

- ۱- مفتی محمد شفیع. معارف القرآن. جلد دهم. ص ۱۳۹ و ۱۴۰
- ۲- محمد علی. صابونی. مترجم. سید محمد طاهر، حسینی. صفوة التفاسیر. جلد ۴. ص ۵۹۴.
- ۳- مولوی سید شمس الدین. هاشمی. قرآن و انکشافات عصر جدید. ص ۳۲.
- ۴- عمرو. خالد. مترجم. دکتر محمد ابراهیم، ساعدی. عبادت های تفکر. ص ۶۰ و ۶۱.
- ۵- دکتر ذاکر نایک. قرآن و ساینس جدید. ص ۷۹ و ۸۰.
- ۶- دکتر عبدالحمید، دیاب. طب در قرآن. ص ۲۰ و ۲۱.

درس و اندرزهای

در ارتباط با ویروس کرونا

دکتر عبد الباری حمیدی

مقدمه

إن الحمد لله نحمده و نستعينه و نستغفره، و نعوذ بالله من شرور أنفسنا، و من سيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضل له، و من يضلل فلا هادي له، و أشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، و أشهد أن محمداً عبده و رسوله، و بعد:

در این شکی نیست که اصلاح و تزکیه نفس توسط موقف گیریه‌ها و استفاده از حوادث و واقعات رخ داده، و غنیمت شمردن فرصت‌ها به غرض تحریک همت‌ها و غرس ارزشهای والا، و تصحیح اذهان و مفاهیم، و بالآخره تقویه ایمان در قلب و به حرکت در آوردن وجدان و کسب پندها و اندرزها و بکار گیری از آنها در زمینه توجیه و اصلاح، تذکیر و یاد دهانی یک شیوه مهم قرآنی و سنت والای نبوی است که نفس انسانی را با کسب و عمل مرتبط می سازد نه نتیجه و پایان کار، طوریکه الله متعال فرموده است:

﴿وَقُلْ أَعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ وَسَتُرَدُّونَ إِلَىٰ عِلِّيِّينَ وَالشَّهَادَةُ فَيُنْتَقَرُ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾
البقرة: ۱۰۵

"بگو عمل کنید، خداوند و فرستاده او و مؤمنان اعمال شما را می بینند و به زودی به سوی کسی باز می گردید که پنهان و آشکار را می داند و شما را به آنچه عمل می کردید خبر می دهد."

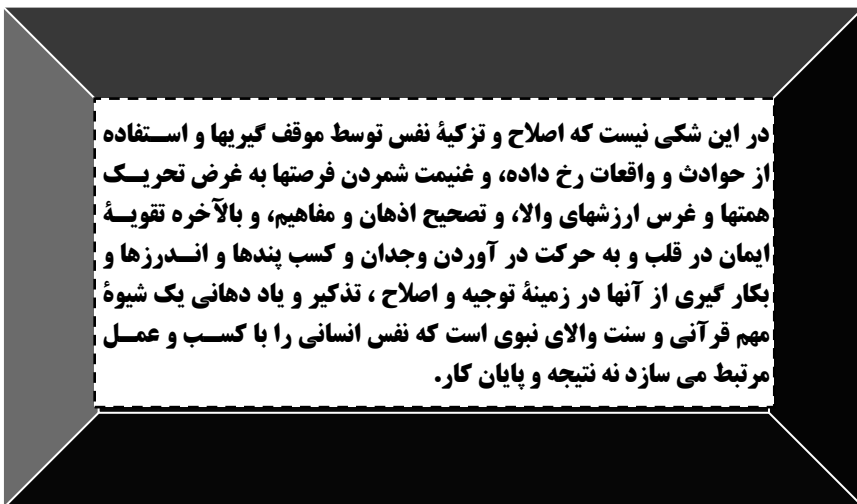
و هم چنان باید علاوه کرد که این شیوه و راهکار دینی و شرعی ذهن انسان را به طرف راه حل و نتیجه رهنمایی می کند نه خود مشکل و حادثه پیش آمده.

نام (ویروس کرونا) شاید از لحاظ شیوع و انتشار در این روزها بیشترین واژه یی باشد که میان مردم پخش گردیده است، ویروسی که به چشم خالی دیده نمیشود، تغییر و تحول عجیب و بزرگی را در تمام دنیا در زندگی مردم ایجاد نموده و سبب ترس و خوف، آشفتگی و پریشانی

بیش از حد گردیده است که در نتیجه آن: مکاتب و مدارس، پوهنتون ها و دانش گاه ها، ادارات دولتی و تجمعات رسمی و غیر رسمی همه و همه مسدود و یا نیمه مسدود و از هر نوع فعالیت باز مانده اند، طیاره ها از پرواز باز مانده و میدان های هوایی مسدود شدند، درد ناک تر از همه در خیلی از کشورها حتی در حرمین شریفین ادای نمازها و عبادات‌ها در مساجد متوقف گردیده است، مرزهای کشورها بسته و برخی شهرها به صورت کامل در تجرید و قرنطین به سر میبرند، و همواره چلنج ها ادامه داشته، احتمالات و توقعات، جمع آوری معلومات و تهیه راپور و احصائیه ها نه تنها سر خط رسانه ها و نهاد های خبری و اطلاع رسانی شده است بلکه سخن عمده تمام محافل و مجالس و موضوع اصلی تمام وسائل ارتباطی شده است.

اما سوال و پرسش مهم این است که آیا در همچو حادثه بزرگ و خطرناک ما

در این شکی نیست که اصلاح و تزکیه نفس توسط موقف گیرها و استفاده از حوادث و واقعات رخ داده، و غنیمت شمردن فرصتها به غرض تحریک همتها و غرس ارزشهای والا، و تصحیح اذهان و مفاهیم، و بالاخره تقویۀ ایمان در قلب و به حرکت در آوردن وجدان و کسب پندها و اندرزها و بکار گیری از آنها در زمینه توجیه و اصلاح، تذکیر و یاد دهانی یک شیوة مهم قرآنی و سنت والای نبوی است که نفس انسانی را با کسب و عمل مرتبط می سازد نه نتیجه و پایان کار.

شده نمیتواند، خداوند است که صاحب قوت محکم، توانا و شکست نا پذیر، و تمام قوت و توانایی از آن الله است، و علمی که به بنده داده شده است بسیار کم و اندک است ﴿وَمَا أُوتِثُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا﴾ ^{الإسراء: ۸۵} " شما جز بهره کمی از دانش ندارید "

اما با تاسف طوریکه الله متعال خودش فرموده است: ﴿مَا فَكَّرُوا اللَّهَ حَقَّ فَكْرِهِمْ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾ "بزرگ نداشتند خدای را سزای بزرگ داشتن او و نشناختند خدای را سزای شناختن او، و وصف نکردند خدای را سزای وصف کردن."

واقعاً انسانها الله متعال را طوری که شایسته شأن او است بزرگ نداشتند، پس ظهور چنین امراض درس و اندرزی است برای درک قدرت الله متعال و تسلیم شدن به وی.

درس و اندرز دوم: ﴿فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ﴾ ^{الحشر: ۲}

راستی جای بس عیب و کوتاه نظری است که انسان هنگام حلول و نزول مصایب و حوادث ناگوار به نقل و حکایت خبرها و آنچه تازه رخ میدهد پردازد بدون اینکه در ارتباط حال و آینده اش فکر کند و بیندیشد؛ زیرا برخی از مصایب و آزمایشهای الهی محو کننده گناهان است که پیاپی ایجاب ایمان و یقین، صبر و پایداری را می کند، و برخی از مصایب و آزمایشها به هدف تذکیر و یاد دهانی است که ایجاب هشیاری و بیداری از غفلت و بی پروائی را می کند، و برخی از مصایب و آزمایش های

گزارش ها، پی بردن به اسباب و ارقام، دریافتن وقایع های مادی و حسی نه ساخته بلکه سعی نماید تا از این وبای مهلک و مخرب پند و عبرت بگیرد.

اکنون بعد از این مقدمه بنده در پیوند به این ویروس عمومی و خطرناک می خواهم درسها و اندرزهای را خدمت شما عزیزان و هموطنان خویش تقدیم نمایم.

درس و اندرز اول: ﴿مَا فَكَّرُوا اللَّهَ حَقَّ فَكْرِهِمْ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾ ^{الحج: ۷۴}

یقیناً در پخش شدن این وبا که یک مخلوق بسیار ضعیف الله متعال است، مخلوق و موجودی که تنها توسط میکروسکوب میتوان آن را مشاهده کرد، و باز ترس و خوف، پریشانی و سراسیمگی که توسط این ویروس مخفی و غیر قابل دید در نقاط وسیع جهان پخش شده است درس و عبرت بس بزرگی است برای درک قدرت بزرگ الله متعال و ضعف و ناتوانی مخلوق و انسانها.

واقعاً انسان به هر اندازه ای که ترقی کند، انرژی و تکنالوژی، طب و علم به هر اندازه که پیشرفت نماید اما بازهم از دائرة ضعف و عجز بشری بیرون

به بررسی و تعقیب اخبار و گزارش ها اکتفا کنیم؟ و یا اینکه جوانب و زوایای بزرگتر از آن وجود دارد که به آنها توجه نموده سعی نمائیم تا از این حادثه بزرگ پند و اندرزی را کسب نمائیم.

بطور یقین باید گفت که در تمام مخلوقات الله متعال و بروز حوادث مختلف و دگرگونی حالات و اوضاع، درس و عبرت بسیار بزرگی است برای پندگیرندگان، خداوند متعال می فرماید: ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُولِي الْأَبْصَارِ﴾ ^{النور: ۴۴}

" واقعاً در این عبرتی است برای صاحبان چشم و بینش "

با توجه به آنچه گفته شد بر هر فرد مؤمن و مسلمان لازم و ضروری است تا هر حادثه را بسیار به دقت مورد مطالعه قرار داده، سعی نماید تا از آن حادثه درس و عبرتی را کسب کند، درسی که با تاسف کمتر مردم به آن توجه می کنند در حالیکه کسب پند و عبرت از حوادث عبادت بزرگ به شمار میرود. چنانچه در کتاب حلیۃ الألیاء از ابو درداء رضی الله عنه حکایت شده که گفته است: « تفکر ساعة خیر من قیام ليلة. »^(۱)

پس شایسته هر فرد مسلمان این است که خود را غرق شنیدن اخبار و

دیگر عقوبت و عذاب الهی است که ایجاب توبه و انابت، تضرع و عاجزی و برگشت به طرف طاعات و عبادات را می کند.

علامه ابن باز رحمته الله در فتاوی خود میگوید: یکی از علایم قساوت قلب و سنگدلی انسان این است که آیات و نشانه های زجر دهنده و علایم پند و عبرت را- که حتی اگر کوه ها درک داشته باشند به خشوع و عاجزی روی می آورند- می بینند اما باز هم به طغیان و سرکشی، نافرمانی و گناهان خویش ادامه می دهند، و شکی نیست که این چنین افراد مغرور باعث مهلت دادن الله متعال شده اند.^{۲۱}

درس و اندرز سوم:

﴿اللَّهُ خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَّاحِدُ الْقَهَّارُ﴾ الرعد: ۱۶
 صرف نظر از توقعات و تحلیلها و اسباب موجود در عقب انتشار این ویروس خطرناک که تنها توسط میکروسکوب های بسیار دقیق قابل دید می باشند، و به دور از هرگونه پیامدها و آثار ویرانگر آن چه اقتصادی باشد یا غیر اقتصادی، به دور از همه اینها درس و پندی که از این ویروس گرفت این است که این ویروس در نهایت مخلوقی از مخلوقات الله متعال است که الله متعال می خواهد توسط این ویروس بندگان را مورد آزمایش و امتحان قرار داده در نهایت می خواهد از یک طرف ضعف و ناتوانی، جهل و بیچارگی شان را به آنها نشان دهد، و از طرف دیگر کمال علم، کمال قوت و قدرتش را به ایشان نمایان سازد. واقعاً الله متعال ذاتی است که این مخلوق بسیار

ضعیف و ناتوان را بر مخلوقات قوی تر از خود مسلط نموده است. پس الله متعال قادر است بر اینکه تمام اسباب را معطل ساخته مخلوقی را بدون سبب به وجود بیاورد طوریکه عیسی علیه السلام را بدون پدر آفرید، هم چنان الله متعال قادر است بر اینکه نتایج را با وصف موجودیت اسباب معطل نماید طوریکه ذکر یا علیه السلام با وصف سالم بودن زبانش از حرف زدن و تکلم نمودن خاموش ماند. پس آیا ما آماده این هستیم تا عظمت الله متعال را درک نماییم، ذاتیکه خالق تمام اسباب و مسببات، نتایج و مقدمات و بالآخره تمام افعال است، طوریکه الله متعال خودش فرموده است:

﴿قُلِ اللَّهُ خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَّاحِدُ الْقَهَّارُ﴾

"بگو خدا خالق همه چیز است و او است یگانه و پیروز"

درس و اندرز چهارم:

﴿لَعَلَّهُمْ يَفْزَعُونَ﴾ الأنعام: ۴۲

آیا ما واقعاً در همچو شرایط و اوضاع بحرانی عجز و ناتوانی، ضعف و افتقار، تضرع و انکسار خویش را در پیشگاه الله متعال اظهار نمودیم؟! بدون شک یکی از درسها و اندرزهای بزرگ و حکمت های سترگ در نزول همچو مصائب همانا بندگی الله متعال به وسیله اظهار عجز و افتقار، تضرع و انکسار در برابر ذات قادر و توانا است، طوریکه الله متعال فرموده است: ﴿فَلَوْلَا إِذْ جَاءَهُمْ بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا وَلَكِنْ قَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ سورة الانعام: ۴۳

"چرا آنها هنگامی که مجازات ما به آنان رسید (خضوع نکردند و) تسلیم نشدند، ولی دلهای آنها قساوت پیدا کرد و شیطان هر کاری را که می کردند در نظرشان زینت داد."

امام ابن کثیر در تفسیر این آیت می نویسد: چرا زمانیکه ما آنها را توسط عذاب و عقوبتهای خویش امتحان نمودیم در پیشگاه ما تضرع و عاجزی ننمودند! لیکن قلبهای ایشان واقعاً به حدی سخت گردیده که ماده نرمش و خشوع از آن رخت بسته است، علت اصلی این است که شیطان شرک و گناهای را که انجام میدادند برایشان مزین و آراسته ساخت.

امام ابن قیم در کتاب خویش الوابل الصیب می گوید: الله متعال انسان را به قصد هلاک نمودنش مورد ابتلا و آزمایش قرار نمیدهد، بلکه او انسان را مورد آزمایش خویش قرار میدهد تا صبر و بندگی اش را آزمایش نماید؛ زیرا که انسان همانطوری که مکلف به عبادت و بندگی الله متعال در هنگام آسانی و آسایش است همچنان در هنگام بروز مصایب و سختیها نیز مکلف به بندگی او است، اما جای تاسف این است که اکثر مردم عبودیت و بندگی الله را تنها در مواردی که دوست دارند انجام میدهند، در حالیکه کمال این است که انسان عبودیت و بندگی الله را در مکاره و سختیها نیز انجام دهد.^{۲۲}

این بود اندرزهای چندی در پیوند به وایروس کرونا، و در حلقه های بعدی درسهای دیگری را نیز خدمت خوانندگان محترم مجله پیام حق تقدیم خواهم نمود.

مآخذ:

- ۱- حلیة الأولیاء (۲۰۸/۱).
- ۲- فتاوی علامه ابن باز (۱۶۰/۹).
- ۳- الوابل الصیب، ص: ۱۱.

بررسی فقهی و حقوقی

سن بلوغ و رشد

قسمت اول:

فرید الله " ازهری "

الحمد لله الذي قال: {وَابْتََلُوا الْيَتَامَى حَتَّى إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ فَإِنْ آنَسْتُمْ مِنْهُمْ رُشْدًا فَادْفَعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ}. و الصلاة و السلام على أشرف الأنبياء والمرسلين، سيدنا محمد الذي قال: « رَفَعَ الْقَلَمَ عَنْ ثَلَاثٍ: عَنِ الثَّامِ حَتَّى يَسْتَقِظَ، وَ عَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَحْتَلِمَ، وَ عَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَعْقِلَ ». و قال: «مُرُوا صِبْيَانَكُمْ بِالصَّلَاةِ إِذَا بَلَغُوا سَبْعًا، وَاضْرِبُوهُمْ عَلَيْهَا إِذَا بَلَغُوا عَشْرًا» و على آله و أصحابه أجمعين.

قال الله تعالى: ﴿وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنْكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾^{٥٩} النور: ٥٩ و بعد:

کلمه بلوغ به آغاز دورانی زندگی طبیعی انسان، اشاره دارد که کودکی او به اتمام رسیده و به مرحله ای بزرگسالی گام نهاده باشد. این مرحله به طور معمول همراه با تغییرات جسمی و روحی با آشکار شدن غریزه جنسی و رشد عقلی به نقطه می رسد هنگامی که کودک دارای جایگاه اجتماعی متناسب شد. این بلوغ تحت تأثیر عوامل ژنتیکی، محیط های مختلف جغرافیایی و آب و هوایی و شرایط دیگری مانند تغذیه و آموزش های مرتبط، به صورت های گوناگون و در زمان های متفاوتی رخ می دهد که ممکن است زودتر از زمان معمول در

دیگر همسالان یا دیرتر از آن باشد. بلوغ نیز به معنای مرحله از زندگی است که انسان مشمول خطابات الزامی و اوامر و نواهی حضرت حق تعالی قرار گرفته، به اصطلاح انجام تکالیف شرعی بر او واجب می شود؛ این مرحله معمولاً همراه با آمادگی جسمی پسر و دختر برای تولید مثل و خروج از زمان کودکی و ورود به دوران بزرگسالی می باشد که خداوند متعال این آمادگی و در نهایت حد خاصی از سن را طبق نظر مشهور فقها، مرحله قطعی تکلیف پذیری شرعی انسان قرار داده است.

بلوغ در لغت به معنای رسیدن به چیزی، رسیدن به پایان راه، مکان، زمان و ... نزدیک شدن یا رسیدن به حاجت و هدف و ... کامل شدن هر چیزی و رسیدن کودک به سن رشد به کار رفته است.^۱

فقها از دیرباز این مسأله را مورد بحث و بررسی قرار داده اند و به این نتیجه رسیده اند که علائم و نشانه های بلوغ در دختران و پسران متفاوت است. **نشانه های بلوغ مشترک میان دختران و پسران:**

- ۱- انبات (رویدن موی زیر ناف ...).
- ۲- احتلام
- ۳- سن (تکمیل سن معین) که به نزد

امام ابوحنیفه رحمه الله به تکمیل ۱۸ سال در پسر و تکمیل ۱۷ سال در دختر می باشد.^۲ لکن رایه صاحبین موافق مذهب امام شافعی و امام احمد بن حنبل رحمهما الله می باشد که بلوغ هردو پسر و دختر به تکمیل ۱۵ سالگی می باشد که در مابعد ان شاء الله با دلایل ذکر می گردد.

نشانه های اختصاصی بلوغ دختران عبارت

اند از:

- ۱- عادت ماهانه.
- ۲- حبل (حمل).

اما رویدن سینه ها در دختران در روایات ظاهر مذهب امام ابوحنیفه رحمه الله از علایم بلوغ آنها محسوب نگردیده.^۳

نشانه اختصاصی بلوغ پسران عبارت اند از:

۱. احبال (آبستن کردن).

الف: تعریفات

مفهوم کودک:

کودک در لغت به چند معنی آمده است: کوچک صغیر طفل و بچه، فرزندی که به حد بلوغ نرسیده است اعم از پسر و دختر. در قرآن کریم و متون فقهی، کلماتی همچون طفل، صبی، صغیر معادل کلمه کودک می باشد که به معنی لغوی هر یک از آنها ذیلاً بصورت مختصر اشاره

می شود:

۱- مفهوم طفل:

کلمه طفل در لغت به معنی بچه، کودک، نوزاد اطلاق می گردد. در زبان عرب طفل در لغت به معنی کودک نابالغ، نوزاد، فرزند نابالغ، و فرزند تا وقتی که کوچک است، معنا شده است در آیه سوره نور طفل به معنی کودک به کار رفته است چنانچه خداوند متعال در این سوره می فرماید:

﴿وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنْكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَنْذِرُوا كَمَا اسْتَنْذَرَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾
النور: ۵۹

ترجمه: و چون اطفال شما به سن بلوغ و احتلام رسیدند باید اذن گیرند چنانکه آنانکه قبل از ایشان بودند اذن گرفتند.

۲- مفهوم صبی:

این کلمه در آثار فقها بسیار به چشم می خورد. صبی کودکی است که به احتلام نرسیده است. صبی همچنان به طفلی که هنوز از شیر گرفته نشده معنی گردیده است که مؤنث آن صبیّه و جمع آن صبیان است. این کلمه در زبان دری به معنی کودک، پسر بچه آمده است. کلمه صبی در قرآن کریم نیز بکار رفته است، چنانچه خداوند متعال می فرماید:

﴿قَالُوا كَيْفَ نُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي الْأَمَةِ صَبِيًّا﴾
مریم: ۲۹

ترجمه: گفتند: چگونه با کسی که در گهواره و کودک است سخن بگوییم؟

۳- مفهوم صغیر:

صغیر عبارت است از کودکی که به سن بلوغ نرسیده باشد. و حکم آن این است که تصرفات مالی او بدون رضایت ولی مشروع و جایز نیست. حکم تا بالغ شدن ادامه دارد. بعد از رسیدن به سن بلوغ اگر درک و زیرکی لازم را داشت، حکم عدم

جواز پایان می پذیرد و الا این حکم همواره به قوت خود باقی خواهد بود تا زمانی که آثار درک و رشد عقلی در او ظاهر شود. «۴»

۴- مفهوم رشد در کودک:

رشد عبارت است از قدرت بر اصلاح مال و حفظ و نگهداری آن از ضایع شدن، که بصورت واضح و آشکار در معاملات مالی بیش از حد معمول و غالب، مغبون و زیان دیده نشود و مال را در راه حرام صرف نکند، پس هرگاه کسی بالغ شد و رشد نداشت، ولایت مالی بر او ادامه دارد و از تصرفات مالی ممنوع است. «۵»

خداوند در مورد یتیم که به سن رشد نرسیده باشد می فرماید:

﴿وَابْتَالُوا أَلْيَتِي حَتَّى إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ فَإِنْ آنَسْتُمْ مِنْهُمْ رُشْدًا فَادْفَعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ﴾
النساء: ۶

ترجمه: یتیمان را امتحان کنید. وقتی وارد سن بلوغ شدند و آثار رشد عقلی را در آنان مشاهده کردید، اموالشان را به آنان بسپارید.

ب) تقسیم اطفال:

فقها می گویند که از روز تولد تا روز بلوغ، انسان صبی و صغیر نامیده می شود. و صغر، صفتی کسی است که نیروی انسانی او کامل نگشته است بصورت عموم صغار به سه دسته تقسیم می شوند:

۱- صغیر غیر ممیز

۲- صغیر ممیز

۳- مراهق

که تفصیل هریکی در سطور ذیل بحث می گردد:

۱- صغیر غیر ممیز:

انسان در سال های اول زندگی فاقد درک و تمیز است. ولی به مرور زمان رشد اعضای بدن و قوه عقلانی او نیز تکامل می نماید و به مرحله ای می رسد که سود و زیان و زشت و زیبا را از همدیگر تمیز می نماید. این مرحله که

زمان آن در کودکان متفاوت است، مرحله یا سن تمیز نامیده می شود. صغیر قبل از رسیدن به این مرحله، صغیر غیر ممیز نامیده شده و تمام اعمال حقوقی او باطل و بی اثر تلقی می گردد، زیرا فاقد اراده حقوقی میباشد.

بنابر این، کودکی از روزی تولد شروع می شود و تا بلوغ ادامه پیدامی نماید و به دو دوره مستقل منقسم می گردد: دوران عدم تمیز و دوران تمیز، که کودک به توجه به وضعیت قوای دماغی خود در هر یک از این دوران عنوان صغیر غیر ممیز و صغیر ممیز را اکتساب می نماید. بنابر این، صغیر غیر ممیز، کودکی است که نمی تواند خوب و بد و نفع و ضرر را از همدیگر تشخیص بدهد و شناخت کافی از اطراف و محیط و اعمال و کردارش پیدا کند. و نمی تواند آثار و احکام عقود را بداند تا این که به سود آوری یا مضر بودن آن برای خود واقف شود مانند اطفال چهار و پنج ساله

که خرید و فروش را نمی فهمند: یعنی: نمی دانند که فروش موجب سبب مالکیت و خرید سبب بدست آوردن آن است، بین غبن فاحش و غبن غیر فاحش فرق نمی تواند و هرگاه که بین اینها فرق کرد، صغیر ممیز گفته میشود. از همین رو ماده ۴۰ ق.م افغانستان در تعریف صغیر غیر ممیز می گوید: (شخصی که از نگاه صغر سن معتوه بود یا جنون غیر ممیز باشد نمی تواند معاملات حقوقی را انجام دهد شخصی که به سن هفت سالگی نرسیده باشد غیر ممیز محسوب می گردد) و در ضمن ماده ۷۲ ق.ج.ا در مورد صغیر ممیز تصریح دارد که: (طفلی که سن هفت سالگی را تکمیل نکرده باشد دعوی جزای علیه او اقامه شده نمی تواند).

از این حدیث پیامبر ﷺ استنباط

سوم

روز ۱۳۹۹ سال

۴۸

گردیده است:

{ عَنْ عَائِشَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثٍ: عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ، وَ عَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَخْتَلِمَ، وَ عَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَعْقِلَ. }^۶

ترجمه: حضرت عائشه رضی الله عنها از پیامبر صلی الله علیه و آله روایت کرده است از سه کس قلم تکلیف برداشته شده است: از کودک تا اینکه احتلام شود و از بخواب رفته تا اینکه بیدار گردد و از دیوانه تا اینکه بهبودی حاصل کند و رشد خویش را باز یابد.

۲. صغیر ممیز:

صغیر ممیز شخصی است که اجمالاً بتواند بین ضرر و منفعت تمیز بدهد و در بسیاری از مسایل این توان را داشته باشد که منافع و ضرر های خود را در آنها تشخیص بدهد بعنوان مثال قرار داد و بیع و معامله سودمند را تشخیص بدهد بموجب مفاد ماده ۷۰ ق. ج این سن تمیز از هفت سالگی شروع و تا سن سیزده سالگی ادامه پیدا می نماید.

۳. مراهق:

مراهق در لغت به کودک نزدیک به بلوغ، نزدیک شده به حلم و احتلام، در شرف بلوغ اعم از دختر و پسر معنا شده است. کودکی ممیزی که به سن بلوغ شرعی نرسیده، ولی امکان و استعداد بلوغ را از طریق انزال و یا انبات (رویدن موی زیر ناف...) دارد مراهق نامیده می شود. در باره آغاز و انتهای سن مراهق ماده ۷۱ قانون جزای افغانستان اشعار می دارد که: (مراهق به شخصی اطلاق می گردد که سن سیزده سالگی را تکمیل و هجده سالگی را تکمیل نکرده باشد).^۷

اکنون نشانه های بلوغ که قبلاً ذکر گردیده به تفصیل آن می پردازیم:

نشانه های بلوغ:

برای بلوغ، شش نشانه ذکر شده

است که سه نشانه آن بین پسر و دختر مشترک و دو نشانه، مختص دختران است و یک نشانه مختص پسران است که در ذیل به آن اشاره می گردد:

۱. احتلام (خروج منی از بدن)

یکی از نشانه های بلوغ در پسران و دختران خارج شدن منی از بدن است و از نظر همه فقها این نشانه از نشانه های قطعی رسیدن انسان به حد بلوغ

می باشد چون الله متعال می فرماید:

{ وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنْكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَذِفُوا كَمَا أَسْتَذِنَ الْآدَمُ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ }^۸

ترجمه: هرگاه اطفال شما به سن بلوغ رسیدند و احتلام شدند، باید بدون اجازه بر شما وارد نشوند، همانگونه که کسانی که پیش از آنان بودند اجازه می گرفتند. عَنْ عَائِشَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: « رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثٍ: عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ، وَ عَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَخْتَلِمَ، وَ عَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَعْقِلَ. »^۸

ترجمه: حضرت عائشه رضی الله عنها از پیامبر صلی الله علیه و آله روایت کرده است از سه کس قلم تکلیف برداشته شده است: از کودک تا اینکه احتلام شود و از بخواب رفته تا اینکه بیدار گردد و از دیوانه تا اینکه بهبودی حاصل کند و رشد خویش را باز یابد.

{ قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ حَفِظْتُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ (صلى الله عليه وسلم): « لَا يُتِمُّ بَعْدَ اخْتِلَامٍ وَلَا صُمَاتٍ يَوْمٌ إِلَى اللَّيْلِ. »^۹

ترجمه: از علی رضی الله عنه روایت شده است که فرمود: از پیامبر صلی الله علیه و آله به یاد دارم که فرمودند: « بعد از بلوغ، یتیمی نمی ماند و سکوت کردن روز تا شب، درست نیست.

۲. انبات (رویدن موی زیر ناف):

از دیگر نشانه های قطعی بلوغ در دختران و پسران، رویدن موی زیر ناف (بالای آلت تناسلی و زیر بغل) است که فقها بر نشانه بودن آن اجماع دارند.

۳. حیض:

دیدن خون حیض از نشانه های اختصاصی بلوغ در دختران است یعنی اگر دختری خونی با صفات خون حیض که خون غلیظ رنگی است که با حرارت و سوزش خارج می شود ببیند به معنای بلوغ او خواهد بود. « وَ عَنْ عَائِشَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةَ حَائِضٍ إِلَّا بِخِمَارٍ. »^{۱۰}

ترجمه: از عائشه رضی الله عنها روایت است که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: « خداوند نماز زن بالغه را نمی پذیرد؛ مگر آن که روسری داشته باشد.

۴. حمل (بارداری):

باردار شدن نیز از نشانه های اختصاصی بلوغ دختران بوده و به معنای بلوغ دختر می باشد. ادامه دارد....

مآخذ:

– لغت نامه دهخدا واژه بلوغ.

۲– المختار الفتوی از مجد الدین عبد الله بن محمود الحنفی، متوفی سال ۶۸۳ هـ، ص ۱۱۹، مکتبه قاسمیه، کانسی رود کویت.

۳– البنایه شرح الهدایة از أبو محمد محمود بن أحمد بن موسی بن أحمد بن حسین الغیتابی الحنفی بدر الدین العینی (المتوفی: ۸۵۵ هـ)، ج ۱۱، ۱۰۹، الناشر: دار الکتب العلمیة – بیروت، لبنان، الطبعة: الأولى، ۱۴۲۰ هـ – ۲۰۰۰ م

۴– منهاج المسلم مؤلف: ابوبکر جابر الجزائري (مدرس مسجد النبی و دانشگاه اسلامی مدینه منوره) مترجم: نذیر احمد سلامی، ج ۲، ص ۱۷۷. مکتبه شاملة.

۵– فقه السنه، تألیف: دکترسید سابق، مترجم: دکتر محمود ابراهیمی، جلد چهارم، ص ۲۶۳۹.

۶– مسند أحمد بن حنبل، ج ۶، ص ۱۰۰. حدیث شماره ۲۵۲۰۱.

۷– حقوق فامیل، تألیف: نظام الدین عبد الله. ج ۲، انتشارات سعید، ص ۹.

۸– مسند أحمد بن حنبل، ج ۶، ص ۱۰۰. حدیث شماره ۲۵۲۰۱.

۹– سنن أبي داود، باب نهی از سکوت روز تا شب ج ۳، ص ۷۴، حدیث شماره ۲۸۷۵.

۱۰– سنن ابن ماجه، باب إذا حاضت الجارية لم تصل إلا بخمار، ج ۲، ص ۳۲۸، حدیث شماره ۶۴۷.

فساد اداری

یا پدیده منفی در جامعه

فضل الرحمن "وحیدی"

استفاده از دارائی های عامه جهت کسب منفعت های شخصی و بعضاً به معنی اخذ رشوه تعبیر شده است، ولی حقیقت این است که فساد اداری برعلاوه دو شکل معرفی شده دارای اشکال متنوع دیگری نیز میباشد مانند: خویش خوری، رابطه سالاری، واسطه، اعمال نفوذ جهت کسب منافع شخصی استفاده غیر مجاز از عواید دولتی، عدم پرداخت مالیات، سرقت دارائی عامه، تقلب، اختلاس، زرع، تولید و قاچاق مواد مخدر سرقت اسناد، ائتلاف اوراق و اسناد رسمی، تجاوز از صلاحیت، استفاده از امکانات دولتی و اوقات رسمی در امور شخصی، امتناع از وظیفه بدون عذر قانونی، کتمان حقیقت، جعل و تزویر، اخذ هرنوع تحفه، تعلل بی مورد در اجراآت وظیفه محوله، تطمیع غیر قانون، تهدید، دخیل ساختن ملاحظات قومی، مذهبی، لسانی، گروهی، حزبی، منطقوی، جنسی، شخصی در انتخاب و استخدام اشخاص بدون اهلیت. فساد اداری به مثابه فعالیت های ضد قانون، ناقض منافع ملی، کلتوری، اقتصادی و تاریخی کشور خوانده

نعمت های الهی سپاس بجا نیاورده اطاعت او را ترک کنند، و بدکاری و بد کرداری و سرکشی اختیارکنند پس خداوند متعال هم گروه نگهبان خود را برمیدارد، آنگاه قهر و عذاب الهی برآن واقع میشوند که از آنها راه نجاتی باقی نخواهد ماند.

پس از نص صریح قرآن کریم معلوم میشود که مراد از تغیر احوال در اینست که: هرگاه قوم اطاعت و شکرگزاری را گذاشته در احوال خود تبدیل بدی آورد، پس خداوند متعال هم رویه رحمت و نگهبانی خویش را تغیر می دهد.

تعریف فساد اداری:

فساد اداری عبارت از یک عمل خلاف قانون گفته میشود که توسط کارکنان دولتی و سایر موظفین خدمات عامه به مقصد حصول اهداف و منافع شخصی یا گروهی صورت میگیرد، اما:

تعریف اجتماعی آن عبارت از اقدام اشخاص حقیقی و حکمی که به هدف انتفاع و بهره برداری برای خود با اشخاص دیگر یا در قبال پرداخت مال به مامورین دولت به منظور بر خورداری از مزایا و امتیازات از راهای غیر قانونی انجام میشود.

در حقیقت فساد اداری عبارت از سوء

الحمد لله رب العلمین والعاقبة للمتقین والصلوة والسلام علی خیر خلقه محمد و آله و اصحابه اجمعین.

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغَيِّرُ مَا يُقْوِمُ حَتَّىٰ يَفْعِلُوا مَا أَنفُسُهُمْ ۚ وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ يَقْوِمُ سُوءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ ۚ وَمَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَالٍ﴾
الرعد: ١١

ترجمه: خداوند متعال در حال قومی تغیر نمی آورد تا زمانی که آنها در نفس های خود تغیر بیاورند.

مقدمه:

یعنی خداوند متعال حال امن و عافیت قوم را به عافیت و مصیبت تا زمانی دگرگون نمی سازد که خود آن قوم اعمال و احوال خود را به بدی و فساد تبدیل نکنند، و هرگاه او احوال خود را به سرکشی و نافرمانی تبدیل نماید، پس خداوند متعال هم روش خود را تغیر میدهد و این ظاهراست که هرگاه الله تعالی نسبت به کسی بدی بخواهد و بخواهد او را عذاب بدهد پس نه کسی میتواند آنرا برطرف و نه کسی می تواند برخلاف حکم ربانی از او حمایت کند.

حاصل اینکه برای حفظ انسان گروه نگهبان فرشتگان مقرراند، اما هرگاه قوم از

شده است.

خداوند ﷻ در آیات متبرکه میفرماید:

﴿وَلَوْ أَتَّبَعَ الْكَافِرُ أَهْوَاءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ بَلْ أَتَيْنَهُمْ بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ عَنْ ذِكْرِهِمْ مُعْرِضُونَ﴾
المؤمنون: ۷۱

ترجمه: "و اگر حق از هوسهای آنها پیروی می کرد قطعاً آسمانها و زمین و هر که در آنهاست تباه می شد [نه] بلکه یادنامه شان را به آنان داده ایم ولی آنها از [پیروی] یادنامه خود رویگردانند."

تنفیذ احکام که همه امور زندگی انسان را متضمن است عبادات و معاملات، قضاوت و سیاست را در بر میگیرد و وقتی حکومت از فساد حمایه گردید حاکمیت و امارت سالم در اجتماعی استحکام می یابد، چنین امارت و حاکمیت است که زندگی و حیات اجتماعی مردم را بسوی خیر و فلاح رهنمون میگردد و سعادت دو جهان را بار می آورد، در محیط امارت و حاکمیت سالم است که امیر و مامور حقوق و مسئولیت های خود را متوجه میشوند، برابر است این حقوق در دایره فامیل دیده شود و یا در دایره عمل و دوایر حکم.

حاکمیت و امارتی سالم است که باعث وحدت گردیده، طرق فتنه، فساد، دو دسته گیها و نفاق را مسدود میگرداند، حقیقت است که ادامه حیات و اجتماع روی امارت و حاکمیت سالم شکل میگیرد.

پس تمام انسانها در روی زمین از خود یک نوع آمریت و حاکمیت دارند در حدیث شریف پیامبر اکرم ﷺ میفرماید:

(کلکم راع و کلکم مسؤول عن رعیته)^(۱)

هریکی از شما چوپان، سرپرست و

مسئول از رعیت و زیر دستان خود هستید.

پس هر زعیم یا رئیس دولت یا امام و یا در هر سطح خوردی که مسئولیت داشته باشد مسؤول از رعیت خود است. مثلاً مرد چوپان و سرپرست در فامیل خود و مسؤول از زیر دستان خود.

زن سرپرست است در خانه شوهر خود و مسؤول از زیر دستان خود.

پس بنا براینکه سنت رسول اکرم ﷺ است لذا ایجاب مینماید تا هریک از سرپرستان تعهدات را با رعیت و زیر دستان خود بر خود لازم گیرند، لذا علما سرپرست مردم بوده و راعی ملوک عقل آنها است و راعی صالحین تقوای ایشان است و راعی متعلم معلم او و راعی پسر پدر اوست همانطوری که راعی زن همسر اوست و هریک از سرپرستان مردم مسؤول از رعیت خود پند داشته میشوند.

اما سرپرست بزرگ امیر و رئیس دولت است و نسبت کثرت رعیت مسئولیت رئیس دولت بیشتر بوده و ایجاب میکند رئیس دولت شخصیتی باشد که اهلیت او برای سرپرستی رعیت او ایجاب مینماید، باری اگر رئیس دولت بخود و مسئولیت خود در برابر رعیت متوجه نبوده در مورد سهل انگار و غفلت پیشه کند باید یقین کرد که خود و ملت را با تباهی روبرو گردانیده است. زیرا هلاکت ملت وابسته به فساد یکنفر مربوط به رئیس دولت است و نسبت همین وظیفه بزرگ و پرمسئولیت است که شریعت اسلامی طلب امارت و ریاست دولت را تحت شرایط قرار میدهد تا دست کسانی که دارای اهلیت این مقام نیستند از سلطه حاکمیت کوتاه گردد، از جانب دیگر ادب اسلامی اقتضاً میکند که مسلمان امارت را برای نفس خود نخواسته و مزاحم کسیکه اهلیت آنرا دارد واقع نگردد باری

اگر شخصی را برای این مسئولیت انتخاب میکنند در اینصورت واجب است شخص مذکور این وظیفه را قبول نماید خداوند ﷻ میفرماید:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلَاقُوا عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فُسَادًا وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾
القصاص: ۸۳

ترجمه: "آن سرای آخرت را برای کسانی قرار می دهیم که در زمین خواستار برتری و فساد نیستند و فرجام [خوش] از آن پرهیزگاران است."

ما این دار (بهشت ابدی) آخرت را برای آنان که در زمین اراده علو و فساد و سرکشی ندارند مخصوص میگردانیم و حسن عاقبت خاص پرهیزکاران است.

تفسیر:

((در این آیه مبارکه خداوند متعال فلاح و نجات دار آخرت را مختص کسانی قرار داده است، که در زمین اراده ای علو و فساد نداشته باشند، مراد از "علو" تکبر است، یعنی خود را نسبت به دیگران بزرگ قرار دادن و دیگران را تذلیل کردن، و مراد از "فساد" ظلم کردن به مردم است.

بعضی از مفسرین چنین می نویسند: هر معصیتی فساد فی الارض است، زیرا در اثر وبال گناه، برکات دنیوی کاسته میشوند، پس از این آیه معلوم شد، کسانی که به تکبر و ظلم یا مطلق به گناه اراده میکنند، در آخرت سهم و نصیبی ندارند.

مراد از تکبری که حرمت و وبالش در این آیه ذکر گردید: آنست که بر مردم تفاخر و تحقیر آنها مقصود باشد، و اگر انتظام لباس، غذا و منزل خوب برای خود به شرط عدم تفاخر

به دیگران مذموم نیست.

پس از وعید حرمان در دار آخرت از علو و فساد، معلوم شد که اراده جزم به گناه وقتی در حد عزم مصمم باشد، آن هم معصیت است، البته اگر او باز هم از ترس خدا این اراده باز آید، پس بجای گناه در نامه اعمال او ثواب نوشته میشود، و اگر به سببی غیر اختیاری بر انجام گناه دست نیافت، و آنرا انجام نداد، ولی تا حد توان خود بر آن کوشش کرد، آن هم معصیت و گناه نوشته میشود. (کما ذکره الغزالی)

و از طرفی، در آخر آیه فرمود: ﴿وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾ حاصل آن اینست که برای فلاح و نجات در آخرت دو چیز لازم است: یکی اجتناب از علو و فساد، و دوم تقوا، یعنی پایبندی به اعمال صالح پس تنها اجتناب در علو و فساد، کافی نیست، بلکه انجام آن اعمالی از نظر شرع فرض و واجب اند که آن هم برای نجات آخرت شرط است. (۲)

بناءً خود خواهی و بلند پروازی با فساد و سرکشی لازم و ملزوم همدیگر اند، آنانی که برتری خود را میخواهند، از فساد پیشه گری حصه کامل داشته شخصی است فساد پیشه و از عاقبت نیک حصه ندارد که امارت خواهی نیز کمتر از خود خواهی نبوده و عاقبت نیکی در پی ندارد.

عوامل فساد اداری:

عوامل اصلی و مهم که یک محیط و کشوری را بی نظم و تباہ میکنند، قرار ذیل است:

۱- عوامل فساد اداری.

۲- عوامل اقتصادی.

۳- عوامل سیاسی.

عوامل فساد اداری:

الف عوامل اداری:

- کاهش مدیریت سالم و نصب افراد غیر متعهد نامساعد بی دانش، بی تجربه در پست های حساس.

- عدم ثبات در ساختار تشکیلاتی و بست ها در ادارات دولتی و غیر دولتی.

- عدم رعایت اهلیت کاری کارمندان و درجه تحصیل و تجارب شان.

- عدم تطبیق شایسته سالاری در تقرر و تعیین کادرها.

- عدم رعایت ترکیب ملی و مشارکت عادلانه همه قومیت ها در ادارات دولت.

- گرفتن رتبه های بلند بدون در نظر داشت تخصص، سابقه کاری در ادارات دولت.

- موجودیت فضای اختناق آور جنگ و نفوذ افراد زورمند در ادارات دولت.

ب عوامل اقتصادی:

- فقرمزمین و متوحش ناشی از تداوم جنگ چهارده دهه آخر در افغانستان و عدم اشتغال.

- معاش و امتیازات ناکافی کارکنان پائین رتبه و عدم تأمین احتیاجات افراد مستعد و مختص که به اسباب فساد دسترسی ندارند.

- تفاوت های زیاد در پرداخت معاشات پرسونل ادارات و یک تعداد رجال دولتی.

- عدم رعایت پرداخت معاشات بر اساس تخصص و ظرفیت کاری.

- گسترش اقتصاد مافیایی در جامعه و تبارز اشخاص مفسد و استفاده جو در بخشهای اقتصادی جامعه.

- عدم توجه به وضعیت معیشتی کارمندان دولتی.

- سوء استفاده افراد مفسد و استفاده جو از نام نظام اقتصاد بازار آزاد و عدم توانایی کنترل و نظارت دولت از سیستم اقتصاد بازار آزاد.

ج عوامل سیاسی:

- تقسیم قدرت و پست ها بر مبنای

مصلحت های تنظیمی، سمتی، ملیتی، قومی نه بر اساس شایسته سالاری.

- جلوگیری از افشای اشخاص مفسد، رشوت ستان و مجرم از طریق اطلاعات جمعی.

- نفوذ اشخاص زورمند و مجرمین سازمان یافته در دستگاه دولت.

- فشار گرو های با نفوذ در حاشیه قدرت در مبارزه علیه فساد.

- رهایی زندانیان بدون قید و شرط از سوی حکومت.

- معافیت از قانون در برابر نقض قانون.

نقش اساسی تشکیلات اداری بروزیبا

محوفساد:

شکی نیست که ضخامت، عرض و طول تشکیلات اداری که بدون ضرورت باشد به همان اندازه اضرار دارد، که فرو گذاشت های که در تشکیل اداری دیده میشود و رئیس دولت مسئولیت دارد تشکیلات و هیكل اداری دولت را موافق به ضرورت های یک دولت در نظر داشته باشد و برای رسیدن به اهداف یک دولت اسلامی اشخاص خیر، آگاه، امین و صاحب کفایت را در این تشکیلات مؤظف گراند، زمانی که یوسف علی به منظور خدمت مردم اقدام می ورزند برای رئیس دولت میگویند "إني حفيظ عليم" من در حفظ دارایی و مصارف آن دانا و بصیرم و این آیه مبارکه اصل مهمی را در یک دولت که اساس پیشرفت و رفاه یک دولت است مشخص میگرداند و نشان میدهد که در رأس امور مالی و حمایه دارایی دولت شخص نگهبان، علیم و دانشمند در امور مالی ضرورت است، و این آیه مبارکه از پیشنهاد دختر شعیب علی

حکایت میکند اینست که این دختر بافهم و درک روی یک اصل مهم را در مورد کارمندان دولت بدست داده و میگوید:

﴿قَالَتْ إِحْدَهُمَا يَخَابُ اسْتَجْرَهُ إِبْرَاهِيمَ خَيْرٌ مِّنْ اسْتَجْرَةِ آلْقَوَىٰ آلْأَمِينِ﴾^{۲۶}

ترجمه: "یکی از آن دو [دختر] گفت ای پدر او را استخدام کن چرا که بهترین کسی است که استخدام می کنی هم نیرومند [و هم] در خور اعتماد است."

شرح تفسیر:

((یعنی وقتی که دختران حضرت شعیب گوسفندان خود را برای آب دادن به سرچاهی میبردند، دیدند که چوپانان زیادی آنجا ازدهام دارند، و به فاصله دور از چان ایستاد شدند، که در آن هنگام حضرت موسی علیه السلام متوجه شد، و برای آنها گفتند که چرا گوسفندان را آب نمی دهید؟ آنها گفتند که پدر مان زیاد پیر مرد است و توان ندارد و هم ما در خانه کدام خدمتگاری مرد نداریم، بناً ما مجبور شدیم آمدیم ولی حال نسبت عادت ما که زنهار نسبت به مردان هم ناتوانی و هم نسبت عاد ما که حیایمان ایجاب نمی کند تا چوپانان نروند ما نخواهیم آمد، حضرت موسی علیه السلام فوراً مهربانی شان را نسبت به ایشان نمودند سنگ سرچاه را برداشتند و به ایشان کمک نمودند، گوسفندان شان را آب دادند، وقتی که ایشان به خانه میروند قصه را به حضرت شعیب علیه السلام پدر شان باز می کنند، فوراً پدر شان یک دختر خود را دو باره پشت حضرت موسی علیه السلام روانه می کند که تا ایشان را با خود بیاورد، و دختر می رود به حضرت موسی علیه السلام میگوید شما را پدرم خواسته است، و حضرت موسی قبول مینماید و

میگوید که دختر! من پیش میروم و شما در عقب من باشید، زیرا دیدن زن بیگانه به من پسند نیست و شما هم برای من محرمیت ندارید، و حضرت موسی علیه السلام رفته قصه را به حضرت شعیب مینماید، و بعد از آن یکی از دختران حضرت شعیب علیه السلام به پدرش پیشنهاد مینماید که پدر جان: تو به کسی نیاز داری و ما هم بزرگ شده ایم، و بعد از این مناسب حال ما خانه است، پس شما او را استخدام نماید، زیرا بهترین خادم کسی است که، توانا و امانتدار باشد، که این مرد دارای این دو صفت میباشد.

دختران حضرت شعیب علیه السلام گفتند که برداشتن سنگ از سرچاه، و هم پشت سر قرار دادن زن از جمله امانتداری و توانایی ایشان برای ما تجربه شده است.

پس برای استخدام و سپردن مقام به کسی، این دو شرط اهمیت دارد، خداوند متعال بر زبان دختر حضرت شعیب علیه السلام حکمت بزرگی را جاری ساخت، که امروز برای مقامات دولتی و استخدام، شائستگی کار و تصدیق بررسی میشود، ولی به سوی دیانت و امانت کوچکترین توجهی مبذول نمیگردد، و در اثر آن بجای پیروزی کامل در کار روایی، عموم دفاتر و مقامات، بخاطر رشوت خوری و اقارب پروری قوانین، بیکار میمانند، کاش مردم از این رهنمای قرآنی قنطاری میگردند تا نظامها سراسر درست و صحیح میشد.))^(۳)

"طرطوشی" میگوید منزله عمال برای والی به منزله سلاح برای مقاتل است.

پس فلسفه و مفهوم سخن همین است که لازم است والیان و مامورین خود را از اشخاص باید تعیین کرد که بتوانند امور محوله را طوری که ایجاب مینماید انجام دهند.

بناءً اوصاف معتبره در صحت انتخاب مامورین آنست که مامور باید اول متدین باشد، دور از ظلم و جنایت بوده، نه تنها از

تجربه کافی بهره داشته باشد بلکه از اوصاف حمیده و سیرت نیک نیز کامل باشد.

رئیس دولت با تمام مردم ارتباطات قوی داشته و دوستان زیادی دارد اما در کار امور اداره باید دوستان را انتخاب نماید که از نیکوترین مردمان پنداشته شود که سزاوار قربت امیردیده شود نه دوستان فساد پیشه را.

نقش مدیریت ضعیف در سقوط تمدن ها و نظام ها:

اساساً مدیریت، سیستم و روشی است برای حفظ تمدن ها و برعکس ضعف مدیریت عامل بزرگی در نابودی تمدن ها محسوب میشود.

هردولتی در جهت حفظ شیرازه نظام خویش به اداره سالم، و به یک مدیرقوی، صادق، امانتدار و شایسته ای نیاز دارد، پس نباید فراموش نمود که در کشور های اسلامی، هدف از ساختار سالم اداری تنها حفظ شیرازه نظام مملکتی نیست، بلکه در پهلوی مدنیت دنیوی سرافرازی و سعادت دنیای دیگر "روز رستخیز" هم مطرح است، که ما مسلمانها دعا گوی همچون پدیده های مثبت هستیم.

و من الله التوفیق

فهرست منابع و مآخذ:

- ۱- (سنن ابوداود حدیث شماره ۲۹۳۰ / شیخ البانی این حدیث را صحیح گفته است).
- ۲- (معارف القرآن مؤلف مفتی محمد شفیع عثمانی دیوبندی).
- ۳- (معارف القرآن مؤلف مفتی محمد شفیع عثمانی دیوبندی).

چاپیریال ساتنه

لوی الهی نعمت، او ساتنه ئې امانت دی

د ابو نافع حمیدی لیکنه

الله پاک ﷻ ځمکه پیدا کړه او دتولو ذیروحو مخلوقاتو د استوګنې لپاره ئې برابره او ټول هغه اسباب ئې پکې برابر کړل چې ددوی د ژوند لپاره ضروری دي.

الله تعالی فرماني: ﴿الَّذِي جَعَلَ الْأَرْضَ كَنَانًا أَحْيَاءَ وَأَمْوَاتًا...﴾ (المرسلات: ۲۵ - ۲۶)

ژباړه: آیا نده مو ګرځولی ځمکه جمع کوونکې (په شاه خېلې) ژونديو او مړو لره (په کیده خپله کې)؟

الله پاک په دغه ځمکه کې اوبه را پیدا کړي چې اوبه خود ټولو ژونديو موجوداتو د ژوندی پاته کیدو، ووی، روغتیا او.... لپاره حیاتی حیثیت لري. الله تعالی په دی اړه فرماني: ﴿أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءًهَا وَمَرَعَهَا﴾ (الزمر: ۳۱)

ژباړه: او له دغه ځمکې نه مو اوبه او د دوی د خوراک توکي را وایستل.

او فرماني: ﴿أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَتُصْبِحُ الْأَرْضُ مُخْضَرَةً...﴾ (الحج: ۶۳)

ژباړه: یعنی اوبه ئې له آسمانه راکوزی کړی چې په هغې سره ځمکه شنه زرغونه شوي. الله پاک د بشر مایحتاج ټول شیان په دغه ځمکه کې ورته پیدا او مهیا کړي. د ښه ژوند لپاره ئې مختلف وسایل او د سوکالۍ اسباب

مهمه سترګه نه ګوري. په واړه او سترګچ سره بشر لګیا دي دغه ښکلی چاپیریال تخریبوی.

که څه هم ددغه موضوع په اړوند ټول انسانان مسؤلیت لري چې دخپل ماحول او چاپیریال ښه ساتنه او پالنه وکړي خو په لوړه سطحه دا وچ صنعتی کړندی تمدن د ټولو مخلوقاتو ژوند په خطر کې اچولی.

نننی تمدن ددی پرځای چې هغه په یوه خوندي او مسئون پناه ځای بدل کړي، بالعکس د ناروغیو منبع ئې وګرزوله خوکه چیرې د اسلام مقدس دین د ارزښتناکو لارښوونو له منظره دا موضوع وڅېړو، نو داسلام نازنین دین دغه موضوع ته ډیر ارزښت ورکړي، نظافت او پاکي ئې د ایمان مهمه برخه بللی، نورو ته ضرر رسول ئې حرام کړي، د طبیعت دا ښکلی چاپیریال ئې امانت بللی چې باید تخریب نشی، دری مهم عناصر (اوبه، هوا او خاوره) ئې هغه څیزونه یاد کړي چې الهی نعمات پکې له وریاه ښکاری او نه یوازی د انسانانو بلکه، د حیواناتو، نباتاتو او ټولو ساکنانو لپاره ئې د روزی او ژوند تېرولو مهم وسایل بللی.

الله پاک انسان د ټولو مخلوقاتو غوره پیدا کړي او دا نور ټول کائنات او مخلوقات ئې دده د چوپړ، سوکالۍ او ښه معیشت لپاره پیدا او استخدام کړي او دا انسان ته ئې دومره آزادی هم نده ورکړي چې هرڅه ئې زړه وغواړي هغه وکړي، د خپل ځان او نورو الهی مخلوقاتو د تباهی او ژوندانه د تریخوالی لامل شي. بلکه دا ئې ورته امر کړي چې پدی نړۍ کې آبادوونکی او جوړوونکی وی نه ړنګوونکی او تباهاکار!

دهمدغه معیار په اساس ئې له ټولو هغو کارونو څخه منع کړي چې خپله دغه انسان او ورسره نور کائنات په تعذیب او ستونزو ککړ شي، دغه انسان ته ئې امر کړي چې ددغه نړۍ، چاپیریال چې الهی نعمتونه پکې ستا د بشپړتیا او سوکالۍ لپاره زینت ډیر دي، ورڅخه سالمه ګټه پورته او دنورو په حق خپته وانه چوي.

د چاپیریال موضوع چې نن سبا ډیره بادیږی او یقیناً ډیره مهمه هم ده ځکه د ټولو مخلوقاتو د ژوند سمون یا بدلون ورپورې تړلی دي او متأسفانه بشریت ورته په دومره

ټول ورته برابر کړل، لکه چې پدی اړوند الله تعالی فرمایلی:

﴿وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعِيشَ...﴾ (الأعراف: ۱۰)

ژباړه: ستاسو د ژوندانه وسیلې مو په ځمکه کې پیدا کړي.

همدا رنگه فرماني: ﴿...وَبَرَكْنَا فِيهَا وَفَدَّرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا...﴾ (فصلت: ۱۰)

ژباړه: يعنی الله پاک په ځمکه کې برکت کېښود او خوراکونه یې په اندازه سره پیدا کړل.

الله جلت عظمت ته د کائناتو ډیر مهم مخلوقات چې پیدا کړي نو د انسان د ګټې اخیستنې او کارونې لپاره یې ټول ورته مسخر، تابع او رام کړزولی، چې ترې ګټه واخلي، او هریو په خپل ذات کې ډیر محیرالعقول او عظیم الشان مخلوق دي او د هریو څخه استفاده او ګټه اخیستنه خاص اهمیت لري، الله پاک ﷻ په مختلفو آیتونو کې خپل دغه مسخر شوی نعمات انسان ته داسې یادوي:

- ﴿سَخَّرَ لَكُمْ الْبَحْرَ...﴾ (الجن: ۱۲) او تاسو مو بحر مسخر کړي.

- ﴿وَسَخَّرَ لَكُمْ الْأَنْهَارَ...﴾ (إبراهيم: ۳۲) تاسو ته مو رودونه تابع کړي.

- ﴿سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ﴾ (الحج: ۶۵) تاسو ته مو هغه چې په ځمکه کې دي مسخر کړي.

- ﴿وَسَخَّرَ لَكُمْ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ﴾ (إبراهيم: ۳۳) تاسو ته مو لمر او سپوږمۍ مسخر کړل.

- ﴿وَسَخَّرَ لَكُمْ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ﴾ (النحل: ۱۲) تاسو ته مو شپه او ورځ مسخر کړل.

- ﴿وَسَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ (الجن: ۱۳) تاسو ته مو ټول هغه څه چې په آسمانونو او ځمکه کې دي، مسخر کړل.

لمړې د انسان په تسخير کې ورکړ، هغه چې په کال کې د څلور سوه زرو کیلو مترو مکعبو په شاوخوا کې اوبه ځمکې ته د باران، واورې

د اسلام مقدس دین د ارزښتناکو لارښوونو له منظره دا موضوع وڅیړو، نو د اسلام نازنین دین دغه موضوع ته ډیر ارزښت ورکړي، نظافت او پاکي یې د ایمان مهمه برخه بللی، نورو ته ضرر رسول یې حرام کړي، د طبیعت دا ښکلی چاپیریال یې امانت بللی چې باید تخریب نشي، درې مهم عناصر (اوبه، هوا او خاوره، یې هغه څیزونه یاد کړي چې الهی نعمات پکې له ورايه ښکاری او نه یوازې د انسانانو بلکه، د حیواناتو، نباتاتو او ټولو ساکنانو لپاره یې د روزنې او ژوند تېرولو مهم وسایل بللی.

اوړلی په شکل را اوړی او د هرڅه د ژوند سبب کیږي. لکه چې الله تعالی فرماني: ﴿وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ﴾ (الأنبياء: ۳۰) ژباړه: او له اوبونه او په اوبو سره مو هر شې ته ژوند ورکړي. دغه لمر په خوراوړنو انرژي ورکوي چې له حد او حساب څخه بهر ده، نباتاتو ته شین یا نور ارزښتناک رنگ ورکوي او داسې شکل ته یې اړوي چې په لیدلو سره یې انسان خوشبختي چې هغه وخورې.

لمر په ټاکلې اندازه سره خپلې وړانګې ځمکې ته لېږدوي او د کال د مختلفو فصلونو په بڼه سره هریو خاص اهمیت لري چې له امله یې تودوخې، رڼا او پاکوالي راځي او د رنګارنګ میکروبونو د له منځه وړلو لامل کیږي.

ځمکه یې انسان ته مسخره کړه، چې په کې حیوانات او نباتات ژوند کوي او دا دواړه په اصل کې د انسان خواړه جوړوي، په دې ځمکه کې داسې ژوندی موجودات اوسېږي چې چاپیریال له ککړتیا څخه ژغوري، او لاتر اوسه پورې د ساینس دغه نړۍ ندی کشف کړي.

عضوی او غیر عضوی مواد یې پیدا کړي چې د انسانانو په شمول د ټولو ژوندیو موجوداتو خواړه تشکیلوي.

انسان لا له پخوا نه په دی پوهیده د هغه علم په اساس چې الله تعالی ورته ورکړی ؤ چې ژوند یې په فزیکي لحاظ په چاپیریال

پوری تړلی دي چې هغه ته هوا ویل کیږي، ترڅو تنفس وباسي، آکسیجن گاز او نور مهم کازونه یې د ژوندی پاته کیدو مهم عناصر دي، د هوا له گرمۍ او یخۍ نه په مختلفو موسمونو کې مختلفې ګټې ترلاسه کوي او دا انرژي لمر ورکړي په همدا چاپیریال کې د نباتاتو او حیواناتو څخه اوبه او خواړه ترلاسه کوي.

دهغې مالکې نه چې له کانونو څخه یې پلاس راوړي او خپل خواړه ورباندې خوندور کوي، له همدې مخکې نه یې په لاس راوړي چې د چاپیریال یو مهم عنصر دي، له همدغه چاپیریال څخه داسې مواد ترلاسه کوي چې ځانته ترې جامې، سامان او د اوسیدو ځایګي (کور) جوړوي څو د زیاتې گرمۍ او یخۍ نه په امن او په کې سوکاله پریوزي...

الله پاک ﷻ انسان ته د هغه د اړتیاوو په اندازه د تصرف او استفادې حق ورکړي چې د اوبو له نعمت څخه د ډول ډول

انرژي د تولید، څښلو، ځمکې څړوبولو او نورو مقاصدو په مقصد ګټه واخلي، اسراف په کې ونکړي او د نورو حق ضایع نکړي، له ککړتیا څخه یې ډډه وکړي، او له هر ډول نبات څخه چې وغواړي د خوړو په حیث کار واخلي. حیوانات یې انسان ته مسخر کړل چې ورڅخه په مختلفو انواعو سره ګټې ترې واخلي، غوښه او

شیدی ئې وخوړی. له پوستکي څخه ئې گټه واخلي، وري ئې د خپل ژوند د هوساينې په موخه وکاروی، ور څخه د باروړلو او نورو موخو او فعاليتونو کې کار واخلي.

الله پاک د حيواناتو مهم رول ته د انسانانو په ژوند کې داسې يادونه کوي:

﴿وَالْأَنْعَمَ خَلَقَهَا لَكُمْ فِيهَا دِفْءٌ وَمَنْفَعٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ وَلَكُمْ فِيهَا جَمَالٌ حِينَ تُرِيحُونَ وَحِينَ تَسْرَحُونَ وَتَحْمِلُ أَثْقَالَكُمْ إِنَّ بَلَدَكُمْ لَرْكُودًا بَلْفَيْهِ إِلَّا إِسْقِ الْآنْفُسِ إِنَّ رَبَّكُمْ لَرءُوفٌ رَحِيمٌ وَالْحَيْلُ وَالْإِعَالُ وَالْحَمِيرُ لَتَرْكَبُوهَا وَزِينَةٌ وَيَخْتَلُونَ مَا لَا تَعْلَمُونَ...﴾
الحل: ٥ - ٨

ژباړه: د الله پاک څاروی پيدا کړي چې تاسو لپاره به کې د گرمیدو، خوراک او نورې گټې دي، او ستاسو لپاره د زینت او ښایست وسیلې دي چې کله له کور وځي او بیا بیرته کورته راځي، او ستاسو درانه بارونه هغو ځایونو ته وړي چې تاسو ئې په ډیر نفسي مشقت سره هلته وړي، یقیناً چې الله پاک ستاسو ډیر مهربانه او ښوونکی دي، آس، قچر، او خر الله دی لپاره پيدا کړي چې تاسو ورباندې سپاره شئ او ستاسو د زینت څاروی دي، او الله پيدا کوي هغه څه چې تاسو ئې په حکمت نه پوهیږي.

دا ټول نعمتونه چې کله انسان ته ډالی

کړي او د کائناتو ټول مخلوقات ئې ورته په چوپړ کې وکړي ددی په خاطر چې هغه دا نړۍ آباده کړي، لکه الله پاک چې فرمائي: ﴿أَنشَأَكُم مِّنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا...﴾
هود: ٦١

ژباړه: چې الله پاک هغه ذات دي چې تاسو ئې له ځمکې نه را پيدا کړي او له تاسو څخه ئې وغوښتل چې هغه آباده کړي او هر څوک چې د آبادولو او ودانولو صلاحیت ولري،

نوهغه د پایښت وړ دي، لکه چې الله تعالی وفرمائي: ﴿أَنكَ الْأَرْضَ يَرْثُهَا عِبَادِيَ الْأَنْبِيَاءُ...﴾
الانبیاء: ١٠٥

ژباړه: په يقين سره د ځمکې وراثت زما صالحو بندگانو سره دي.

کله چې انسان د ځمکې په آبادولو، چاپیریال پاک ساتلو، نورو ته په ضرر نه رسولو مأمور او مکلف شو، نو دا دنده هم لري چې داسې شی تولید یا ونه کاروی چې چاپیریال ته پکې د فساد، تاوان، ضرر او تخریب لامل کېږي، نن سبا چې کورو زموږ دا ښکلی چاپیریال چې له ناوړین سره مخ دي، هغه د همدغه انسان د فساد کولو، او له خپل حريم ته تجاوز کولو او د بشریت لپاره د تباهی کوهی ایستلو اعمال دي چې ټول بشریت او چاپیریال ئې خراب کړي.

فساد کول په ځمکه کې ناروا دي، الله پاک فرمائي: ﴿وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا...﴾
الأعراف: ٨٥

ژباړه: په ځمکه کې فساد مه کوي وروسته د اصلاح نه.

په بل ځای کې الله پاک فسادته اشاره کړي او فرمائي: ﴿ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾
الروم: ٤١

ژباړه: د هغو ناجایزه اعمالو له کبله چې خلکو وکړل، په وچه او او بوکې فساد راڅرگندشو، الله پاک د ځينو عملونو عذاب ورو ځاکه، خو د خپلو ناوړه عملونو څخه بیرته را وگرځي.

نن سبا چې نړۍ د چاپیریال له ککړتیا سره مخامخ ده، یوازنی علت ئې همدغه انسانی تمدنی افراطیت، فساد او زیاتې دي اتومی انرژۍ، وژونکی وړانگی او نور داسې کارونه دي چې چاپیریال ئې خراب کړي، که چیرې مخ پروده او پرمختللی هیوادونه او په عامه

سطحه ټول بشرورته پاک و نکړي او دغه چاپیریال یو الې نعمت او امانت ونه وېولی او د خپل سر او خپلې خوښی کارونی او په غلطه او ناجایزه او نا قانونه توگه ورڅخه استفاده کوي، نو بیا به خدای مکره ټول بشریت او ټوله نړۍ له یوه ستر ناوړین سره مخامخ شي، او هلته به بیا پښیمانتیا او هیڅ ډول تداویرو نه چلېږي.

الله فرمائي: ﴿لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ﴾
إبراهيم: ٧

ژباړه: ای بندگانو! که چیرې مو زما شکر وایست نوز به خپل نعمتونه تاسو ته وږ ډیرکړم او که مو کفران وکړ نو زما د عذاب انتظار کوي او زما عذاب ډیر سخت دي.

د نن ورځې ټول بشر دا ناری وهی چې چاپیریال له ستونزو سره مخ دي، حتی هغه هیوادونه چې طغیان اتومی زړوی وړانگی خپروې او یوازې د دغه بشریت د هلاکت اهداف لري، تر نورو ډیرې چیغې وهی چې هوښیار او بیدار اوسئ، چاپیریال له خطر سره مخامخ دي!!

باید بشریت او بشری نړۍ په ډیر اخلاص، پوره هوډ او گډه سره د چاپیریال ښه ساتلو، زرغونیدلو او له خطرونو څخه د خلاصون گټور وقایوې تداویرونې او په عمل کې ئې پیاده کړي، او موږ د مسلمانانو په صفت ټولی نړۍ ته دا اعلان کوو چې راځی د هرې ناروغۍ درمل پتی او د هرې ستونزې حل زموږ له دینه واخلی ځکه دا هغه دین دي چې ارشادات او لارښوونې به ئې د قیامت تر ورځې پورې چلېږي او د هر زمان او مکان مناسب ارشادات لري.

د یوه ښکلی سمسور، زرغون، آرامه او سوکاله چاپیریال په هیله.

کارکردها و گزارش ها

خبرنگار: حاجی توکل بخشی

د کرونا ویروس څخه د مخنیوی لپاره خبری غونډه

دغه غونډه چې د ارشاد، حج او اوقافو وزارت په انګرې کې جوړه شوی وه ګڼ شمیر رسنیو په کې ګډون کړی ؤ، مولوی عبدالحکیم منیب د ارشاد، حج او اوقافو وزیر په دغه خبري غونډه کې د یاد ویروس څخه مخنیوی په خاطر د دغه وزارت په رسالت او ترسره کړو فعالیتونو باندې رڼا واچوله نوموړی زیاته کړه چې په دې برخه کې تر اوسه دوی په جوماتونو کې د خطباوو په واسطه خلکو ته عامه پوهاوی ورکړی دی همدارنګه یې له ولسمشر غني څخه هم مننه وکړه چې په دې برخه کې مخکې له مخکې د وړاندوینې په نتیجه کې اړوند ارګانونو ته د یاد ویروس سره د مبارزې په خاطر د چمتووالي حکم کړی ؤ.

ښاغلی منیب په خپلو خبرو کې د یاد ویروس څخه د مخنیوی په خاطر د مادي او معنوي لارو یادونه وکړه سربېره په هغه مادي لارو چې د عامې روغتیا وزارت لخوا د خلکو سره شریکي شوی دی په معنوي علاج یې هم ټینګار وکړ چې په دې برخه کې لوی خدای ﷻ ته رجوع کول د تهجدو لمونځونه ادا کول او همدارنګه په خضوع او خشوع سره عبادت کول د بدن دفاعي قوت زیاتوی چې په واسطه به یې د کرونا ویروس په مقابل کې د بدن دفاعي سیستم پیاوړی شي .

همدارنګه نوموړی په خپلو خبرو کې ټینګار وکړ چې روغتیا ته پاملرنه د شریعت له اساساتو څخه ده په همدې اساس هغه کسان چې د زکام او نورو مشکوکو نارغیو اخته وي د ځان او ټولنې څخه د احتمالي خطر دفع کولو په موخه دې جوماتونو ته نه ځي، خلک دې اودسونه په کورونو کې کوي او سنت دی هم په کورونو کې ادا کوي، د جمعي په لمانځه کې دې خطیبان یواځې په عربي ژبه خطبې ویلو باندې اکتفاء وکړي، د اوږدو تقریرونو پر ځای دې خلکو ته په لنډو الفاظو کې عامه پوهاوی ورکړل شي. د څه مودې لپاره دې په جوماتونو کې د فاتحو مراسم نه تر سره کېږي او د بې ځايه غېږي ضروري تجمعاتو مخنیوی دی وشي. د دې ترڅنګ یې وویل چې د سترې مشي په وخت کې دې خلک یو بل ته لاسو نه ورکوي . ښاغلی منیب په خپلو خبرو کې امامانو او خطباوو ته لارښونه وکړه چې خلک دې وهڅوي چې په جوماتونو کې د مکروب ضد مواد آماده کړي. له دولت څخه یې وغوښتل چې د امکان په صورت کې دې ټول جوماتونه د مکروب ضد موادو په واسطه دواپاشي کړي.

همدا رنگه یې د مخابراتي شبکو څخه غوښتنه وکړه چې په وړیا ډول دې خلکو ته عامه پوهاوی په موخه صوتي او کتبي پیغامونه ورسوي . له سوداګر څخه یې وغوښتل چې د اخلاقي او دیني مسوولیت له مخې دې د احتکار او نرخونو لوړولو څخه مخنیوی وکړي ځکه چې خلک د نرخونو د لوړېدلو په صورت کې خپل روحیه له لاسه ورکوي.

نوموړی د خپلو خبرو په ترڅ کې وویل چې په یادو برخو کې د هیواد له علماوو سره وخت په وخت مشورې کوي چې د اړتیا په صورت کې به لازم تصمیمونه ونیسي.

سفر وزیر ارشاد، حج و اوقاف به زون مشرقی

مولوی عبدالحکیم منیب وزیر ارشاد، حج و اوقاف طی سفر کاری که به ولایت ننگرهار داشتند با آقای شاه محمود میاخیل والی ولایت ننگرهار ملاقات نموده و روی بهبود وضعیت مساجد، تنظیم بهتر پروسه حج ، بهره برداری از زمین های اوقافی و آگاهی دهی مردم توسط علمای آن ولایت در رابطه به زمین های اوقافی و پیرامون وقایه از ویروس کرونا بحث و تبادل نظر نمودند. سپس از نزدیک با رئیس و کارمندان ریاست ارشاد، حج و اوقاف آن ولایت دیدار نمودند ضمن استماع نظریات و پیشنهادات کارمندان در رابطه هدايات لازم را ارایه داشتند، و در این دیدار از اجراءات کاری انجام شده به جانب هیئت، گزارش ارایه گردید که ضمن تأیید فعالیت های انجام شده آن ریاست، تاکید به عمل آمد تا فعالیت ها بیشتر و منسجم تر از قبل انجام شده و زمینه سازی لازم برای ایجاد سهولت ها در پروسه حج صورت گیرد. در این سفر ایشان را جمعی از هیئت رهبری وزارت نیز همراهی نمودند.

جلسه مشورتی با علمای کرام پیرامون { مرض کرونا } و چگونگی تدابیر و قایوی

بتاسی از مصوبه شماره ۱۳ کابینه جمهوری اسلامی افغانستان جلسه الیوم به ساعت ۱۰ قبل از ظهر با جمعی از

علمای نخبه و سرشناس کشور اعم از اهل سنت و اهل تشیع در مجتمع حجاج پیرامون اتخاذ تدابیر وقایوی از شیوع مرض کرونا تحت ریاست محترم مولوی عبدالحکیم منیب وزیر ارشاد، حج و اوقاف برگزار گردید. طوریکه شما در جریان هستید ویروس کرونا یک خطر جهانی است و کشور های دیگر عملاً آمادگی های شان را در برابر این خطر جهانی گرفته اند.

با توجه به وضعیت فعلی کشور، این مرض برای مردم افغانستان خطرناک و نگران کننده است و تا فعلاً براساس گفته های وزیر صحت عامه چندین موارد، اشخاص مصاب به این ویروس در کشور ما ثبت گردیده است، خوشبختانه حکومت ما تا حدی آمادگی های خویش را در زمینه اتخاذ کرده است، اما با آنهم تمام اقشار جامعه ما مخصوصاً علماء مسئولیت دارند تا در برابر این خطر بزرگ همه بسیج شوند.

بناءً با توجه به وضعیت فعلی و مسئولیت علمای کرام، جلسه امروزی برگزار گردید، تا تدابیر احتیاطی را در زمینه داشته باشیم. علمای کرام موضوعات ذیل را بیان نمودند:

- ❖ عموم امامان و خطبای مساجد و حسینیه ها برنامه های آگاهی دهی شان را در مساجد آغاز نمایند.
- ❖ همه ائمه مساجد و حسینیه ها مردم را به سوی توبه، استغفار و رجوع به پروردگار دعوت نمایند.
- ❖ جهت داشتن اعتماد به نفس و مصون ماندن از خطر روحی و روانی این پدیده خطرناک، عموم امامان و خطبای مساجد و حسینیه ها مردم را توصیه به توکل به الله متعال ﷻ و تدابیر احتیاطی نمایند.
- ❖ همه ائمه مساجد و حسینیه ها به مردم آگاهی دهی نمایند تا از اشتراک در برخی از تجمعات همانند: (محافل عروسی، فاتحه خوانی و محافل ختم قرآن عظیم الشان) خود داری نمایند.
- ❖ برای شهروندان از طریق امامان گفته شود تا هر فرد تدابیر وقایوی را جدی بگیرد.
- ❖ در صورت ممکن مواد ضد عفونی، صابون و مایع دست شویی در مساجد گذاشته شود و امامان مساجد و حسینیه ها مردم خیر را در امر تهیه مواد مذکور تشویق نمایند.
- ❖ همچنان به مردم گفته شود تا وضو شان را در خانه بگیرند و نماز های سنت و نفل را در خانه های شان ادا نمایند.
- بعد از بحث و گفتگوی های همه جانبه، درین راستا محترم وزیر صاحب به اتفاق نظر همه علمای کرام تصمیم ذیل را اتخاذ نمود:
- علمای متخصص، تشخیص و بخاطر مشوره های لازم و تدابیر احتیاطی بعدی، جلسات دوامدار گرفته شود.
- شخص مصاب به مرض ریش و زکام باید در نماز های جماعت اشتراک ننماید.
- در صورت ممکن خطبه های نماز جمعه مختصر و محدود گردد، تنها همان خطبه عربی خوانده شود و از خطبه های فارسی و پشتو خود داری گردد و اگر خطبه های پشتو و دری هم باشد باید ویژه پیام های دین در هنگام مصیبت و مرض و چگونگی تدابیر مادی و معنوی باشد.
- یک شب برای دعا خوانی دسته جمعی و انفرادی تعیین گردد و مردم به صورت خانواده گی در شب، نماز تهجد را ادا نمایند و دعا کنند و از پروردگار بخواهند تا این مرض مهلک دفع گردد.
- علمای کرام به آگاهی عموم نماز گزاران برسانند، بخاطر رهایی از این ویروس خطرناک، همه مردم در خانه های شان نماز اشراق را بخوانند و دعا نمایند. جلسه به دعائیه خیر خاتمه یافت.

دیدار محترم وزیر با مسوولین ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت هرات

مولوی عبدالحکیم منیب وزیر ارشاد، و اوقاف با کارمندان و پرسونل ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت هرات ملاقات نمودند. محترم منیب طی این ملاقات ابتدا گزارش ها، نظریات، مشکلات و پیشنهادات کارمندان را استماع نموده بعد به تفسیر روی موضوعات مطروحه روشنی انداخته و خواستار توسعه و پیشرفت امور اجرایی آن ریاست گردیده و در مورد رفع کاستی ها و کمبودی های شعبات کاری و پرسونل متذکره هدیایات لازم را سپردند.

دیدار وزیر ارشاد، حج و اوقاف از مسجد جامع خرقة مبارکه ولایت هرات

مولوی عبدالحکیم منیب وزیر ارشاد، حج و اوقاف در سفر شان به هرات به دیدار مسجد جامع خرقة مبارکه مشرف گردیده و برای ملت افغانستان دعا نمودند، ایشان در این دیدار با مولانا شیخ عبدالستار جامی الاحمدی متوالی و استاد عبدالغفار جامی خطیب آن مسجد نیز ملاقات نمودند.

مولوی عبدالحکیم منیب در این دیدار ضمن اتحاف دعا به روح علمای شهید در حوادث اخیر کشور از زحمات تولیت خرقة مبارکه و خانواده شیخ جامی الاحمدی در حفظ و مرمت این اثر تاریخی و معنوی قدر دانی نموده و وعده

همکاری همه جانبه در آینده نیز نمودند.

د ارشاد، حج و اوقاف و وزیر د هرات والی سره لیدنه

د ارشاد، حج و اوقاف و وزیر مولوی عبدالحکیم منیب د هرات والی سید عبدالوحید قتالی سره د علماو په وسیله د کرونا ویروس د مخنیوی، اداری فساد پروژاندی مبارزی او د تلپاتی سولی په اړه بحث او خبری اتری وکړی .

بسیج علمای کرام در امر مبارزه علیه ویروس کرونا

مولوی عبدالحکیم منیب وزیر ارشاد، حج و اوقاف همراه با سید عبدالوحید قتالی والی ولایت هرات در یک نشست خبری صحبت نمودند، با اعلام این مطلب، خواهان بسیج علمای کرام در امر مبارزه علیه ویروس کرونا شد .
محترم منیب حملات تروریستی اخیر بالای اماکن مقدسه و علمای کرام را در کشور به شدت تقبیح و آن را جنایت نابخشودنی خواند.

وزیر ارشاد، حج و اوقاف از همکاری مشترک علمای کرام با پرسونل صحی اطمینان داد و آرزو برد تا این همکاری سبب ریشه کن ساختن ویروس کرونا شود.

جناب شان نقش علمای کرام را در تامین امنیت و صلح دائمی و همچنان مبارزه با فساد مهم تلقی نمود و خواهان توجه بیشتر دولت به این قشر روشنگر جامعه گردید.

جلوگیری از غصب املاک وقفی

ریاست ارشاد، حج و اوقاف ولایت هرات دارای بیشترین املاک وقفی میباشد ، در شرایط کنونی مدیریت و استفاده از آن در موجودیت اشخاص و افراد استفاده جو و زورمند مشکلات را خلق نموده که جهت هماهنگی با ارگان های ذیربط و جلوگیری از غصب املاک وقفی و استفاده موثر و قانونی از آن مولوی عبدالحکیم منیب وزیر ارشاد، حج و اوقاف با عبدالوحید قتالی والی آن ولایت دیدار نمودند. این درحالیست که در تازه ترین اقدام یک جریب زمین آرامگاه وزیر یارمحمد خان الکوزایی در شمال شهر هرات از غاصبان زمین باز پس گرفته شد.

د هرات ولایت د جهاد او مقاومت موزیم لیدنه

د ارشاد، حج و اوقاف و وزیر د هرات ولایت د جهاد او مقاومت دوری له لوی موزیم څخه لیدنه وکړه .

ښاغلی منیب او ورسره پلاوی د هرات ولایت د جهاد له مناظرو څخه د ځینو برخو د لیدنو په لړ کې د هرات له لوی موزیم څخه هم لیدنه وکړه . او د دی مرکز د مسوولینو زحمتونه او کوشنونه وستایل .

د دی موزیم مسول سید عبدالوهاب قتالی وایي : دغه موزیم نه یوازې یوه هنری شاهکار ، بلکې دا د افغانستان د خلکو د جهاد او مقاومت له ویاړونو څخه حساسېږی .

په دغه موزیم کې د مجاهدینو او شهیدانو د سلگونو انځورونو ترڅنګ د هغو وسلو او تجهیزاتو څخه چې د افغانستان په اشغال کې تری کار اخیستل شوی ننداری ته وړاندې شوی دی.

د یادونی وړ ده ، چې د جهاد ددی منظر د بنسټ ډبره په ۱۳۸۱ کال د هرات ښار په شمال کې کیښودل شوه او په ۱۳۸۶ کال کې ګټی اخیستنی ته سپارل شوی دی.

دیدار از بزرگترین موزیم دوره جهاد و مقاومت در شهر هرات

مولوی عبدالحکیم منیب وزیر ارشاد ، حج و اوقاف و هیئت همراهش در ادامه دیدار از شهر هرات ، در بازدید از بخش های منظر جهاد ، از تلاش و زحمت مسئولان این مرکز قدردانی نمود.

سید عبدالوهاب قتالی مسول این موزیم میگوید: این موزیم نه تنها شاهکار هنری ، بلکه معرف افتخارات جهاد و مقاومت مردم افغانستان محسوب میشود و در این موزیم، در کنار صدها عکس و تمثال مجاهدین و شهدا، انواع اسلحه و تجهیزاتاتی که در دوران اشغال افغانستان استفاده شده بود ، به نمایش گذاشته شده است .

قابل ذکر است که سنگ تهادب منظر جهاد در سال ۱۳۸۱ در شمال شهر هرات گذاشته شد و در سال ۱۳۸۶ به بهره برداری سپرده شد.

تشخیص و تثبیت منکرات توسط ریاست احتساب

کمیسیون موظف مبارزه با منکرات ریاست احتساب وزارت ارشاد، حج و اوقاف ضمن نظارت از بعضی نواحی شهر کابل به منظور تشخیص و تثبیت منکرات جهت ازاله آن به موعظه حسنه از فعالیت ها سه تن از اشخاصی که زیر نام فال بینی کف شناسی و غیره اعمال خلاف شریعت در ناحیه هجدهم واقع دشت برچی که از مردم زیر این نام پول اخذ می نمودند و محلاتی را به این عنوان مشخص نموده بودند جلوگیری به عمل آورد.

ابتدا برای شان توصیه گردید تا از ارتکاب چنین اعمال اجتناب نمایند و در اخیر از نزد شان تعهد کتبی اخذ و دکاکین شان مسدود گردید و پول تعداد از هموطنان دوباره از ایشان اخذ و به صاحبان شان تحویل داده شد.

پیام تسلیت وزارت ارشاد، حج و اوقاف در رابطه به شهادت استاد دوکتور محمد ایاز نیازی

با کمال تأسف و تالم اطلاع حاصل نمودیم که کوردلان علم و معرفت، دشمنان اسلام و ارزشهای اسلامی باری دیگر وحشت آفریدند، چراغ علم و معرفت استاد پوهنتون و خطیب مسجد جامع وزیر محمد اکبر خان جناب استاد دوکتور محمد ایاز نیازی را طی انفجار بعد از ادای نماز شام به شهادت رسانیدند وعده ای از نماز گزاران دیگر در این حادثه شهید و زخمی گردیده اند. انا لله و انا الیه راجعون

رهبری وزارت ارشاد، حج و اوقاف شهادت موصوف راضیعه بزرگ دانسته، برای خانواده و دوستان شان تسلیت عرض نموده از بارگاه الله متعال برای دوکتور صاحب شهید بهشت برین و برای فامیل، بستگان شان و علمای کرام صبر جمیل و برای زخمیان این حادثه شفای عاجل و کامل استدعا می نمایند.

از ارگان های امنیتی کشور می خواهیم تا چگونگی رویداد را بررسی و نتایج تحقیقات خویش را برای علمای کرام و مردم متدین افغانستان شریک نمایند.

پیام تسلیت، نسبت حمله، به مسجد جامع شیر شاه سوری شهر کابل

با عالمی از درد و اندوه اطلاع حاصل نمودیم که یک بار دیگر دشمنان دین و مردم افغانستان با جابجایی مواد انفجاری در داخل مسجد جامع شیر شاه سوری مولوی عزیز الله مفلح خطیب مسجد متذکره و تعدادی از نماز گزاران مومن ما را حین ادای نماز جمعه شهید وعده ای دیگر را هم زخمی ساختند. ان لله و انا الیه راجعون.

مولوی عزیز الله مفلح خطیب مسجد جامع شیر شاه سوری، یکی از علمای برجسته و از فقههای مشهور شهر کابل بوده که همیش در برابر همچو اعمال ضد اسلامی و ضد بشری از فراز منبر پیام رسای دین را به مردم رسانیده و علیه افراط گرایی و قتل مردم بیگناه و آنانی که مرتکب وحشت و ترس بین جامعه اسلامی می شوند با قامت استوار ایستادگی نمود.

رهبری وزارت ارشاد، حج و اوقاف با شدید ترین لحن این حمله را تقبیح نموده و شهادت موصوف را ضایعه بزرگ دانسته، برای خانواده و دوستان شان و علمای کرام تسلیت عرض نموده از بارگاه الله متعال برای مفلح صاحب و سایر شهدای این حادثه المناک بهشت برین و برای مجروحین، شفای عاجل و کامل استدعا می نماید.

رهبری وزارت در هماهنگی با علمای کرام و نهاد های امنیتی تلاش دارد تا در تامین امنیت مساجد، اماکن مذهبی و علمای کرام توجه جدی صورت گیرد دیر یا زود کسانی که دست به چنین جنایت زده اند به پنجه قانون افتیده و به سزای اعمال شان خواهند رسید.

از ارگان های امنیتی کشور می خواهیم که بصورت جدی در تامین امنیت علما، امامان، مساجد، اماکن مقدسه و نماز گزاران سعی اعظمی نموده از تکرار همچو، حوادث، و وقایع ناگوار قبل از وقوع آن جلوگیری نمایند.

مختصری از بیوگرافی شهید منبر مولوی عزیز الله مفلح

مولوی عزیز الله مفلح فرزند محمد علی بیگ در روستای کرپیتاب ولسوالی پریان ولایت پنجشیر در یک خانواده متدین زاده شد موصوف تعلیمات ابتدایی را در پریان پنجشیر فرا گرفت و سپس برای تحصیلات عالی به علوم شرعی در سال ۱۳۶۷ به پاکستان رفت و در مدرسه ضیا المدارس به تحصیل پرداخت و سرانجام از مدرسه امدادالعلوم به درجه ممتاز از علوم شرعی فارغ شد مولوی مفلح پس از این مرحله تحصیل به وطن برگشت و در دانشگاه بلخ مصروف تحصیل شد و سند تحصیل لیسانس را در رشته شرعیات از آن دانشگاه به دست آورد مولوی مفلح سند ماستری اش را از دانشگاه جامعه المصطفی در رشته تفسیر و علوم القرآن به دست آورد، آقای مفلح در کنار تحصیلات علوم شرعی در عرفان و تصوف ید طولانی داشت و از مثنوی شناسان و بیدل شناسان در میان علمای افغانستان به حساب میرفت او دارای ید طولی در فصاحت و بلاغت داشت و از جمله مبلغان انگشت شمار در افغانستان محسوب میشد، گزایش او به اعتدال گرایی و مبارزه با افراط گری سبب گسترش محبت او در میان علاقه مندان شده بود و جلسه های تبلیغ و تدریسش با گذشت هر روز پر رنگ تر میشد، مولوی عزیز الله مفلح در کنار تدریس در دانشگاه های خصوصی کابل، به عنوان امام و خطیب مسجد شیر شاه سوری مدت هژده سال بدین طرف ایفای وظیفه نمود، او رسالات و ترجمه های آثار معتبر اسلامیست که تاکنون به زیور طبع آراسته نشده است، متأسفانه این عالم جید و معروف کشور به روز جمعه ۲۳ جوزا ۱۳۹۹ به سن ۵۰ سالگی حین ادای خطبه جمعه بر فراز منبر بر اثر یک ماین جا سازی از جانب دشمنان اسلام و افغانستان به لقا الله پیوست، روح این عالم جید و فرزانه گرامی باد.

